

KOMISSIION TIEDONANTO

Ohjeita kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY tulkinnasta ja soveltamisesta

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(2019/C 323/04)

SISÄLTÖ

	Sivu
JOHDANTO	5
1. KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOISTA ANNETUN DIREKTIIVIN TAVOITTEET JA SOVELTAMISALA	7
1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet	8
1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala	10
1.2.1 Ilmaukset ”elinkeinonharjoittaja”, ”kuluttaja” ja ”elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliset sopimukset”	10
1.2.2 Sopimusehdot, joista ei ole neuvoteltu erikseen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohta ja 2 kohta)	13
1.2.3 Pakottavia säännöksiä heijastavien sopimusehtojen poisjättäminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 1 artiklan 2 kohta)	14
1.2.4 Vuorovaikutus muun EU-lainsäädännön kanssa	15
1.2.5 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltaminen kolmansiin maihin sijoittautuneisiin elinkeinonharjoittajiin	17
2. SUHDE KANSALLISEEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN JA VÄHIMMÄISTASON YHDENMUKAISUUS	17
2.1 Vähimmäistason yhdenmukaisuus ja soveltamisalan laajentaminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 ja 8 a artikla) sekä jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten rooli	18
2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset	19
3. YLEINEN KOHTUUTTOMUUDEN ARVIOINTI JA AVOIMUUSVAATIMUKSET	20
3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti	20
3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta)	23
3.2.1 Sopimuksen pääkohteen määritelmään liittyvät sopimusehdot	23
3.2.2 Hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot	24
3.3 Avoimuusvaatimukset	25
3.3.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaiset avoimuusvaatimukset	25
3.3.2 Muista EU-säädöksistä johtuvat avoimuusvaatimukset	28
3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla	29
3.4.1 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan mukainen arviointimenettely	29
3.4.2 Sovellettavat säännökset ja huomattava epätasapaino	31
3.4.3 Sopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä kuluttajalle aiheutuvat sanktiot tai seuraamukset	32
3.4.4 Hinnan tai korvauksen mahdollinen kohtuuttomuus	33
3.4.5 Sopimuksentekohetkellä vallitsevat olosuhteet	33
3.4.6 Avoimuuden puutteen merkitys sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnissa	34
3.4.7 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun liitteen merkitys	35
4. KOHTUUTTOMIEN SOPIMUSEHTOJEN SITOMATTOMUUS (KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOISTA ANNETUN DIREKTIIVIN 6 ARTIKLAN 1 KOHTA)	37
4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta	37
4.2 ”Ei sido kuluttajaa” -säännön oikeusvaikutus	38

4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin	39
4.3.1 Periaate: kohtuuttomien sopimusehtojen hylkääminen ja niiden tarkistamisen kieltäminen	39
4.3.2 Poikkeus: Sopimuksessa olevien puutteiden poistaminen sen mitätöinnin välttämiseksi	41
4.3.3 Dispositiivisten säännösten soveltaminen muissa asioissa	43
4.3.4 Voidaanko kohtuuttomia sopimusehtoja soveltaa niiden kohtuuttomuudesta huolimatta?	43
4.4 Kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella saatujen etujen palauttaminen	43
5. KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOSTA ANNETUN DIREKTIIVIN 6 ARTIKLAN 1 KOHDASSA JA 7 ARTIKLAN 1 KOHDASSA EDELLYTETYT OIKEUSSUOJAKEINOT JA MENETTELYLLISET TAKEET	44
5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastaavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys	44
5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate	48
5.2.1 Yhteys 6 artiklan 1 kohtaan ja 7 artiklan 1 kohtaan	48
5.2.2 Suhde siviilioikeuden periaatteisiin	48
5.2.3 Viran puolesta tehtävä valvonta ja kuluttajan täydellinen passiivisuus	49
5.3 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat velvollisuudet	49
5.3.1 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta	49
5.3.2 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat muut velvollisuudet	50
5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus	50
5.4.1 Toteutettava arviointi	50
5.4.2 Oikeussuojakeinojen tehokkuuden kannalta oleelliset tekijät	52
5.5 Mitä valvonta viran puolesta tarkoittaa?	58
5.5.1 Perusvelvoitteet	58
5.5.2 Tutkittavat seikat	58
5.5.3 Tarvittavien oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen olemassaolo	59
5.5.4 Kohtuuttomuuden arvioinnista tehtävät päätelmät	61
5.6 Viran puolesta tapahtuvan valvonnan sekä tehokkuuden ja vastaavuuden periaatteiden seuraukset kansallisille menettelysäännöille	61
5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt	62
6. KULUTTAJIEN YHTEISEN EDUN MUKAISET KIELTOKANTEET (KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOSTA ANNETUN DIREKTIIVIN 7 ARTIKLAN 2 JA 3 KOHTA)	63
LIITE I – Luettelo näissä ohjeissa mainituista tuomioistuimen käsittelemistä asioista	65
LIITE II – Yhteenveto kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 a artiklan mukaisista ilmoituksista	90

JOHDANTO

Neuvoston direktiivi 93/13/ETY⁽¹⁾ on periaatteisiin nojautuva direktiivi. Se suojaa kuluttajia kaikenlaisiin yrittäjien ja kuluttajien välisiin sopimuksiin sisältyviltä kohtuuttomilta ehdoilta. Tästä syystä se on keskeinen väline oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa sisämarkkinoilla.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi hyväksyttiin 26 vuotta sitten, ja sen jälkeen sitä on tullut useissa Euroopan unionin tuomioistuimen (jäljempänä 'tuomioistuin') päätöksissä, etenkin ennakkoratkaisuissa, joiden yhteydessä tuomioistuin on jatkanut monien kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä esitettyjen yleisten periaatteiden kehittämistä. Tuomioistuimen tulkinnat eivät ole rajoittuneet yksinomaan sopimusehtojen sisällön arviointia koskeviin kriteereihin ja sopimusehtojen kohtuuttomuuden seurauksiin, vaan ne ovat vaikuttaneet myös kansallisiin menettelysääntöihin, jotka liittyvät tehokkaaseen suojeluun kohtuuttomilta sopimusehdoilta.

⁽¹⁾ Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista (EYVL L 95, 21.4.1993, s. 29); muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2011/83/EU (EUVL L 304, 22.11.2011, s. 64).

Vuonna 2017 kuluttaja- ja markkinaoikeuden alalla toteutettuun toimivuustarkastukseen ⁽²⁾ sisältyi myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin kokonaisvaltainen arviointi. Siinä todettiin, että tämän direktiivin periaatteisiin nojautuva lähestymistapa on tehokas ja että se edistää korkeatasoista kuluttajansuojaa. Arvioinnissa todettiin kuitenkin, että tämän direktiivin tulkintaan ja soveltamiseen liittyy tietynlaista epäselvyyttä, joka koskee esimerkiksi i) hintaan ja pääkohteeseen liittyvien ehtojen soveltamisesta poikkeamisen laajuutta, ii) kohtuuttomien sopimusehtojen sitomattomuuden oikeudellisia seuraamuksia ja iii) kansallisten tuomioistuinten velvollisuutta toimia aktiivisesti kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisessa yksittäistapauksissa. Niinpä toimivuustarkastusta koskevassa kertomuksessa suositeltiin, että näihin seikkoihin puututtaisiin komission erityisohjeiden avulla.

Tämän perusteella komission 11. huhtikuuta 2018 antamassa ehdotuksessa ⁽³⁾, joka koski eri kuluttajansuojadirektiivien muuttamista, päädyttiin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin osalta ehdottamaan vain seuraamuksia koskevan säännöksen lisäämistä. Samaan aikaan komission 11. huhtikuuta 2018 antamassa tiedonannossa "Kuluttajat vahvempaan asemaan" ⁽⁴⁾ ilmoitettiin, että komissio antaa vuonna 2019 kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä koskevat ohjeet, joissa selvennetään direktiivin soveltamiseen liittyviä kysymyksiä.

Näiden ohjeiden päätarkoituksena on esittää jäsennetysti tuomioistuimen tulkinta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin keskeisistä käsitteistä ja säännöksistä jäsenvaltioiden tuomioistuinten käsittelemien tapaus-ten perusteella. Komissio haluaa levittää tietoa tästä oikeuskäytännöstä kaikille asianosaisille, kuten kuluttajille, yrityksille ja jäsenvaltioiden viranomaisille, myös kansallisille tuomioistuimille ja oikeusalan ammattilaisille, kaikkialla EU:ssa ja siten edistää sen soveltamista käytännössä.

Vaikka kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin avulla on saavutettu korkea kuluttajansuoja ja yhtenäistetty keskeisiä käsitteitä kohtuuttomilta sopimusehdoilta suojelun alalla sisämarkkinoilla, **jäsenvaltioissa on ominaispiirteitä, jotka markkinatoimijoiden ja oikeusalan ammattilaisten on myös otettava huomioon**. Nämä ominaispiirteet voivat liittyä laajemmin niihin kansallisiin sääntöihin, joilla kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, tai kyse voi olla tarkemmista tai tiukemmista sopimusehtojen kohtuuttomuutta koskevista säännöistä. Esimerkeissä on "musta lista" sopimusehdoista, jotka katsotaan aina kohtuuttomiksi, ja luetteloja sopimusehdoista, joiden oletetaan olevan kohtuuttomia. Lisäksi esimerkeissä käsitellään erikseen neuvoteltujen sopimusehtojen arviointia ja sopimuksen pääkohteen määrittävien sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointia sekä hinnan tai vastikkeen asianmukaisuuden arviointia silloin, kun ehdot sinänsä ovat selkeät. Voi olla myös höllempiä vaatimuksia, joiden täytyessä sopimusehtoa voidaan pitää kohtuuttomana yleisen kohtuuttomuussäännöksen perusteella esimerkiksi silloin, kun kansallisessa täytäntöönpanosäädöksessä ei edellytetä, että osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien epätasapainon pitää olla huomattava tai että oikeuksien ja velvollisuuksien epätasapaino on hyvää tapaa koskevien vaatimusten vastainen. Tällaiset säännöt ovat periaatteessa mahdollisia kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 artiklassa olevan vähimmäistason yhdenmukaisuutta koskevan säännöksen ⁽⁵⁾ nojalla. Näiden ohjeiden liite II sisältää yhteenvedon ilmoituksista, jotka jäsenvaltiot ovat tehneet kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 a artiklan nojalla ⁽⁶⁾. Ilmoitukset koskevat direktiivin soveltamisesta tehtyjä poikkeuksia.

Nämä ohjeet perustuvat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin perustuviin vähimmäisvaatimuksiin, eikä niissä voida esittää kattavaa kuvaa direktiivin soveltamisesta EU:n eri jäsenvaltioissa taikka kansallisten tuomioistuinten ja muiden toimivaltaisten elinten päätöksiä tiettyjen sopimusehtojen arvioinnista. Jäsenvaltioissa saatavilla olevien eri tiedonlähteiden lisäksi tietoa kansallisista säännöksistä, joilla kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja oikeuskäytännöstä sekä oikeuskirjallisuutta on saatavana kuluttajalainsäädännön tietokannasta, jota voi käyttää Euroopan oikeusportaalista kautta ⁽⁷⁾.

Ellei toisin mainita, artikkelit, joihin näissä ohjeissa viitataan, ovat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin artikloja. Ilmauksilla "sopimusehto" tai "ehto" tarkoitetaan "sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu", kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Direktiivin tai tuomioistuinten päätösten tekstien lainauksissa mahdollisesti olevat visuaaliset korostukset ovat komission lisäämiä.

⁽²⁾ Lopullinen kertomus 23.5.2017, SWD(2017) 208 final.

⁽³⁾ Ehdotus – Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/6/EY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/29/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/83/EU muuttamisesta EU:n kuluttajansuojasääntöjen täytäntöönpanon paremman valvonnan ja nykyaikaistamisen osalta, COM(2018) 185 final. Näiden ohjeiden hyväksymisen aikaan neuvosto ja Euroopan parlamentti olivat periaatteessa hyväksyneet seuraamuksia koskevan uuden 8 b artiklan lisäämisen kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin.

⁽⁴⁾ COM(2018) 183 final.

⁽⁵⁾ Kohta 2.1.

⁽⁶⁾ Nämä tiedot ovat saatavilla myös oikeus- ja kuluttaja-asioiden pääosaston verkkosivuilta: https://archieftc01.archiefweb.eu/archives/archiefweb/20171125145225/http://ec.europa.eu/consumers/consumer_rights/rights-contracts/directive/notifications/index_en.htm#HR

⁽⁷⁾ https://e-justice.europa.eu/content_text_of_the_directive-628-en.do#partDisplayArea

Näiden ohjeiden kohdassa 1 käsitellään kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteita ja soveltamisalaa. Kohta 2 koskee etenkin vähimmäistason yhdenmukaisuutta koskevaa periaatetta ja suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön yleensä. Kohta 3 koskee sopimusehtojen avoimuuden ja kohtuullisuuden (kohtuuttomuuden) arviointia 3, 4 ja 5 artiklan nojalla. Kohdassa 4 selitetään, mitä sopimusehtojen kohtuuttomuudesta seuraa osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Kohdassa 5 käsitellään yksityiskohtaisesti sopimusehtojen arvioinnin menettelyvaatimuksia sekä kansallisten tuomioistuinten velvollisuutta ryhtyä aktiivisesti toimiin sopimusehtojen arvioimiseksi. Kohdassa 6 tarkastellaan kieltokannemenettelyjen tiettyjä erityispiirteitä.

Menettelyllisiin takeisiin liittyviä periaatteita, jotka tuomioistuin on muotoillut kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin nojalla, myös viran puolesta tehtävää valvontaa koskevaa periaatetta, sovelletaan myös muuhun EU:n kuluttajalainsäädäntöön⁽⁸⁾ soveltuvin osin. Lisäksi näissä ohjeissa otetaan huomioon tietyt tuomioistuimen päätökset, jotka koskevat muita kuluttajansuojadirektiivejä, jos niillä on merkitystä myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin kannalta.

Vaikka ennakkoratkaisut osoitetaan niitä pyytäneelle tuomioistuimelle ja laajemmin kansallisille tuomioistuimille, joilla on velvollisuus soveltaa niitä suoraan, ne koskevat kaikkia kansallisia viranomaisia, jotka käsittelevät kohtuuttomia sopimusehtoja, myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin täytäntöönpanosta vastaavia hallinto- ja viranomaisia ja lainsäädäntöehdotusten tekemisestä vastuullisia ministeriöitä. On jäsenvaltioiden tehtävä selvittää, missä määrin niiden säännöt ja käytännöt ovat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisia, sellaisena kuin tuomioistuin on sitä tulkinnut. Tarvittaessa niiden on myös selvitettävä, miten vaatimustenmukaisuutta voidaan parantaa, jotta kuluttajia voidaan suojata kohtuuttomilta sopimusehdoilta tehokkaasti.

Nämä ohjeet on osoitettu EU:n jäsenvaltioille sekä Islannille, Liechtensteinille ja Norjalle Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen⁽⁹⁾ allekirjoittajamaina. Viittauksia EU:hun, unioniin tai sisämarkkinoihin on sen vuoksi pidettävä viittauksina myös ETA:an tai ETA-markkinoihin.

Tämä asiakirja on tarkoitettu ainoastaan ohjeistavaksi, ja ainoastaan unionin lainsäädännön teksti on lainvoimainen. Lainsäädännön auktoritatiivinen tulkinta on johdettava direktiivin 93/13/ETY tekstistä ja suoraan tuomioistuimen päätöksistä⁽¹⁰⁾, sekä niistä, jotka on annettu tähän mennessä, että niistä, jotka annetaan tulevaisuudessa.

Näissä ohjeissa on otettu huomioon **31. toukokuuta 2019 saakka** julkaistut tuomioistuimen päätökset, eikä ohjeissa voida ennakoida tuomioistuimen oikeuskäytännön tulevaa kehitystä.

Näissä ohjeissa esitettyjä näkemyksiä ei pidä ymmärtää siten, että ne määräävät ennalta Euroopan komission kannan unionin tuomioistuimessa mahdollisesti käsiteltävissä asioissa.

Näiden ohjeiden sisältämät tiedot ovat yleisluontoisia, eikä niitä ole osoitettu tietyille luonnollisille henkilöille tai yhteisöille. Euroopan komissio ja sen nimissä toimivat henkilöt eivät vastaa siitä, miten tämän julkaisun tietoja käytetään.

1. KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOSTA ANNETUN DIREKTIIVIN TAVOITTEET JA SOVELTAMISALA

1 artikla

1. Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.
2. Tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja eikä kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja yhteisö ovat osallisina, määräyksiä tai periaatteita, varsinkaan liikenteen alalla.

⁽⁸⁾ Vähintään kuluttajasopimusbudjetin osalta. Ks. asia C-377/14, Radlinger Radlingerová, 60–74 kohta, varsinkin 62 kohta ja siinä olevat viittaukset muihin päätöksiin: muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta 20 päivänä joulukuuta 1985 annetun neuvoston direktiivin 85/577/ETY (EYVL L 372, 31.12.1985, s. 31) osalta asia C-227/08, Martín Martín, 29 kohta, sekä kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevasta tietyistä seikoista 25 päivänä toukokuuta 1999 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY osalta asia C-32/12, Duarte Hueros, 39 kohta. Direktiivin 1999/44/EY (EYVL L 171, 7.7.1999, s. 12) osalta ks. myös asia C-497/13, Froukje Faber, 42–48 kohta. Kulutusluottoja koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun (ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2008/48/EY korvatus (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66)) neuvoston direktiivin 87/102/ETY (EYVL L 42, 12.2.1987, s. 48) osalta ks. asia C-429/05 Rampion, 69 kohta ja tuomiolauselmä, sekä asia C-76/10, Pohotovost', 76 kohta.

⁽⁹⁾ EYVL L 1, 3.1.1994, s. 3.

⁽¹⁰⁾ Yleensä tuomioita, toisinaan määräyksiä.

2 artikla

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

- a) 'kohtuuttomilla ehdoilla' 3 artiklassa määritellyjä sopimusehtoja;
- b) 'kuluttajalla' jokaista luonnollista henkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa;
- c) 'elinkeinonharjoittajalla' jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa joko julkisen tai yksityisen alan ammatti- tai liiketoimintaa.

3 artiklan 1 ja 2 kohta

1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.
2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

Ehdon tai yksittäisen ehdon tietyistä osista erikseen neuvottelemineen ei sulje pois tämän artiklan soveltamista sopimuksen muihin osiin, jos sopimuksen yleinen arviointi osoittaa, että kyseessä on kaikesta huolimatta ennakolta muotoiltu vakiosopimus.

Jos elinkeinonharjoittaja väittää, että vakioehdosta on neuvoteltu erikseen, todistustaakka tästä seikasta on hänellä.

Johdanto-osan 6 kappale

Sisämarkkinoiden luomisen helpottamiseksi ja kansalaisen suojaamiseksi kuluttajan ominaisuudessa hänen hankkiessaan tavaroita tai palveluja muiden jäsenvaltioiden lainsäädännön kuin hänen omansa sääntelemillä sopimuksilla on välttämättömyyden poistaa kohtuuttomat ehdot näistä sopimuksista.

Johdanto-osan 9 kappale

Näiden kahden tarkoitetun ohjelman kohdassa "kuluttajien taloudellisten etujen suojaaminen" ilmaistun periaatteen mukaisesti tavaroiden tai palvelujen hankkijoita on suojeltava myyjän tai palvelun suorittajan vallan väärinkäytöltä, erityisesti yksipuolisilta vakiosopimuksilta ja kohtuuttomalta olennaisten oikeuksien poisjättämiseltä sopimuksista.

Johdanto-osan 10 kappale

Tehokkaampi kuluttajansuoja voidaan saavuttaa ottamalla käyttöön yhdenmukaiset kohtuuttomia ehtoja koskevat säännöt. Näitä sääntöjä on sovellettava kaikkiin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimuksiin. Tämän vuoksi tämän direktiivin ulkopuolelle jätetään erityisesti työsopimukset, perintöoikeuksia koskevat sopimukset, perhelainsäädännön oikeuksia koskevat sopimukset sekä yhtiöiden perustamista ja yhtiöjärjestystä koskevat sopimukset.

Johdanto-osan 11 kappale

Kuluttajan on saatava sama suoja niin suullisesti kuin kirjallisesti tehtyjen sopimusten osalta, ja jälkimmäisessä tapauksessa riippumatta siitä, sisältyvätkö sopimusehdot yhteen vai useampaan asiakirjaan.

Johdanto-osan 13 kappale

[...] tässä suhteessa 1 artiklan 2 kohdan ilmaisu "pakolliset lait ja asetukset" kattaa myös ne säännöt, joita lain mukaan sovelletaan sopimuspuolten välillä silloin, kun muusta järjestelystä ei ole sovittu.

1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteena on lähentää kansallisia lakeja, jotta voidaan parantaa kuluttajien suojan tasoa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten erikseen neuvoteltuja kohtuuttomia ehtoja vastaan.

Direktiivillä on siis kaksi varsinaista tavoitetta:

- yleensä heikompana osapuolena olevien kuluttajien tehokas suojelelu kohtuuttomilta ehdoilta, joita elinkeinonharjoittajat käyttävät ja joita ei ole neuvoteltu erikseen, ja
- sisämarkkinoiden toteutumisen edistäminen määrittämällä vähimmäistaso tätä suojelelua koskevien kansallisten säännösten yhdenmukaisuudelle.

Tuomioistuin ⁽¹¹⁾ on korostanut direktiivin roolia EU:n yleisten tavoitteiden yhteydessä toteamalla, että

"[– –] [o]n lisäksi korostettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kyseinen direktiivi on kokonaisuudessaan EY 3 artiklan 1 kohdan t alakohdan mukaisesti toimenpide, joka on välttämätön Euroopan yhteisölle annettujen tehtävien täyttämiseksi ja erityisesti elintason ja elämänlaadun parantamiseksi koko yhteisössä [– –] ⁽¹²⁾."

Tässä yhteydessä tuomioistuin on toistuvasti pitänyt kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin perustuvaa suojeleua "yleisen edun" mukaisena ⁽¹³⁾. Kuten Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT-sopimus), joka on kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin oikeusperusta, 114 artiklassa ⁽¹⁴⁾ ja 169 artiklassa sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 38 artiklassa ⁽¹⁵⁾ todetaan, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetulla direktiivillä varmistetaan korkeatasoinen kuluttajansuoja.

Tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ⁽¹⁶⁾ direktiivillä 93/13/ETY luotu suojausjärjestelmä perustuu

"[– –] ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön [– –]."

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetulla direktiivillä pyritään siis puuttumaan osapuolten sopimusehtoihin liittyvään eriarvoisuuteen, joka voi johtua sopimusehtoihin liittyvien tietojen tai asiantuntemuksen ⁽¹⁷⁾ taikka neuvotteluaseman ⁽¹⁸⁾ epäsymmetriasta.

Sillä, että kohtuuttomat ehdot määritetään sitomattomiksi, kuten kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, pyritään luomaan sopimuspuolten välille *todellinen tasapaino* ⁽¹⁹⁾ poistamalla kohtuuttomilla sopimusehdoilla luotu epätasapaino ⁽²⁰⁾, jotta kuluttajien heikompa asemaa voidaan korjata ⁽²¹⁾.

Lisäksi direktiivin tavoitteena on saada elinkeinonharjoittajat luopumaan kohtuuttomien ehtojen käytöstä tulevaisuudessa ⁽²²⁾. Komissio muistuttaa, että vuonna 2000 julkaistussa kertomuksessaan ⁽²³⁾ kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisesta se korosti, että kohtuuttomien sopimusehtojen käyttö vahingoittaa koko EU:n oikeus- ja talousjärjestystä ja painotti, että direktiivin vaikutus ulottuu laajemmallekin kuin vain niiden yksittäisten kuluttajien suojeleluun, joita kohtuuttomat sopimusehdot koskevat.

⁽¹¹⁾ Esimerkiksi asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 51 kohta.

⁽¹²⁾ Viittaus asiaan C-168/05, Mostaza Claro, 37 kohta.

⁽¹³⁾ Asia C-243/08, Pannon GSM, 31 kohta; asia C-168/05, Mostaza Claro, 3 kohta; asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 78 kohta.

⁽¹⁴⁾ Silloin kun hyväksyttiin Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 100 a artikla.

⁽¹⁵⁾ Jäljempänä 'perusoikeuskirja'.

⁽¹⁶⁾ Jäljempänä oleva lainaus on asiasta C-147/16, Karel de Grote, 54 kohta. Tämän kohdan lopussa tuomioistuin viittaa asiaan C-488/11, Asbeek Brusse, 31 kohta, ja asiaan C-110/14, Costea, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen. Sama näkemys löytyy monista muistakin päätöksistä, esimerkiksi asiassa C-169/14, Sánchez Morcillo, 22 kohta.

⁽¹⁷⁾ Tätä näkökohtaa on käsitelty varsinkin asiassa C-147/16, Karel de Grote, 59 kohta.

⁽¹⁸⁾ Tätä näkökohtaa on korostettu asiassa C-110/14, Costea, 27 kohta.

⁽¹⁹⁾ Esimerkiksi asia C-421/14, Banco Primus, 41 kohta; asia C-169/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 23 kohta; yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo ja muut, 53 ja 55 kohta.

⁽²⁰⁾ Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés, 69 kohta.

⁽²¹⁾ Esimerkiksi asia C-169/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽²²⁾ Julkisasiamies Pitruzzellan ratkaisuehdotus asiassa C-260/18, Dziubak, 53 kohta.

⁽²³⁾ Komission kertomus kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY soveltamisesta, 27.4.2000, KOM(2000) 248 lopullinen, s. 13.

1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala

1.2.1 Ilmaukset "elinkeinonharjoittaja", "kuluttaja" ja "elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliset sopimukset"

Kuten kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään, direktiiviä sovelletaan "elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimuksiin".

Jotta sopimus kuuluisi direktiivin soveltamisalaan, on tarpeen määrittää, että toinen sopimuspuoli on 2 artiklan c alakohdassa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja ja toinen sopimuspuoli on 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettu kuluttaja ⁽²⁴⁾. Tämä ei kuitenkaan periaatteessa estä jäsenvaltioita ulottamasta niiden kansallisten säännösten soveltamisalaa, joilla kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, myös muihin sopimuksiin ja soveltamasta direktiiviä esimerkiksi kahden elinkeinonharjoittajan tai kahden kuluttajan välisiin sopimuksiin.

1.2.1.1 "Elinkeinonharjoittajan" ja "kuluttajan" määritelmät

Kuluttajien on 2 artiklan b alakohdan mukaan oltava luonnollisia henkilöitä, mutta elinkeinonharjoittaja voi 2 artiklan c alakohdan mukaan olla oikeushenkilö tai luonnollinen henkilö.

Jotta voidaan määrittää, onko tietty henkilö elinkeinonharjoittaja vai kuluttaja, on tärkeää tarkastella kyseisen sopimuksen osapuolten valtasuhdetta. Tyypillisiä tekijöitä ovat tiedon, tietämyksen ja asiantuntemuksen taikka neuvotteluaseman epäsymmetria. Ilmaukset "elinkeinonharjoittaja" ja "kuluttaja" ovat **toiminnallisia käsitteitä**, jotka perustuvat kyseisen sopimuksen osapuolten rooleihin. Samalla ilmaus "kuluttaja" on objektiivinen, ja se kuvastaa elinkeinonharjoittajan vastapuolen yleensä heikompaa asemaa. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka tietyllä kuluttajalla olisi elinkeinonharjoittajaa enemmän tietämystä ja asiantuntemusta, se ei estä tätä henkilöä olemasta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä tarkoitettu "kuluttaja" ⁽²⁵⁾.

Tuomioistuim on selittänyt tätä toiminnallista lähestymistapaa näin ⁽²⁶⁾:

"53 Direktiivissä määritellään siis ne sopimukset, joihin sitä sovelletaan [...], sopimuskumppanien aseman perusteella sen mukaan, harjoittavatko ne sopimusta tehdessään ammatti- tai liiketoimintaa ⁽²⁷⁾."

"55 [Tästä seuraa, että] direktiivin 93/13 2 artiklan c alakohdassa tarkoitettu elinkeinonharjoittajan käsite on toiminnallinen käsite, joka edellyttää sen arviointia, kuuluuko sopimussuhde toimintaan, jota henkilö harjoittaa ammatti- tai liiketoimintanaan [– –] ⁽²⁸⁾."

Kun määritetään, onko ammatti- tai liiketoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö elinkeinonharjoittaja, on tärkeää selvittää, liittyykö kyseinen sopimus joihinkin näistä toiminnoista vai ei.

Huolimatta siitä, että "elinkeinonharjoittaja"-ilmauksessa on tiettyä vaihtelua kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 2 artiklan c alakohdan eri kieliversioissa ⁽²⁹⁾, ilmausta on kuitenkin tulkittava yhdenmukaisesti ⁽³⁰⁾ ja direktiivin tavoitteiden valossa ⁽³¹⁾. Tämä tarkoittaa sitä, että direktiivin eri kieliversioissa ja kansallisessa täytäntöönpanosäädöksessä käytetyllä rajoittavammalla terminologialla ei voida rajoittaa direktiivin kattamia sopimustyypejä eikä siten myöskään sen soveltamisalaa ⁽³²⁾. Niinpä 2 artiklan c alakohdan mukaista ilmausta "elinkeinonharjoittaja" on tulkittava samalla tavalla kuin ilmausta "elinkeinonharjoittaja" muissa kuluttajansuojadirektiiveissä, ja muiden direktiivien ilmauksiin "elinkeinonharjoittaja" ja "kuluttaja" liittyvä oikeuskäytäntö on periaatteessa merkityksellinen myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin yhteydessä ⁽³³⁾.

⁽²⁴⁾ On myös mahdollista, että sopimuspuolia on useampi kuin yksi elinkeinonharjoittaja ja/tai useampi kuin yksi kuluttaja.

⁽²⁵⁾ Asia C-590/17, Pouvin Dijoux, 25–28 kohta, ja viittaukset asiaan C-110/14, Costea, 21 kohta "kuluttaja"-ilmauksen osalta; asia C-74/15, Tarcău, 27 kohta; asia C-534/15, Dumitraș, 36 kohta, ja asia C-535/16, Bachman, 36 kohta.

⁽²⁶⁾ Esimerkiksi asiassa C-147/16, Karel de Grote, 53 ja 55 kohta, joihin tässä on viitattu.

⁽²⁷⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 30 kohta, ja asia C-110/14, Costea, 17 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽²⁸⁾ Ks. myös 27.4.2017 annettu määräys asiassa C-535/16, Bachman, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽²⁹⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 25 kohta.

⁽³⁰⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 26 kohta.

⁽³¹⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 31 kohta.

⁽³²⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 27–30 kohta; asia C-147/16, Karel de Grote, 40–42 kohta.

⁽³³⁾ Ks. esimerkiksi asian C-147/16, Karel de Grote, 51 kohdassa oleva viittaus asiaan C-59/12, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, joka koskee sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta 11 päivänä toukokuuta 2005 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2005/29/EY (EUVL L 149, 11.6.2005, s. 22).

Tuomioistuimien⁽³⁴⁾ on todennut, että 2 artiklan c alakohdan mukaista määritelmää ”elinkeinonharjoittajasta” on tulkittava **laajasti**:

”47 Direktiivin 2 artiklan c alakohdan mukaan elinkeinonharjoittajan käsite määritellään siten, että sillä tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka kyseisen direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa joko julkisen tai yksityisen alan ammatti- tai liiketoimintaa.

48 Säännöksen sanamuodostakin jo ilmenee, että unionin lainsäätäjän tarkoituksena on ollut vahvistaa elinkeinonharjoittajan käsitteelle laaja merkitys [...]”⁽³⁵⁾.”

Näin ollen jokainen luonnollinen tai oikeushenkilö on elinkeinonharjoittaja, jos sopimus liittyy niiden ammatilliseen toimintaan, myös silloin, kun toiminta on julkista tai yleishyödyllistä⁽³⁶⁾ tai julkisoikeudellista⁽³⁷⁾. Organisaatioita tai laitoksia, jotka hoitavat yleishyödyllistä tehtävää tai joiden toiminta perustuu hyväntekeväisyyteen tai eettisyyteen, pidetään elinkeinonharjoittajina sopimuksissa, jotka koskevat kaikenlaisten tuotteiden tai palvelujen myyntiä kuluttajille. Tältä osin sillä, että toimintaa harjoitetaan voittoa tavoittelemattomalta pohjalta, ei ole merkitystä. Tuomioistuimen mukaan⁽³⁸⁾

”[T]ästä seuraa, että direktiivin 93/13 2 artiklan c alakohdassa ei ole jätetty sen soveltamisalan ulkopuolelle yleishyödyllistä tehtävää hoitavia laitoksia eikä julkisoikeudellisia laitoksia [– –]⁽³⁹⁾. Lisäksi on huomattava, että [– –] siltä osin kuin julkisia ja yleishyödyllisiä tehtäviä hoidetaan usein voittoa tavoittelemattomalta pohjalta, elimen voittoa tavoittelevalla tai tavoittelemattomalla luonteella ei ole merkitystä mainitussa säännöksessä tarkoitetun elinkeinonharjoittajan käsitteen määritelmän kannalta.”

Tämä tarkoittaa sitä, että direktiivi kattaa periaatteessa myös esimerkiksi terveys- ja hoitopalveluihin liittyvät sopimukset palveluntarjoajan oikeudellisesta luonteesta riippumatta.

Tuomioistuimien on myös täsmentänyt, että jotta palveluntarjoajaa pidettäisiin elinkeinonharjoittajana, sopimuksen **ei tarvitse** liittyä henkilön **pääasialliseen toimintaan**, vaan se voi liittyä myös täydentävään ja liitännäiseen palveluun⁽⁴⁰⁾. Näin ollen direktiivi voi kattaa myös lainat, joita yritys tarjoaa työntekijöilleen⁽⁴¹⁾, tai lainat, joita oppilaitos tarjoaa opiskelijoilleen⁽⁴²⁾.

Näin ollen sitä, onko henkilö elinkeinonharjoittaja vai kuluttaja, on arvioitava **tapauskohtaisesti kyseessä olevan sopimuksen perusteella, ja siinä on otettava huomioon** kyseisen sopimuksen luonne ja tarkoitus eli **se, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteena on suojata kuluttajia, jotka ovat yleensä heikompi sopimuspuoli**.

Tämä tarkoittaa myös sitä, että tietty luonnollinen henkilö voi olla tietyissä sopimuksissa elinkeinonharjoittaja (esimerkiksi asianajaja oikeudellisten palvelujen tarjoamista koskevista sopimuksista)⁽⁴³⁾ ja kuluttaja muissa sopimuksissa (esimerkiksi yksityisiin tarkoituksiin otettu laina)⁽⁴⁴⁾. Tästä tuomioistuimien⁽⁴⁵⁾ on todennut näin:

”Vaikka tällaisessa tapauksessa katsottaisiin, että asianajajalla on korkeatasoista ammatillista tietämystä [– –]⁽⁴⁶⁾, tämän perusteella ei voida olettaa, ettei asianajaja ole heikompi osapuoli suhteessa elinkeinonharjoittajaan. [– –] se, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikommassa asemassa – joka direktiivillä 93/13 toteutetulla suojajärjestelmällä pyritään korjaamaan –, koskee sekä kuluttajan tietoja että hänen neuvotteluasemaansa, silloin kun on kyse elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimista sopimusehdoista, joiden sisältöön kuluttaja ei voi vaikuttaa”.

⁽³⁴⁾ Asia C-147/16, Karel de Grote, 47 ja 48 kohta; asia C-488/11, Asbeek Brusse, 28 kohta.

⁽³⁵⁾ Ks. asia C-147/16, Karel de Grote, 48 kohta, jossa viitataan asian C-488/11, Asbeek Brusse, 28 kohtaan oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽³⁶⁾ asia C-147/16, Karel de Grote, 49–51 kohta.

⁽³⁷⁾ asia C-59/12, Zentrale zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbs, 32 kohta.

⁽³⁸⁾ Asia C-147/16, Karel de Grote, 51 kohta.

⁽³⁹⁾ Ks. myös asian C-59/12, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, 32 kohta.

⁽⁴⁰⁾ Asia C-590/17, Pouvin Dijoux, 37 kohta, asia C-147/16, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, 57 ja 58 kohta.

⁽⁴¹⁾ Asia C-590/17, Pouvin Dijoux.

⁽⁴²⁾ Asia C-147/16, Karel de Grote.

⁽⁴³⁾ Asia C 537/13, Šiba.

⁽⁴⁴⁾ Asia C-110/14, Costea.

⁽⁴⁵⁾ Asia C-110/14, Costea, 27 kohta.

⁽⁴⁶⁾ Viittaus asiaan C-537/13, Šiba, 23 kohta.

Lisäksi luonnollista henkilöä, joka toimii liitännäissopimuksen nojalla takaajana kahden kaupallisen toimijan välisessä sopimuksessa, on pidettävä kuluttajana, jos tämä henkilö toimii takaajana muussa kuin elinkeino-, liike- tai ammattitoimintaansa liittyvissä tarkoituksissa ja jos tällä ei ole toiminnallista yhteyttä lainanottajayritykseen. Toiminnallinen yhteys voi olla esimerkiksi se, että henkilö on johtajana kyseisessä yrityksessä tai omistaa huomattavan määrän sen osakkeita ⁽⁴⁷⁾.

1.2.1.2 Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliset sopimukset

Jos sopimuksen toinen osapuoli on elinkeinonharjoittaja ja toinen osapuoli kuluttaja, sen katsotaan kuuluvan kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisalaan, kuten sen johdanto-osan 10 kappaleen toisessa lauseessa on todettu. Johdanto-osan 10 kappaleessa selvennetään, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä sovelletaan kaikkiin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimuksiin.

Näin ollen kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä sovelletaan kaikkiin sopimuksiin, jotka koskevat tavaroiden ostamista ja palvelujen tuottamista, ja tuomioistuin on täsmentänyt, että direktiiviä on sovellettava ”*kaikilla taloudellisen toiminnan aloilla*” ⁽⁴⁸⁾.

Lisäksi johdanto-osan 10 kappaleessa selitetään, että muun muassa työsopimukset, perintöoikeuksia koskevat sopimukset, perhelainsäädännön oikeuksia koskevat sopimukset sekä yhtiöiden perustamista ja yhtiöjärjestystä koskevat sopimukset ⁽⁴⁹⁾ ”on jätettävä” soveltamisalan ulkopuolelle. Koska tällä rajoitetaan direktiivin soveltamisalaa, näitä esimerkkejä ⁽⁵⁰⁾ on tulkittava suppeasti ⁽⁵¹⁾.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä ei edellytetä, että kuluttajan on maksettava rahallinen vastike tavarasta tai palvelusta. Myöskään tuomioistuin ei ole katsonut, että rahallinen vastike olisi tarpeen. Se ⁽⁵²⁾ on esimerkiksi todennut, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi voi suojella yksityishenkilöitä, jotka takaavat toisen osapuolen ottaman lainan, vaikka takaussopimukseen ei liittyisi rahallista vastiketta tietystä palvelusta. Näin ollen myös kuluttajien ja sosiaalisen median palveluntarjoajien välisten sopimusten on katsottava kuuluvan direktiivin soveltamisalaan riippumatta siitä, onko kuluttajien maksettava tietty summa rahaa vai koostuuko palveluista suoritettava vastike kuluttajan luomasta sisällöstä ja profiloinnista ⁽⁵³⁾.

Jos liitännäissopimus, kuten takaussopimus, tehdään elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä, se kuuluu kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisalaan, vaikka pääsopimus, esimerkiksi lainasta, on tehty kahden kaupallisen yrityksen välillä eikä siten kuulu direktiivin soveltamisalaan ⁽⁵⁴⁾.

Tuomioistuin on antanut päätöksen muutamista erikoistapauksista, joissa kansalliset tuomioistuimet eivät päässeet varmuuteen tietyn sopimuksen luokittelusta. Tuomioistuin on selventänyt, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi kattaa seuraavantyyppiset sopimukset:

- asuinhuoneiston vuokrasopimukset, jotka on tehty yhtäältä asuinhuoneiston omaan käyttöönsä vuokraavan yksityisen ja toisaalta kiinteistöalan elinkeinonharjoittajan välillä ⁽⁵⁵⁾
- oikeudellisten palvelujen tarjoamista koskevat sopimukset ⁽⁵⁶⁾

⁽⁴⁷⁾ Asiat C-74/15, Dumitru Tarcău, ja C-534/15, Dumitraș, 34–40 kohta.

⁽⁴⁸⁾ Asia C-290/16, Air Berlin, 44 kohta.

⁽⁴⁹⁾ Tuomioistuin saattaa antaa lisätäsmennyksiä tähän sopimusluokkaan asiassa C-272/18, Verein für Konsumenteninformation v. TVP Treuhand- und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG (käsitellyt kesken 31. toukokuuta 2019), joka koskee vastuunalaisen yhtiömiehen ja uskotun miehen välisiä omaisuuden hallinnointisopimuksia Saksan lain mukaisessa kommandiittiyhtiössä.

⁽⁵⁰⁾ Kuten julkisasiamies on todennut asian C-590/17, Pouvin Dijoux, 56 kohdassa, johdanto-osan kymmenenteen kappaleeseen ”sisältyy siten havainnollistavia esimerkkejä oikeustoimintatyypeistä, jotka eivät täytä direktiivin 1 artiklan 1 kohdan vaatimuksia, luettuna yhdessä 2 artiklan b ja c kohdan kanssa”.

⁽⁵¹⁾ Ks. työsopimuksista asia C-590/17, Pouvin Dijoux, 32 kohta.

⁽⁵²⁾ Asiat C-74/15, Dumitru Tarcău, ja C-534/15 Dumitraș.

⁽⁵³⁾ Tämä on vahvistettu kansallisten viranomaisten yhteisessä kannanotossa, joka on laadittu kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta vastaavien kansallisten viranomaisten yhteistyöstä 27 päivänä lokakuuta 2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 (”asetus kuluttajansuojaa koskevasta yhteistyöstä”) (EUVL L 364, 9.12.2004, s. 1) nojalla perustetussa täytäntöönpanoviranomaisten verkostossa. Kannanotto koskee kuluttajansuojaa sosiaalisissa verkostoissa, ja se on saatavana osoitteessa http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-631_en.htm (marraskuu 2016). Ks. korvauksen käsitteestä eurooppalaisesta sähköisen viestinnän säännöistä 11 päivänä joulukuuta 2018 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/1972 johdanto-osan 16 kappale (EUVL L 321, 17.12.2018, s. 36).

⁽⁵⁴⁾ Asiat C-74/15, Dumitru Tarcău, 26 kohta, ja C-534/15, Dumitraș, 31 kohta.

⁽⁵⁵⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 32–34 kohta.

⁽⁵⁶⁾ Asia C-537/13, Šiba, 23 ja 24 kohta.

- asianajajan yksityisiin tarkoituksiin tekemä asuntoluottosopimus ⁽⁵⁷⁾
- itsenäisen oppilaitoksen yhden opiskelijansa kanssa tekemä sopimus maksujärjestelyistä summille, jotka opiskelija on velkaa lukukausimaksuista ja opintomatkan kustannuksista ⁽⁵⁸⁾
- takaussopimus tai vakuussopimus, joka tehdään luonnollisen henkilön ja luottolaitoksen välillä niiden velvoitteiden vakuudeksi, joihin kaupallinen yhtiö on sitoutunut mainittuun luottolaitokseen nähden luottosopimuksen yhteydessä, kun takaajalla ei ole mitään ammatillista tai liiketoiminnallista yhteyttä mainittuun yhtiöön ⁽⁵⁹⁾
- asuntolaina, jonka työnantaja myönsi työntekijälle ja tämän puolisolle yksityisiin tarkoituksiin ⁽⁶⁰⁾.

1.2.2 *Sopimusehdot, joista ei ole neuvoteltu erikseen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohta ja 2 kohta)* ⁽⁶¹⁾

Direktiivin 2 artiklan a alakohdan mukaan, luettuna 3 artiklan 1 kohdan kanssa, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä sovelletaan vain sellaisiin sopimusehtoihin, joita ei ole neuvoteltu erikseen. Direktiivin 3 artiklan 2 kohta sisältää tiettyjä ennako-oletuksia ja säännöksiä todistustaakasta, kun selvitetään, onko tietystä sopimusehdosta neuvoteltu erikseen vai ei. Johdanto-osan 9 ja 11 kappaleen lisäksi 3 artiklan 2 kohdassa annetaan myös esimerkkejä siitä, minkätyyppiset sopimusehdot direktiivi kattaa. Se kattaa yleensä, mutta ei yksinomaan, ”vakioehdot” ⁽⁶²⁾, vakioidut ⁽⁶³⁾ tai ennakolta muotoillut ⁽⁶⁴⁾ sopimusehdot, jotka ovat yleensä kohdassa ”sopimusehdot”.

Se, miten ehdot esitetään, esimerkiksi tulostettuina, verkossa tai offline, käsin kirjoitettuina tai jopa suullisesti ⁽⁶⁵⁾, tai se, miten sopimus on tehty, kuten yksityisesti tai notaarin vahvistamana, taikka se, missä sopimuksen osassa ehdot sijaitsevat tai ovatko ne yhdessä tai useammassa asiakirjassa, ei ole ratkaisevaa. Tärkeää on se, että niillä osaltaan määritetään osapuolten oikeudet ja velvollisuudet ja ettei tietystä ehdosta (tietyistä ehdoista) ole neuvoteltu erikseen.

Se, onko tietystä sopimusehdosta *neuvoteltu erikseen*, on kansallisten tuomioistuinten arvioitavaksi kuuluva asia. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä virkkeessä todetaan, että jos sopimusehtoa, joka on laadittu ennakolta, esimerkiksi ”ennakolta muotoiltu vakiosopimus”, ehtoa ”[– –] ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna”. Saman artiklan 2 kohdan kolmannessa virkkeessä säädetään, että jos elinkeinonharjoittaja väittää, että ”vakioehdosta” on neuvoteltu erikseen, *todistustaakka* tästä seikasta on elinkeinonharjoittajalla. Edelleen saman artiklan 2 kohdan toisen virkkeen mukaan se, että ehdon tietyistä näkökohdista tai tietystä ehdosta on neuvoteltu erikseen, ei tarkoita sitä, että myös *muista* sopimusehdoista on neuvoteltu erikseen. Sopimuksen lopussa oleva tai yksittäiset ehdot vahvistava kuluttajan allekirjoitus ei tarkoita, että sopimusehdoista on neuvoteltu erikseen.

Tuomioistuin voi antaa tarkempia ohjeita tästä kriteeristä ja ”neuvottelun” käsitteestä ⁽⁶⁶⁾.

Kun näissä ohjeissa viitataan ”kohtuuttomiin sopimusehtoihin” tai ”ehtoihin”, viittauksilla tarkoitetaan ”sopimusehtoja, joista ei ole neuvoteltu erikseen”, vaikka sanoja ”ei ole neuvoteltu erikseen” ei toisteta. Tämä ei vaikuta siihen, että joissakin jäsenvaltioissa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin perustuvaa suojaa sovelletaan myös erikseen neuvoteltuihin sopimusehtoihin ⁽⁶⁷⁾.

⁽⁵⁷⁾ Asia C-110/14, Costea.

⁽⁵⁸⁾ Asia C-147/16, Karel de Grote.

⁽⁵⁹⁾ Asiat C-74/15, Dumitru Tarcău, ja C-534/15, Dumitraş.

⁽⁶⁰⁾ Asia C-590/17, Pouvin Dijoux. Tuomioistuin katsoi, että direktiivin 2 artiklan b alakohdan mukainen ilmaus ”kuluttaja” kattaa yrityksen työntekijän ja tämän puolison, jotka tekevät kyseisen yrityksen kanssa lainasopimuksen, joka on periaatteessa mahdollinen vain kyseisen yrityksen henkilökunnan jäsenille ja jonka tarkoituksena on rahoittaa asunnonhankinta yksityisiin tarkoituksiin. Direktiivin 2 artiklan c alakohdan mukainen ilmaus ”elinkeinonharjoittaja” kattaa tällaisen yrityksen, jos se tekee tällaisen lainasopimuksen ammatillisen toimintansa osana, vaikka lainojen myöntäminen ei olisi sen pääasiallista toimintaa.

⁽⁶¹⁾ Joissakin jäsenvaltioissa (ks. liite II) kohtuuttomia sopimusehtoja koskevia sääntöjä sovelletaan myös erikseen neuvoteltuihin sopimusehtoihin.

⁽⁶²⁾ 3 artiklan 2 kohta.

⁽⁶³⁾ Johdanto-osan 9 kappale.

⁽⁶⁴⁾ 3 artiklan 2 kohta; asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 63 kohta.

⁽⁶⁵⁾ Johdanto-osan 11 kappale.

⁽⁶⁶⁾ Asia C-452/18, Ibercaja Banco (käsitteily kesken 31. toukokuuta 2019).

⁽⁶⁷⁾ Ks. asiaa koskevat 8 a artiklan mukaiset jäsenvaltioiden ilmoitukset liitteestä II.

1.2.3 *Pakottavia säännöksiä heijastavien sopimusehtojen poisjättäminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 1 artiklan 2 kohta)*

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että direktiivin säännöksiä ei sovelleta sopimusehtoihin, jotka koskevat pakottavia säännöksiä heijastavia sopimusehtoja, tai sellaisten kansainvälisten sopimusten säännöksiin tai periaatteisiin, joissa jäsenvaltiot ja unioni ovat osallisina. Tuomioistuimien⁽⁶⁸⁾ on korostanut, että poikkeuksena direktiivin tavoitteesta, joka on kuluttajien suojaaminen kohtuuttomilta ehdoilta, 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava suppeasti:

”[–] kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon se, että tämän direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädettyä poikkeusta on tulkittava suppeasti, erityisesti kun otetaan huomioon kyseisen direktiivin tavoite eli kuluttajien suojaaminen elinkeinonharjoittajien heidän kanssaan tekemiin sopimuksiin sisältyviltä kohtuuttomilta ehdoilta [–]”⁽⁶⁹⁾.

Jotta sopimusehto voidaan jättää pois kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin nojalla tehdystä arvioinnista, on määritettävä, että ehto heijastaa pakottavaa säännöstä.

Direktiivin 1 artiklan 2 kohtaa sovellettaessa ja johdanto-osan 13 kappaleen mukaisesti säädös on *pakottava*, jos

- sitä sovelletaan sopimuspuolten välillä niiden valinnasta riippumatta,
- mutta myös silloin, kun se on luonteeltaan täydentävä ja kun sitä sen vuoksi sovelletaan oletusarvoisesti eli riippumatta muista sopimuspuolten vahvistamista järjestelyistä⁽⁷⁰⁾.

Näissä tapauksissa ehdon poisjättäminen kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisalasta perustuu siihen, että

”[–] lähtökohtaisesti on oikeutettua olettaa, että kansallinen lainsäätäjä on saattanut tasapainoon tiettyjen sopimusten sopimuspuolten kaikki oikeudet ja velvollisuudet⁽⁷¹⁾.”

Tätä sovelletaan periaatteessa myös silloin, kun pakottava säännös annetaan sopimuksen tekemisen jälkeen ja kun sillä määrätään järjestelystä, joka korvaa kohtuuttoman sopimusehdon⁽⁷²⁾.

Samalla 1 artiklan 2 kohtaa koskeva poikkeus on kuitenkin rajattava tiukasti siihen asiaan, jota näillä pakottavilla säännöksillä säännellään⁽⁷³⁾. Lisäksi kansallisen lainsäädännön pakottavat säännökset, joita sovelletaan tiettyihin asiakasryhmiin, eivät ole pakottavia sääntöjä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 1 artiklan 2 kohdan kannalta, sikäli kuin niitä on sopimusehdon vuoksi sovellettava myös muihin asiakkaisiin⁽⁷⁴⁾.

Tuomioistuimien⁽⁷⁵⁾ on selventänyt, että 1 artiklan 2 kohtaa koskevaa poikkeusta ei sovelleta, jos kansalliset säännökset antavat osapuolille eri vaihtoehtoja esimerkiksi toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämiseen.

Tuomioistuin voi antaa lisäohjeistusta 1 artiklan 2 kohdasta niiden kolmen ennakkoratkaisupyynnön perusteella, joiden käsittely oli kesken näitä ohjeita kirjoitettaessa⁽⁷⁶⁾.

⁽⁶⁸⁾ Lainaus on asiasta C-51/17, OTP Bank v. Ilyés ja Kiss, 54 kohta. Sama näkemys löytyy esimerkiksi asiasta C-186/16, Andriciuc, 31 kohta, ja asiasta C-34/13, Kušionová, 77 kohta.

⁽⁶⁹⁾ Viittaus asiaan C-186/16, Andriciuc ym., 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin.

⁽⁷⁰⁾ Asia C-266/18, Aqua Med, 33 kohta, asia C-446/17, Woonhaven Antwerpen, 25 kohta, asia C-186/16, Andriciuc, 29 kohta, asia C-280/13, Barclays Bank, 31 ja 42 kohta, asia C-34/13, Kušionová, 77 kohta, asia C-92/11, RWE Vertrieb, 26 kohta.

⁽⁷¹⁾ Asia C-51/17, OTP Bank v. Ilyés ja Kiss, 53 kohta, asia C-92/11, RWE Vertrieb, 28 kohta. Ks. myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin johdanto-osan 13 kappale.

⁽⁷²⁾ Asia C-51/17, OTP Bank v. Ilyés ja Kiss, 62–64 kohta. Tällainen säännös ei saa kuitenkaan poistaa kuluttajilta niitä oikeuksia, jotka voivat perustua sopimuksen pätemättömyyteen kohtuuttoman sopimusehdon vuoksi. Ks. kohta 4.3.2.1 ja asia C-118/17, Dunai, 51–55 kohta.

⁽⁷³⁾ Asiassa C-51/17, OTP Bank v. Ilyés ja Kiss, tuomioistuin katsoi, että vakiosopimusehtoa, joka liittyy valuuttakurssiriskiinkin ulkomaan valuutan määräisessä asuntoluottosopimuksessa, ei suljeta pois kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisalasta, vaikka kansallinen lainsäädäntö sisältäisi valuutanmuuntamismekanismeja koskevia pakottavia säännöksiä.

⁽⁷⁴⁾ Asia C-92/11, RWE Vertrieb, tuomiolauselman 1 kohta: ”Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että kyseistä direktiiviä sovelletaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimuksiin sisältyviin sellaisiin yleisten ehtojen lausekkeisiin, joissa toistetaan toiseen sopimustyyppiin sovellettava kansallisen oikeuden säännös ja jotka eivät kuulu kyseisen kansallisen sääntelyn alaan.”

⁽⁷⁵⁾ Asia C-266/18, Aqua Med, 35–38 kohta.

⁽⁷⁶⁾ Asiat C-125/18, Gomez del Moral, C-779/18, Mikrokasa, ja C-81/19, Banca Transilvania, käsittely kesken 31. toukokuuta 2019.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa direktiivin soveltamisalasta suljetaan pois myös niiden kansainvälisten sopimusten määräykset tai periaatteet, joissa jäsenvaltiot ja unioni ovat osallisina, varsinkin kansainväliset sopimukset liikenteen alalla ⁽⁷⁷⁾.

1.2.4 Vuorovaikutus muun EU-lainsäädännön kanssa

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä sovelletaan kaikkiin elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin sopimuksiin taloudellisen toiminnan kaikilla aloilla ⁽⁷⁸⁾. Niinpä tiettyyn sopimukseen saatetaan soveltaa myös EU-lainsäädännön muita säännöksiä ja muita kuluttajansuojasäännöksiä sen mukaan, minkä tyyppinen sopimus on kyseessä. Muita kyseeseen tulevia säännöksiä, joita voidaan soveltaa rinnakkain, voivat olla esimerkiksi kuluttajan oikeuksista annetun direktiivin 2011/83/EU ⁽⁷⁹⁾ horisontaaliset säännöt ennen sopimuksen tekoa annettavista tiedoista ja peruuttamisoikeudesta tai direktiivin 2005/29/EY ⁽⁸⁰⁾ säännöt sopimattomista kaupallisista menettelyistä. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin lisäksi voidaan soveltaa myös tiettyntyyppisiin sopimuksiin liittyviä sääntöjä, kuten kulutusluottosopimuksista annettua direktiiviä 2008/48/EY ⁽⁸¹⁾, kuluttajien suojaamisesta aikaosuuksia, pitkäkestoisia lomatutotteita, jälleenmyyntiä ja vaihtoa koskeviin sopimuksiin liittyvien tiettyjen seikkojen osalta annettua direktiiviä 2008/122/EY ⁽⁸²⁾, kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista annettua direktiiviä 2014/17/EU ⁽⁸³⁾, matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä annettua direktiiviä (EU) 2015/2302 ⁽⁸⁴⁾, eurooppalaisesta sähköisen viestinnän säännöstöstä annettua direktiiviä (EU) 2018/1972 ⁽⁸⁵⁾, lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä annettua asetusta (EY) N:o 1008/2008 ⁽⁸⁶⁾, sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta annettua direktiiviä 2009/72/EY ⁽⁸⁷⁾ tai maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/55/EY ⁽⁸⁸⁾ kumoamisesta annettua direktiiviä 2009/73/EY ⁽⁸⁹⁾. Lisäksi kohtuuttomia sopimusehtoja koskevissa asioissa voidaan soveltaa yksityisoikeudellisissa asioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä sovellettavia sääntöjä, jotka koskevat esimerkiksi sovellettavaa lakia ⁽⁹⁰⁾ ja tuomioistuimen toimivaltaa ⁽⁹¹⁾ ja menettelysääntöjä, jotka koskevat esimerkiksi vähäisiä vaatimuksia ⁽⁹²⁾ tai eurooppalaista maksamismääräystä ⁽⁹³⁾.

⁽⁷⁷⁾ Yleissopimus eräiden kansainvälistä ilmakuljetusta koskevien sääntöjen yhtenäistämistä (Montrealin yleissopimus), tehty Montrealissa 28. toukokuuta 1999.

Kansainvälisiä rautatiekuljetuksia koskeva yleissopimus (COTIF), tehty 9. toukokuuta 1980, sellaisena kuin se on muutettuna 3. kesäkuuta 1999 tehdyllä Vilnan pöytäkirjalla.

Matkustajien ja matkatavaroiden kuljettamisesta meritse vuonna 1974 tehty Ateenan yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 2002 pöytäkirjalla (Ateenan yleissopimus).

⁽⁷⁸⁾ Asia C-290/16, Air Berlin, 44 kohta.

⁽⁷⁹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/83/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, kuluttajan oikeuksista ja neuvoston direktiivin 93/13/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY muuttamisesta sekä neuvoston direktiivin 85/577/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY kumoamisesta (EUVL L 304, 22.11.2011, s. 64).

⁽⁸⁰⁾ EUVL L 149, 11.6.2005, s. 22.

⁽⁸¹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2008, kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66).

⁽⁸²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/122/EY, annettu 14 päivänä tammikuuta 2009, kuluttajien suojaamisesta aikaosuuksia, pitkäkestoisia lomatutotteita, jälleenmyyntiä ja vaihtoa koskeviin sopimuksiin liittyvien tiettyjen seikkojen osalta (EUVL L 33, 3.2.2009, s. 10).

⁽⁸³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/17/EU, annettu 4 päivänä helmikuuta 2014, kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista ja direktiivin 2008/48/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta (EUVL L 60, 28.2.2014, s. 34).

⁽⁸⁴⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2302, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/83/EU muuttamisesta ja neuvoston direktiivin 90/314/ETY kumoamisesta (EUVL L 326, 11.12.2015, s. 1).

⁽⁸⁵⁾ EUVL L 321, 17.12.2018, s. 36. Johdanto-osan 260 kappaleessa todetaan, että loppukäyttäjille olisi tiedotettava muun muassa palvelun tarjotuista laatusoista, myyntikampanjoiden ehdoista ja sopimusten irtisanomisesta, sovellettavista hinnastoista sekä sellaisten palvelujen hinnoista, joihin liittyy erityisiä hinnoitteluehtoja.

⁽⁸⁶⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1008/2008, annettu 24 päivänä syyskuuta 2008, lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä (EUVL L 293, 31.10.2008, s. 3).

⁽⁸⁷⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/72/EY, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2009, sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 55).

⁽⁸⁸⁾ Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin ja maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 98/30/EY kumoamisesta 26 päivänä kesäkuuta 2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/55/EY (EUVL L 176, 15.7.2003, s. 57) välistä suhdetta käsiteltiin asiassa C-92/11, RWE Vertrieb, jossa tuomioistuin sovelsi kumpaakin säädöstä toisiaan täydentävästi.

⁽⁸⁹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/73/EY, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2009, maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/55/EY kumoamisesta (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 94).

⁽⁹⁰⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 593/2008, annettu 17 päivänä kesäkuuta 2008, sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) (EUVL L 177, 4.7.2008, s. 6).

⁽⁹¹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012, annettu 12 päivänä joulukuuta 2012, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (EUVL L 351, 20.12.2012, s. 1).

⁽⁹²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 861/2007, annettu 11 päivänä heinäkuuta 2007, eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä (EUVL L 199, 31.7.2007, s. 1).

⁽⁹³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta (EUVL L 399, 30.12.2006, s. 1). Kysymystä tämän asetuksen ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin välisestä suhteesta käsitellään yhdistetyissä asioissa C-453/18 ja C-494/18, Bondora (käsitely kesken 31. toukokuuta 2019).

Joissakin alakohtaisissa säädöksissä nimenomaan täsmennetään, ettei niillä rajoiteta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamista. Esimerkkejä tästä ovat direktiivi 2009/72/EY⁽⁹⁴⁾, direktiivi 2009/73/EY⁽⁹⁵⁾, direktiivi 2014/17/EU⁽⁹⁶⁾ ja direktiivi (EU) 2018/1972⁽⁹⁷⁾.

Kohdassa 1.2.3 käsitellyn, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 1 artiklan 2 kohdan nojalla sopimusehdot, jotka heijastavat pakottavia säännöksiä, myös niitä, jotka on annettu alakohtaisessa lainsäädännössä, tai kansainvälisten sopimusten määräykset on suljettu pois kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisalasta.

Jos alakohtainen säädös on annettu kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin antamisen jälkeen, olisi otettava huomioon, että direktiivin soveltaminen voidaan sulkea pois kyseisellä säädöksellä vain, jos siinä nimenomaisesti säädetään niin⁽⁹⁸⁾. Näin ei yleensä ole⁽⁹⁹⁾, joten kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä sovelletaan yleisesti alakohtaisten sääntöjen lisäksi.

Kun kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin lisäksi sovelletaan myös muita EU-säädöksiä, on syytä tukeutua tulkintaan, jolla kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin ja sen kanssa mahdollisesti ristiriidassa olevan säännöksen tehokkuus säilyy mahdollisimman hyvin. Esimerkiksi menettelysäännöt eivät saa vaarantaa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin perustuvan, kohtuuttomilta ehdoilta suojelun tehokkuutta.

Myös muut EU-säännökset on mahdollisesti otettava huomioon, kun arvioidaan sopimusehtojen avoimuutta ja kohtuuttomuutta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin nojalla. Esimerkiksi se, että elinkeinonharjoittaja turvautuu direktiivissä 2005/29/EY⁽¹⁰⁰⁾ tarkoitettuihin sopimattomiin kaupallisiin menettelyihin, voi olla yksittäisten sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnissa huomioon otettava osatekijä⁽¹⁰¹⁾. Tällainen seikka ei kuitenkaan vaikuta suoraan sopimuksen pätevyyden arviointiin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan kannalta tarkasteltuna⁽¹⁰²⁾.

Alakohtaisten sääntöjen ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin suhdetta erityisesti avoimuutta / ennen sopimuksen tekemistä annettavia tietoja koskevien vaatimusten⁽¹⁰³⁾ tai sopimuksen pakollisen sisälön⁽¹⁰⁴⁾ osalta käsitellään jäljempänä kohdassa 3.3.2.

⁽⁹⁴⁾ Direktiivin 2009/72/EY (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 55) liitteessä olevan 1 kohdan johdanto-osa kuuluu seuraavasti: "Rajoittamatta kuluttajansuojaa koskevien yhteisön sääntöjen ja erityisesti [– –] kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY soveltamista 3 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä on määrä varmistaa, että [– –]".

⁽⁹⁵⁾ Direktiivin 2009/73/EY (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 94) liitteessä olevan 1 kohdan johdanto-osa puolestaan kuuluu seuraavasti: "Rajoittamatta kuluttajansuojaa koskevien yhteisön sääntöjen ja erityisesti [– –] kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY soveltamista 3 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä on määrä varmistaa, että [– –]".

⁽⁹⁶⁾ Direktiivin 2014/17/EU (EUVL L 60, 28.2.2014, s. 34) johdanto-osan 50 kappaleessa todetaan seuraavaa: "[– –] Tämän direktiivin säännökset lisätuotteista ja -palveluista (esimerkiksi pankkitilin avaamis- ja hoitokuluista) eivät saisi rajoittaa [– –] kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY soveltamista [– –]".

⁽⁹⁷⁾ Direktiivin (EU) 2018/1972 (EUVL L 321, 17.12.2018, s. 36) johdanto-osan 258 kappaleessa todetaan seuraavaa: "Sähköisen viestintäverkkoihin ja palveluihin liittyviin, kuluttajia koskeviin liiketoimiin sovelletaan tämän direktiivin lisäksi sopimuksia koskevan voimassa olevan unionin kuluttajansuojalainsäädännön vaatimuksia ja erityisesti neuvoston direktiiviä 93/13/ETY [– –]". Näin todetaan myös yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla 7 päivänä maaliskuuta 2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) johdanto-osan 30 kappaleessa (EYVL L 108, 24.4.2002, s. 51).

⁽⁹⁸⁾ Asia C-290/16, Air Berlin, 45 ja 46 kohta.

⁽⁹⁹⁾ Asian C-290/16, Air Berlin, tuomiolauselman 2 kohdassa ja tuomion perustelujen 45–52 kohdassa tuomioistuimien katsoi, että lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä annetun asetuksen (EY) N:o 1008/2008 (EUVL L 293, 31.10.2008, s. 3) 22 artiklan 1 kohdassa vahvistettu hinnoittelun vapaus ei sulje pois kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamista hinnoittelua koskeviin sopimusehtoihin.

⁽¹⁰⁰⁾ EUVL L 149, 11.6.2005, s. 22.

⁽¹⁰¹⁾ Asia C-453/10, Pereničová ja Perenič, tuomiolauselman 2 kohdan toiseksi viimeinen virke: "Tällaisen kaupallisen menettelyn sopimattomuuden toteaminen on yksi niistä seikoista, joihin toimivaltainen tuomioistuin voi nojautua arvioidessaan direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan nojalla kuluttajalle myönnetyn luoton kustannuksia koskevien sopimusehtojen kohtuuttomuutta".

⁽¹⁰²⁾ Asia C-453/10, Pereničová ja Perenič, tuomiolauselman 2 kohdan viimeinen virke.

⁽¹⁰³⁾ Esimerkiksi kulutusluotoista annetun direktiivin 2008/48/EY (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66) 5 ja 6 artikla tai matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä annetun direktiivin (EU) 2015/2302 (EUVL L 326, 11.12.2015, s. 1) 5 artikla.

⁽¹⁰⁴⁾ Ks. esimerkiksi kulutusluotoista annetun direktiivin 2008/48/EY (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66) 10 artikla – lisää säännökset – ja matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä annetun direktiivin (EU) 2015/2302 (EUVL L 326, 11.12.2015, s. 1) 7 artikla.

1.2.5 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltaminen kolmansiin maihin sijoittautuneisiin elinkeinonharjoittajiin

Se, sovelletaanko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä sopimukseen, joka tehdään EU:ssa asuvan kuluttajan ja EU:n ja ETA-alueen ulkopuolelle sijoittautuneen elinkeinonharjoittajan kanssa ⁽¹⁰⁵⁾, määritetään periaatteessa asetuksessa (EY) N:o 593/2008 ⁽¹⁰⁶⁾ (Rooma I).

Rooma I -asetuksen 6 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

1. Sanotun rajoittamatta 5 ja 7 artiklan soveltamista sopimukseen, jonka luonnollinen henkilö on sellaista tarkoitusta varten, jonka ei voida katsoa liittyvän hänen elinkeino- tai ammattitoimintaansa ('kuluttaja'), tehnyt toisen henkilön kanssa tämän harjoittaman elinkeino- tai ammattitoiminnan ('elinkeinoonharjoittaja') yhteydessä, sovelletaan sen maan lakia, jossa kuluttajan asuinpaikka on, edellyttäen että elinkeinonharjoittaja

a) harjoittaa kaupallista tai ammattitoimintaansa maassa, jossa kuluttajan asuinpaikka on, tai

b) suuntaa millä tahansa tavalla tällaista toimintaa kyseiseen maahan tai useisiin maihin kyseinen maa mukaan lukien,

ja että sopimus kuuluu kyseisen toiminnan piiriin.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa säädetään, osapuolet voivat valita 1 kohdan vaatimukset täyttävään sopimukseen sovellettavan lain 3 artiklan mukaisesti. Tällainen lakiviittaus ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että kuluttaja menettää hänelle sellaisin säännöksin annetun suojan, joista ei voida sopimuksin poiketa sen lain mukaan, jota lakiviittauksen puuttuessa olisi 1 kohdan nojalla sovellettu.

Kun kolmanteen maahan sijoittautunut elinkeinonharjoittaja harjoittaa toimintaa jäsenvaltiossa tai suuntaa tällaista toimintaa kuluttajille, joiden asuinpaikka on jossakin jäsenvaltiossa, nämä kuluttajat kuuluvat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin ja oman jäsenvaltionsa kuluttajansuojasäännösten antaman suojan piiriin. Tätä sovelletaan myös silloin, kun osapuolet valitsevat sovellettavaksi laiksi kolmannen maan lain. Rooma I -asetuksen 5 artiklassa on kuitenkin kuljetussopimuksia koskevia erityissääntöjä:

Lisäksi kuluttajasopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevan direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet, jotta kuluttajat eivät jäisi ilman tämän direktiivin mukaista suojaa siitä syystä, että sopimukseen päätetään soveltaa kolmannen valtion lainsäädäntöä, jos sopimuksella on läheinen yhteys jäsenvaltioiden alueeseen.

Tämä säännös voi antaa kuluttajalle lisäsuojaa, sillä sitä sovelletaan kaikissa tapauksissa, joissa sovellettavaksi laiksi on valittu kolmannen maan laki mutta joissa on läheinen yhteys jäsenvaltioon. Sen soveltamisedellytykset ovat siis laajemmat kuin Rooma I -asetuksen 6 artiklassa.

Lisäksi tuomioistuin on katsonut ⁽¹⁰⁷⁾, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan nojalla sopimusehto, jonka mukaan kuluttajan kanssa tehtyyn sopimukseen sovelletaan sen jäsenvaltion lakia, jossa elinkeinonharjoittajalla on kotipaikka, on kohtuuton, jos siinä ei yksiselitteisesti täsmennetä, että kuluttajilla on Rooma I -asetuksen 6 artiklan 2 kohdan nojalla silti oikeus vedota tavanomaisen asuinmaansa pakottaviin kuluttajansuojasääntöihin. Ilman tätä täsmennystä ehto voi johtaa kuluttajaa harhaan antamalla hänelle virheellisen vaikutelman, jonka mukaan sopimukseen sovelletaan ainoastaan valitun maan lakia. Samaa logiikkaa on sovellettava myös silloin, kun EU:n ulkopuolisen valtion laki valitaan sopimusehdon perusteella kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla ⁽¹⁰⁸⁾.

2. SUHDE KANSALLISEEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN JA VÄHIMMÄISTASON YHDENMUKAISUUS

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 artikla

Jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa tämän direktiivin soveltamisalalla perustamissopimuksen mukaisia tiukempia säännöksiä varmistaakseen kuluttajalle suojelun mahdollisimman korkean tason.

⁽¹⁰⁵⁾ Monissa EU:n kuluttajansuojadirektiiveistä elinkeinonharjoittajasta käytetään englanniksi ilmausta "trader" (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä "seller or supplier"), ja Rooma I -asetuksessa käytetään ilmausta "professional".

⁽¹⁰⁶⁾ EUVL L 177, 4.7.2008, s. 6.

⁽¹⁰⁷⁾ Asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, etenkin tuomiolauselman 2 kohta.

⁽¹⁰⁸⁾ Ks. kansallisten viranomaisten yhteinen kannanotto, joka on laadittu kuluttajansuojaa sosiaalisissa verkostoissa koskevassa täytäntöönpanoviranomaisten verkostossa (marraskuu 2016) http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-631_en.htm

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 a artikla⁽¹⁰⁹⁾

1. Jos jäsenvaltio hyväksyy 8 artiklan mukaisesti säännöksiä, se ilmoittaa niistä ja niiden mahdollisista myöhemmistä muutoksista komissiolle, erityisesti jos
 - kyseisillä säännöksillä kohtuuttomuuden arviointi ulotetaan koskemaan erikseen neuvoteltuja sopimusehtoja tai hinnan tai vastikkeen asianmukaisuutta; tai
 - kyseisiin säännöksiin sisältyy luetteloita kohtuuttomiksi katsottavista sopimusehdoista[.]
2. Komissio huolehtii siitä, että 1 kohdassa tarkoitetut tiedot ovat helposti kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien saatavilla muun muassa verkkosivuston välityksellä.
3. Komissio toimittaa 1 kohdassa tarkoitetut tiedot muille jäsenvaltioille ja Euroopan parlamentille. Se kuulee sidosryhmiä näistä tiedoista.

Johdanto-osan 17 kappale

Tämän direktiivin tarkoituksen mukaisesti sen liitteessä olevien ehtojen luettelolla voi olla ainoastaan ohjeellinen luonne, ja tämän direktiivin vähimmäisluonteen vuoksi jäsenvaltiot voivat joko laajentaa tai rajoittaa ehtojen soveltamisalaa lainsäädännöllään.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi ja kansallinen lainsäädäntö ovat vuorovaikutuksessa eri tavoin. On

- säännöksiä, joilla direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, mukaan lukien säännökset, joilla niiden soveltamisalaa laajennetaan tai joissa asetetaan direktiiviä tiukempia vaatimuksia.
- Lisäksi on kansallisen oikeuden säännöksiä, jotka voivat liittyä joko asiasisältöön tai menettelyihin ja jotka koskevat muita näkökohtia mutta jotka on otettava huomioon, kun tuomioistuinten on ratkaistava kohtuuttomia sopimusehtoja koskevia tapauksia.

2.1 Vähimmäistason yhdenmukaisuus ja soveltamisalan laajentaminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 ja 8 a artikla) sekä jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten rooli

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 artiklan nojalla jäsenvaltiot voivat taata tiukemman kuluttajansuojan kuin mistä direktiivissä muutoin säädetään⁽¹¹⁰⁾. Direktiivin 8 a artikla⁽¹¹¹⁾ velvoittaa jäsenvaltiot ilmoittamaan kansallisista säännöistä, joiden sisältämät vaatimukset ovat tiukemmat tai joilla laajennetaan niiden kansallisten sääntöjen soveltamisalaa, joilla direktiivi saatetaan kansallisen lainsäädännön osaksi⁽¹¹²⁾.

Jäsenvaltiot voivat soveltaa kansallisia sääntöjä, joilla kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, esimerkiksi myös erikseen neuvoteltuihin sopimusehtoihin⁽¹¹³⁾ tai yritysten väliin suhteisiin taikka kuluttajien välisiin liiketoimiin⁽¹¹⁴⁾.

Jäsenvaltiot voivat myös tiukentaa ehtoja etenkin soveltamalla matalampaa rajaa siihen, milloin sopimusehtoa pidetään kohtuuttomana. Ne voivat esimerkiksi laatia ”mustan listan” sopimusehdoista, joita pidetään aina kohtuuttomina ilman, että niitä tarvitsee arvioida tapauskohtaisesti kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisen yleisen kohtuuttomuuden arvioinnin perusteella⁽¹¹⁵⁾ ja/tai erilaisia harmaita listoja. Lisätietoja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteestä on kohdassa 3.4.7.

⁽¹⁰⁹⁾ 8 a artikla lisättiin kuluttajan oikeuksista annetun direktiivin 2011/83/EU 32 artiklalla (EUVL L 304, 22.11.2011, s. 64).

⁽¹¹⁰⁾ Tämä vahvistetaan esimerkiksi asian C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 55 kohdassa: ”[– –] Tästä on huomautettava, että kuluttajansuojan taso vaihtelee yhä jäsenvaltioista toiseen direktiivin 93/13 8 artiklan mukaisesti, joten myös tietyn ehdon arviointi voi vaihdella sovellettavasta laista riippuen muutoin samanlaisissa olosuhteissa.” Tuomioistuin vahvisti tämän myös asiassa C-453/10, Pereničová ja Perenič.

⁽¹¹¹⁾ Lisätty kuluttajan oikeuksista annetun direktiivin 2011/83/EU 32 artiklalla (EUVL L 304, 22.11.2011, s. 64).

⁽¹¹²⁾ Ilmoitetut kansalliset säännöt ovat liitteessä II ja osoitteessa <https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-ec-en>

⁽¹¹³⁾ Mainittu nimenomaisesti 8 a artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luettelakohdassa.

⁽¹¹⁴⁾ Kahta muuta esimerkkiä ei ole nimenomaisesti mainittu 8 a artiklassa.

⁽¹¹⁵⁾ Asian C-143/13, Matei ja Matei, 61 kohdassa tuomioistuin vahvisti, että ”musta lista” kohtuuttomina pidettävistä ehdoista on yksi tiukemmista toimista, joita jäsenvaltiot voivat hyväksyä tai pitää voimassa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin kattamalla alalla, jotta voidaan varmistaa paras mahdollinen EU-lainsäädännön mukainen kuluttajansuoja.

Kansallisessa laissa voidaan myös esimerkiksi säätää, että avoimuuden puute voi johtaa suoraan sopimusehtojen pätemättömyyteen ilman, että olisi tehtävä kohtuuttomuuden arviointi 3 artiklan 1 kohdan nojalla ⁽¹¹⁶⁾.

Tuomioistuin ⁽¹¹⁷⁾ on myös täsmentänyt, että jäsenvaltioilla ei 8 artiklan nojalla ole velvollisuutta edellyttää 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti ⁽¹¹⁸⁾, että sopimuksen pääkohteen määrittelyä tai hinnan ja korvauksen riittävyyttä voidaan arvioida vain, jos asianmukaisia ehtoja ei ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Tuomioistuin ⁽¹¹⁹⁾ on vahvistanut, että jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten oikeuskäytännössä ei ole kyse tiukemmista säännöistä, joita jäsenvaltiot voivat antaa kyseisen direktiivin 8 artiklan nojalla. Se, että jäsenvaltioiden ylimmät tuomioistuimet soveltavat sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnissa tiettyjä kriteerejä, joita alempien tuomioistuinten on käytännössä noudatettava, jos ne haluavat, ettei niiden päätöksiä kumota, tai jotka jopa sitovat alempia tuomioistuimia muodollisesti, on kuitenkin pääsääntöisesti kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaista. Jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten käyttämien kriteerien on kuitenkin oltava unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisia, eivätkä ne saa estää toimivaltaista tuomioistuinta antamasta kuluttajille tehokkaita oikeus-suojakeinoja heidän oikeuksiensa suojelemiseksi tai siirtämästä tiettyä asiaa unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisua varten ⁽¹²⁰⁾.

2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset

Muita kansallisia sääntöjä, joita voidaan soveltaa kohtuuttomia sopimusehtoja käsittelevissä asioissa, ovat sopimusoikeuden yleiset säännökset, etenkin ne, jotka koskevat sopimusten muotoa ja pätevyyttä, sekä kansallisten tuomioistuinten menettelyjä koskevat menettelysäännöt. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetulla direktiivillä ei varsinaisesti säännellä näitä kysymyksiä, mutta ne voivat vaikuttaa sen soveltamiseen huomattavasti.

Esimerkiksi kun kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä sovelletaan yrityksen ja kuluttajan välisen sopimuksen erikseen neuvoteltuihin sopimusehtoihin, sillä ei säännellä sopimusten pätevyyttä sinänsä. On kuitenkin mahdollista, että kansallisen sopimusoikeuden nojalla yhden tai useamman sopimusehdon kohtuuttomuus johtaa siihen, että sopimus todetaan kokonaan pätemättömäksi. Näin on esimerkiksi silloin, jos sopimusta ei voida toteuttaa ilman osapuolten oleellisia velvollisuuksia koskevia järjestelyjä. Tästä mahdollisuudesta säädetään kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa, ja sitä käsitellään tarkemmin kohdassa 4.

Lisäksi kansallisessa lainsäädännössä on sääntöjä, joiden nojalla koko sopimuksen voidaan katsoa olevan pätemätön, jos se esimerkiksi rikkoo oikeudellista kieltoa tai jos sen korko on kohtuuton tai jos se on muutoin hyvän tavan vastainen. Kansallisen lainsäädännön nojalla kuluttajilla voi myös olla mahdollisuus mitätöidä sopimukset, joiden tekeminen perustui elinkeinonharjoittajan petolliseen tai aggressiiviseen käyttäytymiseen, joka voi täyttää direktiivissä 2005/29/EY ⁽¹²¹⁾ tarkoitettujen harhaanjohtavien, aggressiivisten tai muulla tavoin sopimattomien kaupallisten menettelyjen tunnusmerkit.

Jos tällaisiin tilanteisiin liittyy myös kohtuuttomia sopimusehtoja, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi ei yleensä vaikuta kansallisten sääntöjen soveltamiseen, kunhan ne eivät vaaranna direktiivin ja etenkin sen 6 artiklan 1 kohdan tehokkuutta ⁽¹²²⁾. Tuomioistuin ⁽¹²³⁾ on todennut, että periaatteessa sopimusten pätemättömyyttä koskevia sääntöjä on sovellettava niiden oman logiikan mukaisesti ⁽¹²⁴⁾ ja että jos niissä on kyse myös kohtuuttomista sopimusehdoista, tällaiset säännöt voidaan hyväksyä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 artiklan nojalla, mikäli niillä saadaan kuluttajien kannalta mainitussa direktiivissä edellytettyä vähimmäissuojaa edullisempia tuloksia ⁽¹²⁵⁾.

⁽¹¹⁶⁾ Ks. myös kohta 4, jossa kuvataan avoimuuden ja kohtuuttomuuden välistä suhdetta.

⁽¹¹⁷⁾ Asia C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, 41–44 kohta.

⁽¹¹⁸⁾ Direktiivin 4 artiklan 2 kohtaa selitetään tarkemmin kohdassa 3.1.

⁽¹¹⁹⁾ Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés, 69 kohta.

⁽¹²⁰⁾ Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés, 62–71 kohta; asia C-118/17, Dunai, 60–64 kohta.

⁽¹²¹⁾ EUVL L 149, 11.6.2005, s. 22

⁽¹²²⁾ Direktiivin 6 artiklan 1 kohtaa käsitellään tarkemmin kohdassa 4 ja sen menettelyllisiä vaikutuksia kohdassa 5.

⁽¹²³⁾ Esimerkiksi asiassa C-453/10, Pereničová ja Perenič.

⁽¹²⁴⁾ Ks. asia C-453/10, Pereničová ja Perenič, 46 ja 47 kohdan loppuosaa:

”46 Kaupallisen menettelyn sopimattomuuden toteamisella ei siis ole suoria vaikutuksia kysymykseen siitä, onko sopimus pätevä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kannalta.

47 [– –] Tällaisen kaupallisen menettelyn sopimattomuuden toteaminen on yksi niistä seikoista, joihin toimivaltainen tuomioistuin voi nojautua arvioidessaan direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan nojalla kuluttajalle myönnetyn luoton kustannuksia koskevien sopimusehtojen kohtuuttomuutta. Tällaisella toteamuksella ei kuitenkaan ole suoria vaikutuksia tehdyn luottosopimuksen pätevyyden arviointiin direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kannalta.”

⁽¹²⁵⁾ Asian C-453/10, Pereničová ja Perenič, 35 kohta: ”Direktiivi 93/13 ei siis estä jäsenvaltiota antamasta unionin oikeutta noudattaen sellaista kansallista säännöstöä, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen sopimus, jossa on yksi tai useampi kohtuuton ehto, voidaan todeta kokonaisuudessaan pätemättömäksi silloin, kun tällä voidaan varmistaa kuluttajan parempi suojeleminen.”

On syytä korostaa, että soveltamisalallaan EU:n lainsäädäntö on kansalliseen lainsäädäntöön nähden ensisijainen ja että kansallisilla viranomaisilla, myös tuomioistuimilla, on velvollisuus tulkita kansallista lainsäädäntöä mahdollisimman pitkälle yhdenmukaisesti EU:n lainsäädännön kanssa, jotta varmistetaan sen tehokkuus. Tuomioistuimen sanoin ⁽¹²⁶⁾:

”[– –] [O]n muistutettava, että kun kansallisen tuomioistuimen ratkaistavana on asia, jossa vastakkain on ainoastaan yksityisiä, sen on kansallisen oikeuden säännöksiä soveltaessaan otettava huomioon kansallisen oikeuden säännöt kokonaisuudessaan ja tulkittava niitä mahdollisimman pitkälle sovellettavan direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti direktiivillä tavoitellun päämäärän kanssa yhdenmukaisen ratkaisun aikaansaamiseksi [– –] ⁽¹²⁷⁾.”

Jos kansallista lainsäädäntöä ja menettelysääntöjä ei voida tulkita EU:n lainsäädännön mukaisesti, kansallisten tuomioistuinten on hylättävä ne ja tukeuduttava suoraan unionin lainsäädäntöön ⁽¹²⁸⁾. Tuomioistuin ⁽¹²⁹⁾ on vahvistanut, että kansallisten tuomioistuinten on taattava kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin säännöksille täysi vaikutus sivuuttamalla tarvittaessa omasta aloitteestaan sen kanssa ristiriidassa oleva kansallinen lainsäädäntö, vaikka se olisi annettu myöhemmin. Näin ollen tuomioistuinten ei tarvitse pyytää tai odottaa, että nämä säännökset ensin poistetaan lainsäädäntöiteitse tai jossain muussa perustuslaillisessa menettelyssä. Tämä koskee myös niitä tapauksia, joissa kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä kohtuuttomien sopimusehtojen arvioinnista viran puolesta tai jopa estetään se, kun taas kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä tällaista valvontaa edellytetään ⁽¹³⁰⁾, tai joissa kansallinen lainsäädäntö rikkoo tätä direktiiviä tai *vastaavuuden* tai *tehokkuuden* periaatteita ⁽¹³¹⁾.

Samalla jäsenvaltioilla on velvollisuus muuttaa sääntöjä, jotka eivät ole yhdenmukaisia kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin kanssa, myös tapauksissa, joissa niiden tulkinta on epäselvää ⁽¹³²⁾.

3. YLEINEN KOHTUUTTOMUUDEN ARVIOINTI JA AVOIMUUSVAATIMUKSET

3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti

3 artiklan 1 ja 3 kohta

1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille. [– –]

3. Liitteessä on ohjeellinen luettelo, joka ei ole tyhjentävä, niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina.

⁽¹²⁶⁾ Esimerkiksi yhdistetyt asiat C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, *Unicaja Banco*, 38 kohta.

⁽¹²⁷⁾ Viittaus asiaan C-26/13, *Kásler ja Káslerné Rábai*, 64 kohta.

⁽¹²⁸⁾ Asia 106/77, *Simmenthal*, 21–26 kohta. Asiassa *Simmenthal* määritetyt periaatteet on vahvistettu esimerkiksi asiassa C-689/13, *PFE*, 40 ja 41 kohta:

”40 Kansallinen tuomioistuin, jonka tehtävänä on toimivaltansa rajoissa soveltaa unionin oikeuden säännöksiä, on velvollinen varmistamaan näiden oikeussääntöjen täyden vaikutuksen niin, että se tarvittaessa jättää omasta aloitteestaan soveltamatta kaikkia unionin oikeuden kanssa ristiriidassa olevia kansallisen lainsäädännön säännöksiä – myös myöhemmin annettuja – ilman, että sen on pyydettävä tai odotettava, että nämä säännökset ensin poistetaan lainsäädäntöiteitse tai jossain muussa perustuslaillisessa menettelyssä [– –]” (viittaus asiaan 106/77, *Simmenthal*, 21 ja 24 kohta, ja asiaan C-112/13 A, 36 kohta).

”41 Unionin oikeuden luonteeseen perustuvien vaatimusten kanssa olisivat näet yhteensopimattomia kaikki sellaiset kansallisen oikeusjärjestyksen säännökset tai lainsäädännölliset, hallinnolliset taikka tuomioistuinten käytännöt, jotka heikentäisivät unionin oikeuden tehokkuutta estämällä sen, että unionin oikeuden soveltamiseen toimivaltainen tuomioistuin voi jo unionin oikeuden soveltamisajankohtana tehdä kaiken tarpeellisen sellaisten kansallisten säännösten sivuuttamiseksi, jotka mahdollisesti estävät unionin normien täyden tehokkuuden [– –]” (viittaus asiaan 106/77, *Simmenthal*, 22 kohta, ja asiaan C-112/13 A, 37 kohta).

⁽¹²⁹⁾ Asia C-118/17, *Dunai*, 61 kohta.

⁽¹³⁰⁾ Tämä käy ilmi asiasta C-168/15, *Milena Tomášová*, jossa tuomioistuin päätti, että jäsenvaltioilla on tietyin edellytyksin velvollisuus maksaa kuluttajille korvausta vahingosta, joka on aiheutunut siitä, että asiaa ylipäätänsä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin ei arvioinut kyseisiä sopimusehtoja oma-aloitteisesti, vaikka kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaan sillä oli velvollisuus tehdä niin siinäkin tapauksessa, ettei kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä olisi tätä koskevaa nimenomaista sääntöä. Asiat C-618/10, *Banco Español de Crédito*, C-49/14, *Finanmadrid*, C-176/17, *Profi Credit Polska*, ja C-632/17, *PKO*, ovat esimerkkejä tapauksista, joissa tuomioistuin katsoi, että kansallisten tuomioistuinten oli arvioitava sopimusehtojen kohtuuttomuutta oma-aloitteisesti, vaikkei siitä säädettykään kansallisessa lainsäädännössä. Kysymystä sopimusehtojen kohtuuttomuuden viran puolesta tapahtuvasta valvonnasta käsitellään tarkemmin 5 kohdassa.

⁽¹³¹⁾ Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin ja kansallisten menettelysääntöjen välistä suhdetta käsitellään tarkemmin jäljempänä 5 kohdassa.

⁽¹³²⁾ Asia C-144/99, *komissio v. Alankomaat*, 21 kohta.

4 artikla

1. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimusehtokohdella kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.

2. Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

5 artikla

Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. Jos ehdon merkityksestä syntyy epäilystä, kuluttajalle suotuisin tulkinta on etusijalla. Tätä tulkintasääntöä ei sovelleta 7 artiklan 2 kohdassa säädettyjen menettelyjen yhteydessä.

Johdanto-osan 16 kappale

[...] Arvioitaessa vilpittömyyttä mieltä on kiinnitettävä erityistä huomiota osapuolten neuvotteluasemien vahvuuteen sekä siihen, onko kuluttajaa jollakin tavoin kannustettu suostumaan ehtoon ja onko tavarat ja palvelut myyty tai toimitettu kuluttajan tekemästä erityistilauksesta. Vilpittömän mielen vaatimuksen voi täyttää elinkeinonharjoittaja, joka kohtelee oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti toista osapuolta, jonka lailliset edut hänen on otettava huomioon.

Johdanto-osan 20 kappale

Sopimukset on laadittava selvin ja ymmärrettävin ilmaisin; kuluttajalle on tosiasiallisesti annettava tilaisuus tutkia kaikki ehdot, ja epäselvässä tapauksessa on kuluttajalle suotuisimman tulkinnan oltava etusijalla.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettussa liitteessä olevan 1 kohdan i alakohda

1. Ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on:

[– –]

i) kuluttajan sitominen peruuttamattomasti ehtoihin, joihin hänellä ei ollut mitään tosiasiallista mahdollisuutta tutustua ennen sopimuksen tekemistä;

j) elinkeinonharjoittajan valtuuttaminen muuttamaan sopimusehtoja yksipuolisesti ilman pätevää sopimuksessa mainittua syytä.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa säädetään **yleisestä testistä**, jonka mukaisesti elinkeinonharjoittajien käyttämien sopimusehtojen kohtuuttomuutta on arvioitava. Yleinen testi on otettava huomioon jäsenvaltioiden säännöissä, ja niiden viranomaisten on käytettävä testiä tapauskohtaisesti yksittäisiä ehtoja arvioidessaan.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisen yleisen testin lisäksi 3 artiklan 3 kohdassa mainitaan liite, jossa on ohjeellinen mutta ei tyhjentävä luettelo niistä ehdoista, joita *voidaan* pitää kohtuuttomina ⁽¹³³⁾

Lisäksi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi sisältää niille elinkeinonharjoittajille tarkoitetut **avoimuusvaatimukset**, jotka eivät käytä erikseen neuvoteltuja sopimusehtoja. Ne käyvät ilmi säännöistä, joiden mukaan sopimusehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi (direktiivin 4 artiklan 2 kohta ja 5 artikla), ja vaatimuksesta, jonka mukaan kuluttajille on annettava todellinen mahdollisuus tutustua sopimusehtoihin ennen sopimuksen tekemistä (liitteessä olevan 1 kohdan i alakohda ja johdanto-osan 20 kappale).

⁽¹³³⁾ Asian C-143/13, Matei ja Matei, 60 kohdassa tuomioistuin viittaa liitteeseen ”harmaana listana”. Siinä, miten ilmaus ”harmaa lista” on ymmärretty jäsenvaltioiden kansallisissa täytäntöönpanosäädöksissä, voi olla tiettyä vaihtelua: kyseessä voi olla pelkästään ohjeellinen luettelo, kuten kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä, mutta myös oikeusolettama, jonka mukaan luetellut ehdot ovat kohtuuttomia.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin yhteydessä avoimuusvaatimuksilla on kolme tehtävää:

- 5 artiklan toisen virkkeen mukaan sopimusehtoja, jotka eivät ole selkeitä ja ymmärrettäviä, on tulkittava kuluttajan eduksi ⁽¹³⁴⁾.
- 4 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuksen pääkohteen taikka hinnan tai korvauksen riittävyyttä saa arvioida 3 artiklan 1 kohdan nojalla vain, jos niitä koskevat ehdot eivät ole selkeitä ja ymmärrettäviä ⁽¹³⁵⁾.
- Avoimuusvaatimusten noudattamisen laiminlyönti voi olla tietyn sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioinnin osa-alue ⁽¹³⁶⁾, ja se voi jopa viitata kohtuuttomuuteen ⁽¹³⁷⁾.

Tuomioistuin on antanut ohjeita sekä avoimuusvaatimuksista, jotka elinkeinonharjoittajien on täytettävä, että yleistä kohtuuttomuuden arviointia koskevista kriteereistä. Tarkempia tietoja avoimuudesta on kohdassa 3.3, ja kohdassa 3.4 annetaan lisää tietoa yleisestä kohtuuttomuuden arvioinnista.

Tuomioistuin on toistuvasti todennut ⁽¹³⁸⁾, että vaikka sen tehtävä on antaa ohjeita avoimuuden ja kohtuuttomuuden tulkinnasta, **on kansallisten viranomaisten, eritoten kansallisten tuomioistuinten, tehtävä arvioida tiettyjen sopimusehtojen avoimuutta ja kohtuuttomuutta kunkin asian tapauskohtaisten olosuhteiden perusteella**. Tuomioistuin ⁽¹³⁹⁾ on ilmaissut tämän näin:

”42 Vaikka yhteisöjen tuomioistuin onkin EY 234 artiklassa ⁽¹⁴⁰⁾ sille myönnettyä toimivaltaansa käyttäen tulkinnut edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores antamansa tuomion 22 kohdassa yleisiä kriteerejä, joita yhteisön lainsäätäjä on käyttänyt kohtuuttoman sopimusehdon käsitteen määrittelemiseksi, se ei kuitenkaan voi lausua näiden yleisten kriteerien soveltamisesta tiettyyn sopimusehtoon, jota on tarkasteltava yksittäistapauksen seikat huomioon ottaen (ks. em. asia Freiburger Kommunalbauten, tuomion 22 kohta).

43 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava edellä esitetyn valossa sitä, voidaanko sopimusehtoa pitää direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla kohtuuttomana.”

Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, täyttääkö jokin sopimusehto vilpittömässä mielessä toimimisen, tasapainon ja avoimuuden vaatimukset, kun otetaan huomioon käsiteltävän asian olosuhteet.

Sama koskee myös sen tutkimista, sisältyykö sopimusehto ”sopimuksen pääkohde” -käsitteeseen vai onko sen tutkimisessa kyse hinnan ja korvauksen riittävyyden tarkastelusta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun mukaisesti ⁽¹⁴¹⁾.

Edellä sanotun perusteella tuomioistuin ⁽¹⁴²⁾ on yleensä pidättäytynyt antamasta lopullista arviota tietyn sopimusehdon kohtuuttomuudesta ja jättänyt sen ennakkoratkaisua pyytäneen kansallisen tuomioistuimen tehtäväksi. Tietyissä tapauksissa tuomioistuin on kuitenkin todennut varsin selvästi, että tietty sopimusehto on kohtuuton ⁽¹⁴³⁾.

⁽¹³⁴⁾ 5 artiklan kolmas virke kuitenkin poikkeaa tästä periaatteesta kollektiivisten menettelyjen yhteydessä, kun tavoitteena on estää sopimusehdon jatkuva käyttö (ks. myös asia C-70/03, komissio v. Espanja, 16 kohta).

⁽¹³⁵⁾ Jos jäsenvaltiot ovat kuitenkin päättäneet olla saattamatta tätä vaatimusta osaksi kansallista lainsäädäntöään, kansalliset viranomaiset voivat arvioida sopimuksen pääkohteen taikka hinnan tai korvauksen mahdollista kohtuuttomuutta, vaikka niitä koskevat sopimusehdot on esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi. Ks. asia C-484/08, Caja de Ahorros Monte de Piedad de Madrid, 40–44 kohta.

⁽¹³⁶⁾ Asia C-472/10, Invitel, tuomiolauselman 1 kohta sekä tuomion perustelujen 30 ja 31 kohta; asia C-226/12, Constructora Principado, 27 kohta.

⁽¹³⁷⁾ Asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, tuomiolauselman 2 kohta ja tuomion perustelujen 65–71 kohta.

⁽¹³⁸⁾ Asiasta C-237/02, Freiburger Kommunalbauten alkaen.

⁽¹³⁹⁾ Lainaus on asiasta C-243/08, Pannon GSM, 42 ja 43 kohta. Sama näkemys löytyy esimerkiksi seuraavista asioista: asia C-421/14, Banco Primus, 57 kohta; asia C-415/11, Aziz, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; asia C-226/12, Constructora Principado, 20 kohta; asia C-472/10, Invitel, 22 kohta, ja asia C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, 23–25 kohta ja tuomiolauselma.

⁽¹⁴⁰⁾ Vastaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 267 artiklaa.

⁽¹⁴¹⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 32 ja 33 kohta.

⁽¹⁴²⁾ Asian C-240/98, Océano Grupo Editorial, jälkeen, tuomiolauselman 2 kohta.

⁽¹⁴³⁾ Asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 71 kohta ja tuomiolauselman 2 kohta. Yhdistetyt asiat C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial, 21–24 kohta.

Kansalliset tuomioistuimet voivat kehittää tarkempiakin kriteerejä sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointiin, kunhan ne ovat tuomioistuimen vahvistaman metodologian mukaisia⁽¹⁴⁴⁾. Kun jäsenvaltioiden ylimmät tuomioistuimet antavat yhdenmukaisen laintulkinnan varmistamisen vuoksi sitovia päätöksiä, jotka koskevat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin täytäntöönpanon muotoseikkoja, ne eivät saa estää yksittäisiä tuomioistuinta turvaamasta tämän direktiivin täyttämistä vaikutusta ja tarjoamasta kuluttajalle tehokasta oikeussuojaa taikka pyytämästä tuomioistuimelta ennakkoratkaisua asiassa⁽¹⁴⁵⁾.

Näissä ohjeissa ei voida käsitellä tietyntyyppisten sopimusehtojen arviointia koskevaa oikeuskäytäntöä jäsenvaltioissa, sillä sitä on runsaasti.

3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta)

Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot kuuluvat kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin soveltamisalaan⁽¹⁴⁶⁾. Näiden sopimusehtojen erityisluonne piilee siinä, että direktiivin 4 artiklan 2 kohdan vähimmäisvaatimus⁽¹⁴⁷⁾, niiden kohtuuttomuuden arviointi 3 artiklan 1 kohdan nojalla, on suljettu pois⁽¹⁴⁸⁾ tai sitä on rajoitettu⁽¹⁴⁹⁾, jos nämä ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi eli ne täyttävät direktiivissä esitetyt avoimuusvaatimukset.

Koska kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksesta 3 artiklan 1 kohdan mukaisen kohtuuttomuuden arvioinnin soveltamiseen, tätä säännöstä on tulkittava tiukasti⁽¹⁵⁰⁾. Myös 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava Euroopan unionissa yhdenmukaisesti, kun otetaan huomioon direktiivin tarkoitus⁽¹⁵¹⁾. Yksittäistapauksissa on kansallisten tuomioistuinten tehtävä määrittää, liittyykö tietty sopimusehto a) sopimuksen pääkohteen määritelmään vai tarkoittaako sen kohtuuttomuuden selvittäminen hinnan ja korvauksen asianmukaisuuden arviointia⁽¹⁵²⁾, ja b) onko nämä sopimusehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi⁽¹⁵³⁾.

3.2.1 Sopimuksen pääkohteen määritelmään liittyvät sopimusehdot

Tuomioistuimen mukaan kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua käsitteen ”sopimuksen pääkohde” piiriin kuuluvien sopimusehtojen on ymmärrettävä olevan **niitä, joilla vahvistetaan sopimuksen olennaiset suoritukset ja jotka sellaisenaan määrittävät sopimusta**⁽¹⁵⁴⁾. Sitä vastoin ehdot, jotka ovat pelkästään liitännäisehtoja, eivät voi kuulua ”sopimuksen pääkohde” -käsitteeseen⁽¹⁵⁵⁾. Jotta voidaan määrittää, kuuluuko ehto ”sopimuksen pääkohde” -käsitteeseen, on otettava huomioon sopimuksen luonne, yleinen rakenne ja määräykset sekä sen oikeudellinen ja tosiasiallinen konteksti⁽¹⁵⁶⁾.

⁽¹⁴⁴⁾ Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés.

⁽¹⁴⁵⁾ Asia C-118/17, Dunai, 57–64 kohta, ja yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés.

⁽¹⁴⁶⁾ Ks. esimerkiksi asiat C-348/14, Bucura, 50 kohta, C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, 32 kohta, ja C-76/10, Pohotovost', 72 kohta.

⁽¹⁴⁷⁾ Jos jäsenvaltiot eivät ole saattaneet tätä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaista rajoitusta osaksi kansallista lainsäädäntöään (ks. näiden ohjeiden liite II), näiden ehtojen kohtuuttomuutta ja hinnan asianmukaisuutta voidaan arvioida riippumatta mahdollisesta avoimuuden puutteesta. Tuomioistuin vahvisti asiassa C-484/08, Caja de Ahorros Monte de Piedad, että 8 artikla kattaa tällaisen kansallisen täytäntöönpanosäädöksen. Tuomiolauselman 1 kohdassa tuomioistuin totesi näin: ”Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista [– –] annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 4 artiklan 2 kohtaa ja 8 artiklaa on tulkittava siten, **etteivät** ne ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jolla sallitaan sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuuden tuomioistuinvalvonta, jotka koskevat sopimuksen pääkohteen määrittelyä tai hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin, vaikka nämä sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.”

⁽¹⁴⁸⁾ Sopimuksen pääkohteen osalta.

⁽¹⁴⁹⁾ Pois luettuna hinnan tai korvauksen asianmukaisuuden arviointi.

⁽¹⁵⁰⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 34 kohta; asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 42 kohta, ja asia C-96/14, Van Hove, 31 kohta. Tuomioistuimelta on pyydetty tarkempaa tulkintaa tästä asiassa C-84/19, Credit Profi Polska (käsitteily kesken 31. toukokuuta 2019).

⁽¹⁵¹⁾ Asia C-143/13, Matei ja Matei, 50 kohta.

⁽¹⁵²⁾ Asia C-143/13, Matei ja Matei, 53 kohta.

⁽¹⁵³⁾ Asia C-51/17, OTP Bank ja OTP Faktoring, 68 kohta, asia C-118/17, Dunai, 49 kohta.

⁽¹⁵⁴⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 35 kohta; asia C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, 34 kohta; asia C-96/14, Van Hove, 33 kohta.

⁽¹⁵⁵⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 36 kohta; asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 50 kohta, ja asia C-96/14, Van Hove, 33 kohta.

⁽¹⁵⁶⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 50 ja 51 kohta.

Tuomioistuin⁽¹⁵⁷⁾ on ilmaissut tämän ulkomaan valuutan määräisten luottojen osalta näin:

”37 Useat unionin tuomioistuimen käytettävissä olevaan asiakirja-aineistoon sisältyvät seikat viittaavat [– –] siihen, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sopimuksen pääkohteen käsitteen alaan kuuluu pääasiassa kyseessä olevan kaltainen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen ulkomaanvaluutan määräiseen luottosopimukseen otettu sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu ja jonka mukaan luotto on maksettava takaisin tässä samassa valuutassa.

38 [– –] siinä, että luotto on maksettava takaisin tiettyssä valuutassa, ei lähtökohtaisesti ole kyse liitännäisestä maksu-järjestelystä vaan koko velalliselle kuuluvan velvollisuuden ominaislaadusta, joten se on olennainen osa lainasopimusta.”

Tältä osin tuomioistuin⁽¹⁵⁸⁾ on korostanut eroa erilaisten sopimusehtojen välillä: toisissa määrätään, että luotto on maksettava takaisin samassa ulkomaan valuutassa, jossa se myönnettiin, ja toisissa taas määrätään, että ulkomaan valuutassa myönnetty luotto on maksettava takaisin kansallisessa valuutassa pankin soveltaman myyntikurssin mukaisesti⁽¹⁵⁹⁾. Tuomioistuin katsoi⁽¹⁶⁰⁾, että ulkomaan valuutassa myönnettyä luottoa koskevaan sopimukseen sisältyneellä sopimusehdolla, jonka mukaan luotto oli maksettava takaisin samassa ulkomaan valuutassa kuin jossa se myönnettiin, asetetaan olennainen kyseistä sopimusta luonnehtiva velvollisuus. Se siis liittyy ”sopimuksen pääkohteeseen” 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna mukaisesti. Tältä osin sillä, annetaanko luottosumma kuluttajan käyttöön paikallisessa valuutassa eikä sopimuksessa määrättyä valuutassa, ei ole merkitystä⁽¹⁶¹⁾. Tuomioistuin piti valuutanmuuntomekanismista määräävää ehtoa päinvastoin liitännäisjärjestelynä⁽¹⁶²⁾.

3.2.2 Hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot

Hintaan ja korvaukseen eli kuluttajan taloudellisiin velvoitteisiin liittyville ehdoille **on periaatteessa tehtävä 3 artiklan 1 kohdan mukainen kohtuuttomuuden arviointi**. Direktiivin 4 artiklan 2 kohdan⁽¹⁶³⁾ mukaan kohtuuttomuuden arviointi voi kohdistua hinnan ja korvauksen asianmukaisuuden tai, kuten johdanto-osan 19 kappaleessa on ilmaistu, ”tavaroiden ja palvelujen hinta-laatusuhteen” arviointiin vain, jos näitä seikkoja koskevat ehdot eivät ole selkeät. Sitä vastoin muiden hintaan tai korvaukseen liittyvien seikkojen, kuten yksipuolisten hinnanmuutosten mahdollisuuden tai mekanismin, kohtuuttomuutta on arvioitava silloinkin, kun niitä koskevat ehdot ovat täysin selkeät.

Tuomioistuin⁽¹⁶⁴⁾ on kuvannut tällaisten sopimusehtojen arvioinnin rajoituksia lainasopimuksen yhteydessä näin:

”Ehdot, jotka koskevat kuluttajan luotonantajalle tekemää vastasuoritusta tai jotka vaikuttavat todelliseen hintaan, joka kuluttajan on maksettava luotonantajalle, eivät siis kuulu lähtökohtaisesti tähän ehtojen toiseen ryhmään lukuun ottamatta kysymystä siitä, onko sopimuksessa määrätty vastasuorituksen määrä tai hinta asianmukainen suhteessa luotonantajan vastineena toimittamaan palveluun.”

Tuomioistuin⁽¹⁶⁵⁾ on myös täsmentänyt, että *hinnanmuutoksia* koskevat sopimusehdot kuuluvat kokonaisuudessaan 3 artiklan 1 kohdan mukaiseen kohtuuttomuuden arviointiin:

”[– –] Tätä säännöstä ei kuitenkaan voida soveltaa kuluttajalle tarjottavista palveluista aiheutuvien kulujen muuttamismekanismeja koskevaan sopimusehtoon.”

Tämä on linjassa sen kanssa, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä esitetään edellytykset, jotka hinnanmuutoksia koskevien ehtojen on yleensä täytettävä, jotta niitä ei pidettäisi kohtuuttomina⁽¹⁶⁶⁾

⁽¹⁵⁷⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 37 ja 38 kohta.

⁽¹⁵⁸⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 39–41 kohta.

⁽¹⁵⁹⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai.

⁽¹⁶⁰⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 41 kohta, asia C-119/17, Lupean, 17 kohta.

⁽¹⁶¹⁾ Asia C-119/17, Lupean, 18–21 kohta.

⁽¹⁶²⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai.

⁽¹⁶³⁾ Kansallinen lainsäädäntö voi antaa tuomioistuimille mahdollisuuden arvioida hinnan asianmukaisuutta silloinkin, kun sitä koskevat ehdot ovat selkeät ja ymmärrettävät (ks. näiden ohjeiden liite II).

⁽¹⁶⁴⁾ Esimerkiksi asia C-143/13, Matei ja Matei, 56 kohta.

⁽¹⁶⁵⁾ Asia C-472/10, Invitel, 23 kohta.

⁽¹⁶⁶⁾ Asian C-472/10, Invitel, 24 kohdassa tuomioistuin totesi vielä seuraavaa: ”Sopimusehdosta, jolla muutetaan kuluttajalle tarjottavasta palvelusta aiheutuvaa kokonaiskustannusta, on todettava, että kun direktiivin liitteessä olevat 1 kohdan j ja l alakohta ja 2 kohdan b ja d alakohta otetaan huomioon, elinkeinonharjoittajan on ilmoitettava muun muassa kyseisten kustannusten vaihtelun syy tai niiden vaihtelumenetelmä, ja kuluttajalla on tällöin oikeus päättää sopimus.”

Lisäksi tuomioistuin katsoo, että se, että tietty maksu olisi pitänyt sisällyttää kulutusluotosta aiheutuvan kokonaiskustannuksen laskentaan direktiivin 2008/48/EY nojalla, ei tarkoita sitä, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta kattaa sopimusehdon, jossa tästä maksusta määrätään ⁽¹⁶⁷⁾.

Tuomioistuin on niin ikään selventänyt, että hinnan tai korvauksen asianmukaisuuden arviointi jätetään pois kohtuuttomuuden arvioinnista vain, jos sitä koskevissa ehdoissa määrätään todellinen korvaus toimitettavasta tuotteesta tai palvelusta ⁽¹⁶⁸⁾. Tämän perusteella tuomioistuin ⁽¹⁶⁹⁾ on ratkaissut asian näin:

”[– –] tätä poikkeusta ei voida soveltaa sopimusehtoihin, joilla [– –] ainoastaan määritellään lyhennyserien laskemiseksi sen ulkomaan valuutan vaihtokurssi, jonka määräinen luottosopimus on, kun velkoja ei kuitenkaan tarjoa mitään vaihtopalvelua tämän laskennan yhteydessä, ja joihin ei näin ollen sisälly mitään ”korvausta”, jonka asianmukaisuutta vastineena velkojan toimittamaan suoritukseen nähden ei voitaisi tutkia sen kohtuuttomuuden arvioimiseksi direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan nojalla.”

3.3 Avoimuusvaatimukset

3.3.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaiset avoimuusvaatimukset

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisia avoimuusvaatimuksia **sovelletaan kaiken-tyyppisiin sopimusehtoihin** (paitsi erikseen neuvoteltuihin ehtoihin ⁽¹⁷⁰⁾), jotka kuuluvat direktiivin soveltamisalaan ⁽¹⁷¹⁾.

Tuomioistuin on tulkinnut **laajasti 4 artiklan 2 kohdan ja 5 artiklan vaatimuksia**, joiden mukaan sopimusehtojen on oltava selkeitä ja ymmärrettäviä. Tältä osin tuomioistuin on myös ottanut huomioon, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdan mukaan se, ettei kuluttajilla ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta tutustua sopimusehtoihin ⁽¹⁷²⁾, osoittaa, että ehdot ovat kohtuuttomia.

Vaikka tuomioistuin ei ole nimenomaisesti käsitellyt monia jäljempänä mainituista tekijöistä, komissio katsoo, että seuraavat tekijät ovat merkityksellisiä arvioitaessa, onko tietty sopimusehto selkeä ja ymmärrettävä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä tarkoitetun mukaisesti:

- Onko kuluttajalla ollut tosiasiallinen mahdollisuus tutustua sopimusehtoihin ennen sopimuksen tekemistä? Tähän sisältyy kysymys siitä, ovatko sopimusehdot olleet kuluttajan saatavilla ja onko kuluttajalle annettu mahdollisuus lukea ne. Jos sopimusedossa viitataan liitteeseen tai toiseen asiakirjaan, kuluttajan on voitava lukea nämä asiakirjat.
- Yksittäisten ehtojen ymmärrettävyys: niiden sanamuodon selkeys ja käytetyn terminologian tarkkuus, tarvittaessa myös muihin sopimusehtoihin nähden ⁽¹⁷³⁾. Tässä yhteydessä on otettava huomioon niiden kuluttajien asema tai näkökulma, joita kyseiset ehdot koskevat ⁽¹⁷⁴⁾; tähän sisältyy myös kysymys siitä, onko kielenkäytön tyyli, jolla ehdot on laadittu, riittävän tuttua kuluttajille, joita nämä ehdot koskevat.
- Sopimusehtojen esittämistapa. Näihin voi sisältyä seuraavia näkökohtia:
 - visuaalisen esittämistavan selkeys ja kirjasinkoko
 - se, onko sopimus rakenteeltaan looginen ja onko tärkeät määräykset esitetty asianmukaisen näkyvästi sen sijaan, että ne olisi piilotettu muiden määräysten sekaan

⁽¹⁶⁷⁾ Asia C-143/13, Matei ja Matei, erityisesti 47 kohta. Lisäksi se, ettei maksu vastaa tosiasiallista palvelua, tarkoittaa, ettei sen arvioinnissa olisi kyse tämän maksun asianmukaisuudesta (70 kohta).

⁽¹⁶⁸⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 57 ja 58 kohta.

⁽¹⁶⁹⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 58 kohta, vahvistettu esimerkiksi asiassa C-143/13 Matei ja Matei, 70 kohta.

⁽¹⁷⁰⁾ Ellei kansallista täytäntöönpanosäädöstä sovelleta myös erikseen sovellettuihin sopimusehtoihin (ks. näiden ohjeiden liite II).

⁽¹⁷¹⁾ Asia C-119/17, Lupean, 23 kohta, asia C-186/16, Andriciuc, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽¹⁷²⁾ Myös johdanto-osan 20 kappaleessa todetaan, että ”kuluttajalle on tosiasiallisesti annettava tilaisuus tutkia kaikki ehdot”.

⁽¹⁷³⁾ Asia C-96/14, Van Hove, 50 kohta.

⁽¹⁷⁴⁾ Asia C-96/14, Van Hove, 48 kohta.

— ovatko ehdot sopimuksessa tai sellaisessa asiayhteydessä, jossa niiden voidaan kohtuudella olettaa olevan, myös toisiin asiaankuuluviin sopimusehtoihin nähden jne.

Esimerkiksi sopimusehtoja, joiden vaikutus on ymmärrettävissä vain, kun ne luetaan yhdessä, ei saa esittää siten, että niiden yhteinen vaikutus hämärtyy, esimerkiksi sijoittamalla ne sopimustekstin eri osiin ⁽¹⁷⁵⁾.

Tuomioistuin on koonnut kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohdan ja 5 artiklan perusteella, paikoitellen myös johdanto-osan 20 kappaleeseen ja etenkin liitteessä olevan 1 kohdan i ja j alakohtaan viitaten, avoimuusvaatimukset ja tietovaatimukset, jotka sisältävät myös muita kuin edellä mainittuja näkökohtia. Tältä osin tuomioistuin käyttää myös ilmausta ”sisällölliset avoimuusvaatimukset” ⁽¹⁷⁶⁾. Tuomioistuimen mukaan avoimuus ”edellyttää enemmänkin kuin vain sitä, että sopimusehdot ovat muodollisesti ja kieliopillisesti ymmärrettäviä”, ja tarkoittaa, että ”kuluttajien on voitava arvioida taloudelliset seuraukset, joita sopimusehdosta tai sopimuksesta aiheutuu” ⁽¹⁷⁷⁾:

”44 **Sopimusehtojen avoimuutta koskevan vaatimuksen** osalta, kuten käy ilmi direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdasta, tuomioistuin on päättänyt, että tämän vaatimuksen, joka toistetaan myös direktiivin 5 artiklassa, **ei voida ajatella tarkoittavan pelkästään sitä, että ehdot ovat muodollisesti ja kieliopillisesti selkeitä**, vaan että koska direktiivillä 93/13 perustettu suojajärjestelmä rakentuu ajatukselle siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli etenkin tietojensa puolesta, vaatimus sopimusehtojen laatimisesta selkeästi ja ymmärrettävästi ja näin ollen myös **direktiivissä säädetty avoimuuden vaatimus on ymmärrettävä laajasti** [– –] ⁽¹⁷⁸⁾.”

”45 [– –] vaatimus siitä, että sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, tarkoittaa sen lisäksi, että sopimusehdon on oltava kieliopillisesti kuluttajalle ymmärrettävä, myös sitä, että sopimuksessa myös ilmaistaan avoimesti, miten kyseisessä sopimusehdossa tarkoitettu menettely käytännössä toimii sekä minkälainen suhde kyseisellä menettelyllä on siihen menettelyyn, josta on määrätty muissa sopimusehdoissa, **siten että kuluttajalla on mahdollisuus** täsmällisten ja helpotajusten perusteiden nojalla **arvioida, minkälaisia taloudellisia seurauksia** siitä hänelle aiheutuu [– –] ⁽¹⁷⁹⁾.”

Avoimuuden ymmärtäminen näin laajasti tarkoittaa, että elinkeinonharjoittajien on annettava kuluttajille selkeää tietoa sopimusehdoista ja niiden vaikutuksista/seurauksista ennen sopimuksen tekemistä. Tuomioistuin on toistuvasti korostanut tällaisen tiedon tärkeyttä, jotta kuluttajat ymmärtäisivät sopimuksesta johtuvien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa laajuuden ennen kuin he sitoutuvat sopimukseen. Tuomioistuin ⁽¹⁸⁰⁾ on todennut, että

”[– –] vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan **ennen sopimuksen tekemistä tiedoilla** sopimusehdoista ja sopimuksen tekemisen seurauksista on **kuluttajalle perustavanlaatuinen merkitys**. Kuluttaja päättää nimenomaan näiden tietojen perusteella, haluaako hän sitoutua elinkeinonharjoittajan aiemmin laatimiin ehtoihin [– –] ⁽¹⁸¹⁾.”

Tuomioistuin on tämentänyt vaatimuksia edelleen varsinkin sellaisten sopimusehtojen osalta, jotka ovat oleellisia niiden velvollisuuksien laajuuden kannalta, joihin sitoutumisen kuluttajat hyväksyvät. Tällaisia sopimusehtoja ovat esimerkiksi ne, joilla määrätään maksut, jotka kuluttajien on suoritettava lainasopimuksen nojalla. Jotkin näistä päätöksistä koskevat erityisesti asuntoluottosopimuksia, jotka ovat ulkomaanvaluutan määräisiä tai jotka on sidottu ulkomaan valuuttaan. Tuomioistuin on tiivistänyt elinkeinonharjoittajilta edellytettävän vaatimuksen näin ⁽¹⁸²⁾:

”[– –] Kun kansallinen tuomioistuin ottaa huomioon kaikki sopimuksen tekemiseen liittyvät olosuhteet, sen tehtävänä on tässä yhteydessä erityisesti varmistaa, että käsiteltävässä asiassa **kuluttajalle on annettu tiedoksi kaikki seikat, jotka voivat vaikuttaa hänen sitoumuksensa laajuuteen ja joiden avulla hän voi arvioida muun muassa lainansa kokonaiskustannuksia**.

⁽¹⁷⁵⁾ Julkisasiames Hoganin 15. toukokuuta 2019 antama ratkaisuehdotus asiassa C-621/17, Kiss, 41 kohta.

⁽¹⁷⁶⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo ym., 48 ja 49 kohta.

⁽¹⁷⁷⁾ Esimerkiksi asia C-186/16, Andricu, 44 ja 45 kohta, joita lainataan tässä. Samankaltaisia näkemyksiä on esimerkiksi asiassa C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 71 ja 72 kohta, asiassa C-191/15, Verein für Konsumentenforschung v. Amazon, 68 kohta, ja asiassa C-96/14, Van Hove, 40 kohta viittauksineen.

⁽¹⁷⁸⁾ Viittaukset asiaan C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 71 ja 72 kohta, ja asiaan C-348/14, Bucura, 52 kohta.

⁽¹⁷⁹⁾ Viittaukset asiaan C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 75 kohta, ja asiaan C-96/14, Van Hove, 50 kohta.

⁽¹⁸⁰⁾ Esimerkiksi asiassa C-186/16, Andricu, 48 kohta, lainattu tässä.

⁽¹⁸¹⁾ Viittaukset asiaan C-92/11, RWE Vertrieb, 44 kohta, ja asioihin C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo ym., 50 kohta.

⁽¹⁸²⁾ Esimerkiksi asia C-186/16, Andricu, 47 kohta, lainattu tässä. Sama näkemys löytyy esimerkiksi asiasta C-143/13, Matei ja Matei, 74 kohta.

Tässä arvioinnissa on yhtäältä ratkaisevaa se, onko ehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, jotta keskiwertokuluttaja – eli tavanomaisen valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen kuluttaja – voi niiden perusteella arvioida tällaisia kustannuksia, ja

toisaalta se, onko luottosopimuksessa jätetty mainitsematta tietoja, joita pidetään sopimuksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen luonteen kannalta

keskeisinä [– –] ⁽¹⁸³⁾.”

Tuomioistuin on soveltanut näitä perusteita esimerkiksi siihen, miten ulkomaan valuuttaan sidottuihin asuntoluottoihin sovellettava ulkomaan valuutan vaihtomenettely käytännössä toimii ⁽¹⁸⁴⁾ ja kulutusluottosopimuksesta johtuviin korkoihin ja maksuihin sekä niiden mukautukseen ⁽¹⁸⁵⁾. Lisäksi tuomioistuin on soveltanut näitä avoimuutta koskevia vaatimuksia siihen, että ulkomaan valuutan määräisinä myönnettyjen lainojen osalta kuluttaja kantaa riskin sen valuutan arvon alenemisesta, jonka määräisenä hän saa tulonsa ⁽¹⁸⁶⁾. Arvonaleneminen voi nimittäin vaikuttaa kuluttajan lainanmaksukykyyn. Näissä tapauksissa tuomioistuin edellyttää, että elinkeinonharjoittajan on annettava tietoja valuuttakurssin mahdollisista vaihteluista ja ulkomaanvaluutan määräisen lainan ottamiseen sisältyvistä riskeistä, ja kehottaa kansallisia tuomioistuimia tarkistamaan, onko elinkeinonharjoittaja antanut kuluttajalle kaikki merkitykselliset tiedot niin, että kuluttaja voi arvioida taloudelliset velvoitteensa ⁽¹⁸⁷⁾. Myös sillä on merkitystä, onko elinkeinonharjoittaja esittänyt nämä tärkeät tiedot riittävän näkyvästi.

Lisäksi tuomioistuin on todennut, että avoimuusvaatimusten täyttymistä arvioidessaan kansallisten tuomioistuinten on tarkistettava, ovatko kuluttajat saaneet vaaditut tiedot ⁽¹⁸⁸⁾, ja otettava huomioon myös **luotonantajan luottosopimusta koskevien neuvottelujen yhteydessä antamat ilmoitukset ja tiedot** ⁽¹⁸⁹⁾.

Jos elinkeinonharjoittajien on sopimusehdon luonteen takia annettava tietyt tiedot tai selitykset ennen sopimuksen tekemistä, niillä on myös velvollisuus osoittaa, että ne ovat antaneet kuluttajille tarvittavat tiedot, jotta voidaan todeta, että nämä ehdot ovat selkeät ja ymmärrettävät ⁽¹⁹⁰⁾.

Vaikka avoimuutta koskevat päätökset liittyvät usein sopimusehtoihin, joissa määritetään sopimuksen pääkohde tai korvaus, tai sopimusehtoihin, jotka liittyvät läheisesti näihin sopimuksen keskeisiin seikkoihin, 5 artiklan mukaiset avoimuusvaatimukset eivät rajoitu pelkästään kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin ehtoihin. Avoimuus, myös ennakoitavuus, on tärkeä näkökohta myös sopimuksen yksipuolisten muutosten kannalta, etenkin lainasopimusten tai pitkäaikaisten toimitussopimusten hinnanmuutosten osalta ⁽¹⁹¹⁾.

Vaikka kaikki sopimusehdot on esitettävä selkeästi ja ymmärrettävästi, on todennäköistä, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetusta direktiivistä johtuvien elinkeinonharjoittajan sopimuksentekoa edeltävien tiedonantovaatimusten laajuuteen vaikuttaa myös sopimusehdon merkitys liiketoimen ja sen taloudellisen vaikutuksen kannalta.

Tuomioistuinta ⁽¹⁹²⁾ on pyydetty antamaan ohjeistusta avoimuutta koskevista kriteereistä, jotka sisällytetään asuntoluottosopimuksen kohtaan, joka koskee jäsenvaltion pankin vahvistamaa sovellettavaa korkoprosenttia.

⁽¹⁸³⁾ Viittaukset asiaan C-348/14, Bucura, 66 kohta.

⁽¹⁸⁴⁾ Esimerkiksi asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 73–74 kohta.

⁽¹⁸⁵⁾ Asia C-348/14, Bucura, 45–66 kohta.

⁽¹⁸⁶⁾ Asia C-186/16, Andricu, 49–51 kohta.

⁽¹⁸⁷⁾ Asia C-186/16, Andricu, 50 kohta.

⁽¹⁸⁸⁾ Asia C-186/16, Andricu, 43 kohta, asia C-119/17, Lupean, 23 kohta.

⁽¹⁸⁹⁾ Asia C-186/16, Andricu, 46 kohta; asia C-143/13, Matei ja Matei, 75 kohta; asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 74 kohta.

⁽¹⁹⁰⁾ Tuomioistuin ei ole vielä antanut päätöstä tästä kysymyksestä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin nähden, mutta sitä on pyydetty esittämään tulkinta asiassa C-829/18, Crédit Logement (käsitteily kesken 31. toukokuuta 2019). Yksi näkökohta on se, että kuluttajien on vaikea osoittaa, ettei tällaisia tietoja ole annettu. Lisäksi EU-direktiiveissä, joissa säädetään tiettyistä sopimuksentekoa edeltävistä tiedonantovaatimuksista, vahvistetaan, että tämä velvollisuus on nimenomaan elinkeinonharjoittajilla (esimerkiksi kuluttajan oikeuksista annetun direktiivin 2011/83/EU (EUVL L 304, 22.11.2011, s. 64) 5 ja 6 artikla, kulutusluottosopimuksista annetun direktiivin 2008/48/EY (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66) 5 ja 6 artikla, kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista annetun direktiivin 2014/17/EU (EUVL L 60, 28.2.2014, s. 34) 14 artikla tai matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä annetun direktiivin (EU) 2015/2302 (EUVL L 326, 11.12.2015, s. 1) 5 artikla). Joissakin näistä direktiiveistä on myös vahvistettu periaate, jonka mukaan tähän liittyvä todistustaakka on elinkeinonharjoittajalla (esimerkiksi direktiivin 2011/83/EU 6 artiklan 9 kohta ja direktiivin (EU) 2015/2302 8 artikla).

⁽¹⁹¹⁾ Asia C-472/10, Invitel; asia C-92/11, RWE Vertrieb; asia C-143/13, Matei ja Matei.

⁽¹⁹²⁾ Asia C-125/18, Gómez del Moral (käsitteily kesken 31. toukokuuta 2019).

3.3.2 Muista EU-säädöksistä johtuvat avoimuusvaatimukset

Niitä sopimusta edeltäviä tietoja, jotka elinkeinonharjoittajien on annettava kuluttajille yleensä tai tietyn tyyppisten sopimusten yhteydessä, säännellään erilaisilla EU-säädöksillä. Niitä ovat esimerkiksi sopimattomista kaupallisista menettelyistä annettu direktiivi⁽¹⁹³⁾, kuluttajan oikeuksista annettu direktiivi⁽¹⁹⁴⁾, kulutusluottodirektiivi⁽¹⁹⁵⁾, asuntoluottodirektiivi⁽¹⁹⁶⁾, matkapakettidirektiivi⁽¹⁹⁷⁾, sähköisen viestinnän säännöistä annettu direktiivi⁽¹⁹⁸⁾, lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä annettu asetus (EY) N:o 1008/2008⁽¹⁹⁹⁾ sekä sähkön ja maakaasun sisämarkkinoita koskevasta yhteisistä säännöistä annetut direktiivit 2009/72/EY⁽²⁰⁰⁾ ja 2009/73/EY⁽²⁰¹⁾. Näillä säädöksillä voidaan säännellä myös asianmukaisten sopimusten pakollista sisältöä⁽²⁰²⁾, ja ne voivat sisältää sopimusmuutosten ja niiden avoimuuden hyväksymistä koskevia sääntöjä⁽²⁰³⁾.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi ei vaikuta näiden säännösten soveltamiseen ja seurauksiin, joita niiden noudattamatta jättämisestä koituu näiden säädösten perusteella⁽²⁰⁴⁾.

Jos sovelletaan erityisiä sopimusta edeltäviä ja sopimukseen liittyviä tietoja koskevia vaatimuksia, myös ne on otettava huomioon kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin avoimuusvaatimusten yhteydessä tapauskohtaisesti ja näiden säädösten tarkoituksen ja soveltamisalan mukaisesti.

EU:n kulutusluottolainsäädännön osalta⁽²⁰⁵⁾ tuomioistuin on korostanut sitä, miten tärkeää on, että luotonantajien täytyy antaa kaikki tiedot, jotka voivat vaikuttaa kuluttajien sitoumuksen laajuuteen⁽²⁰⁶⁾, ja esittää luoton kokonaiskustannukset yhden ainoan matemaattisen laskentakaavan mukaisesti laskettuina⁽²⁰⁷⁾. Näin ollen se, että todellista vuosikorkoa ei ilmoiteta EU:n kulutusluottosääntöjen mukaisesti⁽²⁰⁸⁾, on ”ratkaiseva tekijä”, kun määritetään, onko luoton kokonaiskustannuksiin liittyvä sopimusehto laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tämä koskee myös tilannetta, jossa todellisen vuosikoron laskennassa tarvittavia tietoja ei ilmoiteta⁽²⁰⁹⁾. Tätä on sovellettava myös silloin kun ilmoitettu todellinen vuosikorko on virheellinen tai harhaanjohtava. Jos EU:n kulutusluottosääntöjen nojalla vaadittavia tietoja luoton kokonaiskustannuksista ei anneta tai jos ne ovat harhaanjohtavia, niitä koskevien ehtojen ei katsota olevan selkeitä ja ymmärrettäviä.

⁽¹⁹³⁾ Direktiivi 2005/29/EY (EUVL L 149, 11.6.2005, s. 22).

⁽¹⁹⁴⁾ Direktiivi 2011/83/EU (EUVL L 304, 22.11.2011, s. 64).

⁽¹⁹⁵⁾ Direktiivi 2008/48/EY (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66).

⁽¹⁹⁶⁾ Direktiivi 2014/17/EU (EUVL L 60, 28.2.2014, s. 34).

⁽¹⁹⁷⁾ Direktiivi (EU) 2015/2302 (EUVL L 326, 11.12.2015, s. 1).

⁽¹⁹⁸⁾ Direktiivi (EU) 2018/1972 (EUVL L 321, 17.12.2018, s. 36).

⁽¹⁹⁹⁾ EUVL L 293, 31.10.2008, s. 3. Tämän asetuksen nojalla yleisölle tarjottaviin lentohintoihin/kuljetusmaksuihin on sisällyttävä sovellettavat ehdot. Lopullinen hinta on aina ilmoitettava, ja sen on sisällettävä sovellettava lentohinta tai kuljetusmaksu sekä julkaisuhetkellä pakolliset ja ennakoitavat sovellettavat verot, maksut, lisämaksut ja palvelumaksut. Lisäksi on eriteltävä vähintään lentohinta/kuljetusmaksu, verot, lentokenttämaksut ja muut maksut, lisämaksut tai palvelumaksut, kuten turvatoimiin tai polttoaineeseen liittyvät maksut.

⁽²⁰⁰⁾ EUVL L 211, 14.8.2009, s. 55.

⁽²⁰¹⁾ EUVL L 211, 14.8.2009, s. 94.

⁽²⁰²⁾ Esimerkiksi matkapaketeista ja yhdistetyistä matkajärjestelyistä annetun direktiivin (EU) 2015/2302 7 artikla (EUVL L 326, 11.12.2015, s. 1); kulutusluottosopimuksista annetun direktiivin 2008/48/EY 10 artikla (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66); direktiivin 2002/22/EY 21 artikla ja liite II (EUVL L 108, 24.4.2002, s. 51); verkkovierailuista yleisissä matkaviestinverkoissa unionin alueella 13 päivänä kesäkuuta 2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 531/2012 14 ja 15 artikla (EUVL L 172, 30.6.2012, s. 10); avointa internetyhteyttä koskevista toimenpiteistä ja yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla annetun direktiivin 2002/22/EY sekä verkkovierailuista yleisissä matkaviestinverkoissa unionin alueella annetun asetuksen (EU) N:o 531/2012 muuttamisesta 25 päivänä marraskuuta 2015 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2015/2120 4 artikla (EUVL L 310, 26.11.2015, s. 1); direktiivin (EU) 2018/1972 102 ja 103 artikla sekä niissä tarkoitetut liitteet (EUVL L 321, 17.12.2018, s. 36); direktiivin 2009/72/EY liitteessä I oleva 1 a kohta (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 55) ja direktiivin 2009/73/EY liitteessä I oleva 1 a kohta (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 94).

⁽²⁰³⁾ Esimerkiksi direktiivin (EU) 2015/2302 10 ja 11 artikla (EUVL L 326, 11.12.2015, s. 1), direktiivin 2008/48/EY 11 artikla (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66), direktiivin 2009/72/EY liitteessä I oleva 1 b kohta (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 55) ja direktiivin 2009/73/EY liitteessä I oleva 1 b kohta (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 94) sisältävät sopimusmuutosten ja niiden avoimuuden hyväksymistä koskevia sääntöjä.

⁽²⁰⁴⁾ Ks. esimerkiksi asia C-76/10, *Pohotovost*, jossa kyse oli kohtuuttomien sopimusehtojen arvioinnin lisäksi kulutusluottosopimuksen todellista vuosikorkoa koskevien tietojen ilmoittamatta jättämisestä ja sen seuraamuksista tässä asiassa. Ks. erityisesti 74–76 kohta. Ks. myös asia C-143/13, *Matei ja Matei*.

⁽²⁰⁵⁾ Nyt direktiivi 2008/48/EY (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66), aikaisemmin direktiivi 87/102/ETY (EYVL L 42, 12.2.1987, s. 48).

⁽²⁰⁶⁾ *Asiat C-448/17, EOS KSI Slovensko*, 63 kohta, ja *C-348/14, Bucura*, 57 kohta.

⁽²⁰⁷⁾ *Asia C-448/17, EOS KSI Slovensko*, etenkin tuomiolauselman 3 kohta ja tuomion perustelujen 63–68 kohta, *asian C-76/10, Pohotovost*, ja etenkin sen 68–77 kohdan mukaisesti.

⁽²⁰⁸⁾ Vaaditaan nyt direktiivin 2008/48/EY nojalla (EUVL L 133, 22.5.2008, s. 66). Asiassa *C-448/17, EOS KSI Slovensko*, ja asiassa *C-76/10, Pohotovost*, tarkasteltuihin kulutusluottosopimuksiin sovellettiin vielä direktiiviä 87/102/ETY (EYVL L 42, 12.2.1987, s. 48).

⁽²⁰⁹⁾ *Asia C-448/17, EOS KSI Slovensko*, 66 kohta ja tuomiolauselman 3 kohta. Tuomioistuin katsoi, että pelkästään todellisen vuosikoron laskemisessa käytettävän matemaattisen kaavan ilmoittaminen ilman todellisen vuosikoron laskemiseen tarvittavia tietoja vastaa sitä, ettei todellista vuosikorkoa ilmoiteta lainkaan.

Kuluttajien asuntoluottosopimusten osalta kaikki tuomioistuimen tähän saakka tekemät ratkaisut on tehty ennen kuin kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista annettua direktiiviä 2014/17/EU alettiin soveltaa⁽²¹⁰⁾. Tästä syystä tuomioistuin ei ole vielä ratkaissut asioita, joissa on kyse direktiivin 2014/17/EU mukaisen tietovaatimusten ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisten avoimuusvaatimusten välisestä suhteesta. Direktiivissä 2014/17/EU säädetään tiukat avoimuusvaatimukset edellyttämällä, että kuluttajille annetaan selkeää ja ymmärrettävää yleistietoa luottosopimuksista eurooppalaisen standardoidun tietosivun (ESIS-tietosivun) ja todellista vuosikorkoa koskevan laskelman avulla. Valuuttalainojen osalta direktiivin 2014/17/EU 23 artiklan 6 kohdassa edellytetään, että luotonantajat ja luotonvälittäjät ilmoittavat kuluttajalle ESIS-tietosivulla ja luottosopimuksessa järjestelyistä, joilla kuluttajan altistuminen vaihtokurssiriskille rajataan luottoaikana. Jos luottosopimuksessa ei määrätä, että kuluttajan altistuminen vaihtokurssiriskille rajataan alle 20 prosentin vaihteluun, ESIS-tietosivuun on sisällytettävä havainnollinen esimerkki vaihtokurssin 20 prosentin vaihtelun vaikutuksista.

Tuomioistuin on soveltanut⁽²¹¹⁾ maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä annetusta direktiivistä 2003/55/EY⁽²¹²⁾ ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetusta direktiivistä peräisin olevia avoimuusvaatimuksia toisiaan täydentävällä tavalla.

Se, onko elinkeinonharjoittaja noudattanut toimialakohtaisia vaatimuksia, on tärkeä seikka arvioitaessa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisten avoimuusvaatimusten täyttymistä. Kun otetaan huomioon, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä ja toimialakohtaista lainsäädäntöä sovelletaan rinnakkain, kummankaan säädöksen noudattaminen ei automaattisesti tarkoita, että kaikkia kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisia avoimuusvaatimuksia olisi noudatettu. Lisäksi se, ettei tietty säädos sisällä erityisiä tietovaatimuksia, ei sulje pois kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin perustuvia tiedonantovelvollisuuksia, jotka koskevat elinkeinonharjoittajien oma-aloitteisesti lisäämiä sopimusehtoja.

3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla

3.4.1 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan mukainen arviointimenettely

Sopimusehtoja on pidettävä 3 artiklan 1 kohdan nojalla kohtuuttomina, jos

- ne hyvää tapaa koskevien vaatimusten vastaisesti
- aiheuttavat kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

Vaikka tuomioistuinta ei ole toistaiseksi pyydetty selventämään näiden kahden kriteerin välistä suhdetta, 3 artiklan 1 kohdan ja johdanto-osan 16 kappaleen sanamuoto viittaa kuitenkin siihen, että hyvän tavan vastaisuus liittyy sopimusehdosta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaan epätasapainoon. Johdanto-osan 16 kappaleessa viitataan osapuolten neuvotteluasemaan ja selitetään, että ”hyvää tapaa” koskeva vaatimus liittyy siihen, kohtelee elinkeinonharjoittaja kuluttajaa oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti ja ottaako se kuluttajan lailliset edut huomioon. Tältä osin tuomioistuin⁽²¹³⁾ pitää erityisen oleellisena tarkastella sitä, voiko elinkeinonharjoittaja kohtuudella olettaa, että kuluttaja olisi hyväksynyt ehdon yksilöllisissä neuvotteluissa:

⁽²¹⁰⁾ Direktiivin 2014/17/EU 43 artiklan nojalla (EUVL L 60, 28.2.2014, s. 34) tätä direktiiviä ei sovelleta ennen 21. maaliskuuta 2016 tehtyihin luottosopimuksiin.

⁽²¹¹⁾ Asia C-92/11, RWE Vertrieb. Ks. erityisesti tuomiolauselman 2 kohta: ”Direktiivin 93/13 3 ja 5 artiklaa, luettuna yhdessä maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 98/30/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/55/EY 3 artiklan 3 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että arvioitaessa sitä, täyttääkö vakiosopimusehto, jolla kaasuntoimittajayritys varaa itselleen oikeuden muuttaa yksipuolisesti kaasun toimituksesta perittävää hintaa, näissä säännöksissä asetetut lojaliteettiperiaatteen mukaiset sekä tasapainon ja avoimuuden vaatimukset, on olennaisen tärkeää,

— ilmoitetaanko sopimuksessa avoimesti hinnan muuttamisen peruste ja tapa siten, että kuluttajalla on mahdollisuus selkeiden ja ymmärrettävien perusteiden nojalla ennakoida hinnan mahdollisia muutoksia. Tietojen antamatta jättämistä tästä ennen sopimuksen tekemistä ei lähtökohtaisesti voida korjata pelkästään sillä, että kuluttajat saavat sopimuksen täytäntöönpanon kuluessa tiedon hinnan muuttamisesta kohtuullisessa ajassa etukäteen ja heidän oikeudestaan irtisanoa sopimus, jos he eivät halua hyväksyä tätä muutosta, ja

— voidaanko kuluttajalle myönnettyä mahdollisuutta irtisanoa sopimus todella käyttää konkreettisissa olosuhteissa. [– –].”

⁽²¹²⁾ Yhdistetyissä asioissa C-359/11 ja C-400/11, Schulz ja Egbringhoff, tuomioistuin antoi tuomion avoimuusvaatimuksista, joilla muutetaan yleisen toimittamisvelvollisuuden puitteissa tehtävää sähkön ja kaasun toimittamissopimusta. Tuomioistuin katsoi, että kansallinen lainsäädäntö, jossa määritetään kuluttajien kanssa tehtävien täytäntöönpanon sopimusten sisältö ja jossa säädetään mahdollisuudesta muuttaa tätä toimitusta koskevia tariffeja mutta jossa ei taata sitä, että kuluttajille ilmoitetaan ajoissa ennen tämän muutoksen voimaantuloa muutoksen perusteet, edellytykset ja laajuus, on vastoin sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 96/92/EY kumoamisesta (Käytöstäpoisto- ja jätehuoltotoimia koskevat lausumat) 26 päivänä kesäkuuta 2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/54/EY (EUVL L 176, 15.7.2003, s. 37) ja direktiivin 2003/55/EY (EUVL L 176, 15.7.2003, s. 57), korvattu direktiivillä 2009/72/EY (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 55) ja direktiivillä 2009/73/EY (EUVL L 211, 14.8.2009, s. 94) avoimuussäännöksiä. Koska käsiteltävissä asioissa kohteena olevien sopimusten sisältö määräytyi Saksan oikeuden pakottavien säännösten perusteella, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä ei voitu soveltaa.

⁽²¹³⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 60 kohta. Ks. myös asia C-186/16, Andriuciu, 57 kohta.

”Siitä, missä tilanteessa tällainen epätasapaino on lojaliteettiperiaatteen vastainen, on todettava, että – kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 johdanto-osan 16 perustelukappale – kansallisen tuomioistuimen on tämän selvittämiseksi tutkittava, voisiko kuluttajaa lojaalisti ja kohtuullisesti kohteleva elinkeinonharjoittaja perustellusti odottaa, että kuluttaja olisi yksilöllisissä sopimusneuvotteluissa hyväksynyt tällaisen ehdon [– –] ⁽²¹⁴⁾.”

Tämä vahvistaa sen, että 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu hyvän tavan käsite on objektiivinen käsite, joka liittyy kysymykseen siitä, onko kyseinen sopimusehto sisältönsä puolesta yhteensopiva oikeudenmukaisten ja kohtuullisten markkinakäytäntöjen kanssa, joissa kuluttajan lailliset edut otetaan riittävästi huomioon. Näin ollen se liittyy läheisesti ⁽²¹⁵⁾ osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien (epä)tasapainoon.

Huomattavan epätasapainon arviointi edellyttää sen selvittämistä, miten sopimusehto vaikuttaa osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Jos on täydentäviä sääntöjä, joista sopimusehto poikkeaa, ne ovat *ensisijainen lähtökohta*, johon osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavan epätasapainon arviointi pohjautuu ⁽²¹⁶⁾. Jos asiaa koskevia säännöksiä ei ole, huomattavaa epätasapainoa on arvioitava *muiden vertailukohtien* perusteella. Niitä ovat esimerkiksi oikeudenmukaiset ja kohtuulliset markkinakäytännöt tai osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien vertailu tietyn ehdon perusteella siten, että samalla otetaan huomioon sopimuksen luonne ja muut asiaankuuluvat sopimusehdot.

Sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioinnissa on 4 artiklan 1 kohdan nojalla ⁽²¹⁷⁾ otettava huomioon

- sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne
- sopimuksen tai toisen sopimuksen, josta kyseinen sopimus riippuu, kaikki muut ehdot
- kaikki sopimuksen tekemiseen liittyvät olosuhteet.

Jäsenvaltiot voivat poiketa tästä yleisestä kohtuuttomuuden arvioinnista vain kuluttajien eduksi eli vain silloin, jos kansallisen täytäntöönpanosäädöksen avulla on helpompi päätellä, että sopimusehto on kohtuuton ⁽²¹⁸⁾.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä ⁽²¹⁹⁾ oleva ohjeellinen luettelo sopimusehdoista on tärkeä väline, johon sen arviointi, onko tietty ehto kohtuuton 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti, voidaan perustaa ⁽²²⁰⁾. Sitä vastoin silloin, kun tietty ehto on kansallisella ”mustalla listalla”, 3 artiklan 1 kohdan kriteereihin perustuvaa tapauskohtaista arviointia ei tarvitse tehdä. Vastaavaa logiikkaa noudatetaan silloin, kun jäsenvaltio on laatinut luettelon sopimusehdoista, jotka saattavat olla kohtuuttomia.

⁽²¹⁴⁾ Viittaus asiaan C-415/11, Aziz, 69 kohta.

⁽²¹⁵⁾ Julkisasiamies Hogan toteaa 21. maaliskuuta 2019 antamissaan päätelmissä asiassa C-34/18, Ottília Lovasné Tóth, 56–62 kohta, jopa niin, että lojaliteettiperiaatteen noudattamatta jättäminen ei ole sopimusehdon kohtuuttomuuden kannalta irrallinen ehto, joskaan jotkin tuomioistuimen lausunnot eivät välttämättä tue tätä kantaa (esimerkiksi asia C-186/16, Andriuc, 56 kohta: ”[– –] tuomioistuimen tehtävänä on arvioida [– –] ensiksi, onko lojaliteettiperiaatetta jätetty mahdollisesti noudattamatta, ja toiseksi, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu huomattava epätasapaino mahdollisesti olemassa.”).

⁽²¹⁶⁾ Ks. kohta 3.4.2.

⁽²¹⁷⁾ Tuomioistuin on muistuttanut kansallisia tuomioistuinta tästä säännöksestä useissa päätöksissä, esimerkkinä asia C-226/12, Constructora Principado, tuomiolauselman toinen luetelmakohta ja tuomion perustelujen 30 kohta; asia C-415/11, Aziz, 71 kohta; asia C-243/08, Pannon GSM, 39 kohta; asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 42 kohta; asia C-421/14, Banco Primus, 61 kohta; asia C-186/16, Andriuc, 53 kohta. Asian C-421/14, Banco Primus, 61 kohdan ensimmäinen virke kuuluu näin: ”Lisäksi todettakoon, että kyseisen direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusehdon kohtuuttomuutta on arvioitava ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja pitäen silmällä sopimuskentekohetkellä kaikkia sopimuksen tekoon liittyviä olosuhteita”.

⁽²¹⁸⁾ Esimerkiksi jos 3 artiklan 1 kohdan kansallisessa täytäntöönpanosäännöksessä ei edellytetä, ettei hyvää tapaa olisi noudatettu tai että epätasapainon on oltava ”huomattava”. Ks. kohta 2.1 vähimmäistason yhdenmukaisuudesta.

⁽²¹⁹⁾ Ks. liitteen merkityksestä myös kohta 3.4.7.

⁽²²⁰⁾ Asia C-472/10, Invitel, 25 ja 26 kohta; asia C-243/08, Pannon GSM, 37 ja 38 kohta; asia C-76/10, Pohotovost’, 56 ja 58 kohta; asia C-478/99, komissio v. Ruotsi, 22 kohta. Kohta 3.4.7.

3.4.2 Sovellettavat säännökset ja huomattava epätasapaino

Arvioidessaan, aiheuttaako jokin sopimusehto ”kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille”, kansallisten tuomioistuinten on ensinnäkin **vertailtava kyseistä sopimusehtoa niihin kansallisen oikeuden sääntöihin, joita sovellettaisiin, jos sopimusehtoa ei olisi** ⁽²²¹⁾ (ts. täydentävät säännöt). Tällaisia sääntelymalleja on erityisesti kansallisessa sopimuslainsäädännössä, esimerkiksi säännöissä, joissa säädetään osapuolelle koituvista seuraamuksista, jos tämä ei täytä tiettyjä sopimusvelvoitteita. Niitä voivat olla ehdot, joiden perusteella voidaan vaatia seuraamuksia, kuten viivästyskorjoja, tai lakisääteistä korkoa koskevat säännökset ⁽²²²⁾.

Tällaisen vertailevan analyysin perusteella kansallinen tuomioistuin voi arvioida, asettaako sopimusehto kuluttajan oikeudellisesti epäedullisempaan tilanteeseen kuin muutoin sovellettavan sopimuslainsäädännön perusteella ja missä määrin näin mahdollisesti tapahtuu. Sopimusehto voi asettaa kuluttajat oikeudellisesti epäedullisempaan tilanteeseen esimerkiksi silloin, jos se rajoittaa oikeuksia, jotka kuluttajalla muutoin olisi, tai jos sillä mahdollisesti lisätään oikeuksien käyttämistä koskeva rajoite. Se voi asettaa kuluttajalle myös sellaisen lisävelvollisuuden, jota asianmukaisissa kansallisissa säännöissä ei ole ⁽²²³⁾.

Oikeuksien ja velvollisuuksien välinen, kuluttajan vahingoksi koituva epätasapaino on **huomattava**, jos ”loukataan riittävän vakavalla tavalla sitä oikeudellista asemaa, jossa kuluttaja [– –] on sovellettavien kansallisten säännösten nojalla ⁽²²⁴⁾”. Tämä ei välttämättä edellytä sitä, että ehdolla on oltava huomattava taloudellinen vaikutus liiketoimen arvoon ⁽²²⁵⁾. Niinpä esimerkiksi sopimusehto, joka velvoittaa kuluttajan maksamaan veron, joka sovellettavan kansallisen lainsäädännön nojalla kuuluisi elinkeinonharjoittajan maksettavaksi, voi luoda huomattavan epätasapainon osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin riippumatta summista, jotka kuluttajan olisi maksettava tällaisen sopimusehdon nojalla ⁽²²⁶⁾.

Sopimusehdon vaikutus määräytyy siis sen mukaan, millaisia seurauksia siitä on sopimukseen sovellettavan kansallisen oikeusjärjestelmän nojalla. Tämä tarkoittaa sitä, että huomioon on kenties otettava myös muita säännöksiä ja menettelysääntöjä ⁽²²⁷⁾. Tässä yhteydessä merkitystä voi olla myös sillä, että kuluttajan on vaikeaa estää kyseisentyypisen sopimuksen käytön jatkamista ⁽²²⁸⁾.

Tuomioistuin on kuvannut osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välillä olevan huomattavan epätasapainon arviointia näin ⁽²²⁹⁾:

”21 Unionin tuomioistuin on tältä osin katsonut, että sen arvioimiseksi, aiheuttaako sopimusehto kuluttajan vahingoksi ’huomattavan epätasapainon’ osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille, on otettava huomioon muun muassa säännöt, joita kansallisessa lainsäädännössä sovellettaisiin ilman osapuolten sopimusta. Tällaisella vertailevalla arvioinnilla kansallinen tuomioistuin voi ratkaista, saattaako sopimus kuluttajan voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä säädettyä heikompaan asemaan, ja jos saattaa, niin missä määrin [...]” ⁽²³⁰⁾.

22 On siis selvää, että tällaisen huomattavan epätasapainon olemassaolon selvittämistä ei voida rajoittaa määrälliseen taloudelliseen arviointiin, joka perustuu yhtäältä sopimuksen kohteena olevan toimen kokonaisarvoon ja toisaalta tässä ehdossa kuluttajalle määrättyihin kustannuksiin.

23 Huomattava epätasapaino voi päinvastoin seurata jo pelkästään siitä seikasta, että loukataan riittävän vakavalla tavalla sitä oikeudellista asemaa, jossa kuluttaja kyseisen sopimuksen osapuolena on sovellettavien kansallisten säännösten nojalla, olipa kyse kuluttajalle näiden säännösten nojalla kuuluvien sopimukseen perustuvien oikeuksien sisällön rajoittamisesta tai näiden oikeuksien käyttämisen estämisestä tai sellaisten ylimääräisten velvollisuuksien määräämisestä, joista ei säädetä kansallisissa säännöksissä.

⁽²²¹⁾ Asia C-415/11, Aziz, 68 kohta; asia C-226/12, Constructora Principado, 21 kohta; asia C-421/14, Banco Primus, 59 kohta; asia C-186/16, Andriciuc, 59 kohta.

⁽²²²⁾ Jälkimmäiseen näkökohtaan viitataan esimerkiksi asiassa C-415/11, Aziz, 74 kohta.

⁽²²³⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 59 kohta; asia C-415/11, Aziz, 68 kohta; asia C-226/12, Constructora Principado, 23 kohta.

⁽²²⁴⁾ Asia C-226/12, Constructora Principado, 23 kohta ja tuomiolauselman ensimmäinen luetelmakohta.

⁽²²⁵⁾ Asia C-226/12, Constructora Principado, 22 kohta ja tuomiolauselman ensimmäinen luetelmakohta.

⁽²²⁶⁾ Asia C-226/12, Constructora Principado, 26 kohta.

⁽²²⁷⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 61 kohdan toinen virke: ”[– –] on myös arvioitava seurauksia, joita kyseisellä ehdolla voi olla sopimukseen sovellettavan lainsäädännön puitteissa, ja tämä edellyttää kansallisen oikeusjärjestyksen arviointia”. Ks. myös asia C-415/11, Aziz, 71 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; asia C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, 21 kohta, ja asiassa C-76/10, Pohotovosť, annettu määräys, 59 kohta.

⁽²²⁸⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, tuomiolauselman 3 kohdan ensimmäinen luetelmakohta ja tuomion perustelujen 59 kohta; asia C-415/11, Aziz, 68 ja 73 kohta.

⁽²²⁹⁾ Asia C-226/12, Constructora Principado, 21–24 kohta.

⁽²³⁰⁾ Viittaus asiaan C-415/11, Aziz, 68 kohta.

24 Tästä unionin tuomioistuin on huomauttanut, että direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksen tekohetkellä kaikkiin kyseisen sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin tämän sopimuksen muihin ehtoihin [– –] ⁽²³¹⁾. Tästä seuraa, että tältä kannalta on myös arvioitava seurauksia, joita kyseisellä ehdolla voi olla sopimukseen sovellettavan lainsäädännön puitteissa, mikä edellyttää kansallisen oikeusjärjestelmän arviointia [– –] ⁽²³²⁾.”

Jos sopimusjärjestelyillä rikotaan kansallisen tai EU:n sopimuslainsäädännön säännöstä, josta osapuolet eivät saa poiketa sopimuksen avulla, tällaiset sopimusmääräykset ovat yleensä pätemättömiä jo suoraan näiden säännösten nojalla. Näistä säännöksistä poikkeavat sopimusehdot, joista ei ole neuvoteltu erikseen, rikkovat todennäköisesti myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohtaa.

3.4.3 Sopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä kuluttajalle aiheutuvat sanktiot tai seuraamukset

Jotta sanktiot tai seuraamukset, joita kuluttajalle aiheutuu sopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä, eivät aiheuta huomattavaa epätasapainoa kuluttajan vahingoksi, niiden on oltava perusteltuja **kuluttajan velvoitteen tärkeyden ja laiminlyönnin vakavuuden** mukaan ⁽²³³⁾. Toisin sanoen niiden on oltava oikeasuhteisia ⁽²³⁴⁾. Tätä koskevassa arvioinnissa on selvitettävä muun muassa se, poikkeako sopimusehto säännöksistä, joita sovellettaisiin ilman kyseistä sopimusehtoa, ja jos ehto johtaa tiettyyn menettelyyn, mitkä ovat kuluttajan käytettävissä olevat menettelytavat ⁽²³⁵⁾.

Tuomioistuin ⁽²³⁶⁾ on esittänyt asuntoluottosopimusten ns. nopeutettua tai ennenaikaista takaisinmaksua koskeviin lausekkeisiin, joiden perusteella luotonantaja voi aloittaa kiinteistön ulosmittausmenettelyn, liittyvät kriteerit seuraavasti:

”[– –] direktiivin 93/13 3 artiklan 1 ja 3 kohtaa ja sen liitteessä olevien 1 kohdan e ja g alakohdtaa ja 2 kohdan a alakohdtaa on tulkittava siten, että kiinnelainan ennenaikaista erääntymistä koskevan ehdon kohtuuttomuutta arvioitaessa olennainen merkitys on muun muassa kysymyksellä siitä,

- riippuuko elinkeinonharjoittajan mahdollisuus määrätä koko laina erääntymään siitä, että kuluttaja laiminlyö velvoitteen, joka on kyseisessä sopimussuhteessa olennainen,
- onko kyseisestä mahdollisuudesta määrätty sellaisia tilanteita varten, joissa laiminlyönti on riittävän vakava lainasopimuksen kestoon ja lainan määrään nähden
- onko tällainen mahdollisuus poikkeus ilman osapuolten sopimusta sovellettavista säännöistä siten, että kuluttajan on – kun otetaan huomioon hänen käytettävissään olevat prosessuaaliset keinot – vaikeampi saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi ja käyttää puolustautumisoikeuksiaan, ja
- säädetäänkö kansallisessa oikeudessa riittävistä ja tehokkaista keinoista, joiden avulla kuluttaja, jota vastaan tällaiseen ehtoon on vedottu, voi välttää luottosopimuksen yksipuolisen irtisanomisen vaikutukset.

Kansallisen tuomioistuimen on suoritettava arviointinsa kaikkien sen käsiteltäväksi saatetussa asiassa kyseessä olevien olosuhteiden perusteella.”

Viivästyskorkojen osalta tuomioistuin ⁽²³⁷⁾ on selittänyt tätä arviointia näin:

”[– –]Viivästyskorkojen määrittämistä koskevasta ehdosta on muistutettava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdan, luettuna yhdessä direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan säännösten kanssa, mukaan tutkittava muun muassa [– –] yhtäältä kansalliset oikeussäännöt, joita osapuolten välillä sovellettaisiin siinä tilanteessa, ettei kyseessä olevassa sopimuksessa tai sen kaltaisissa kuluttajien kanssa tehdyissä erilaisissa sopimuksissa olisi sovittu mitään, ja toisaalta sovitun viivästyskorkon taso suhteessa lailliseen korkoon sen tarkastamiseksi, voidaanko sillä taata sillä jäsenvaltiossa tavoiteltujen päämäärien saavuttaminen ja ylittääkö sovittu korko sen, mikä on tarpeen kyseisten päämäärien saavuttamiseksi.”

⁽²³¹⁾ Viittaus asiaan C 472/11, Banif Plus Bank, 40 kohta.

⁽²³²⁾ Viittaus asiaan C-415/11, Aziz, 71 kohta.

⁽²³³⁾ Esimerkiksi asia C-415/11, Aziz, 73 kohta; asia C-421/14, Banco Primus, 66 kohta.

⁽²³⁴⁾ Tästä mainitaan myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdassa: ”suhteettoman suuren korvauksen vaatiminen kuluttajalta, joka ei täytä velvollisuuksiaan”.

⁽²³⁵⁾ Asia C-415/11, Aziz, 73 ja 74 kohta; yhdistetyt asiat C-537/12 ja C-116/13, Banco Popular Español Banco de Valencia, 70 ja 71 kohta. Ks. kohdasta 6 tarkempia tietoja menettelysääntöjen ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin säännösten yhdenmukaisuudesta.

⁽²³⁶⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 66 kohta, yhdistetyt asiat C-537/12 ja C-116/13, Banco Popular Español Banco de Valencia, 71 kohta, asian C-415/11, Aziz, 73 ja 75 kohdan perusteella.

⁽²³⁷⁾ Asia C-415/11, Aziz, 74 kohta.

Suhteellisuudesta ⁽²³⁸⁾ ja siis myös sopimusehdoissa määrättyjen sanktioiden kohtuuttomuudesta tuomioistuin on lisäksi täsmentänyt ⁽²³⁹⁾, että on tarpeen arvioida kaikkien kyseisessä sopimuksessa olevien seuraamusehtojen kumulatiivinen vaikutus riippumatta siitä, vaatiiko velkoja tosiasiaa kaikkien näiden ehtojen täysimääräistä täyttämistä.

Siinäkin tapauksessa, että vain seuraamusten *kumulatiivinen vaikutus* tekee niistä kohtuuttomia, kaikkia näitä sopimusehdoja on pidettävä kohtuuttomina ⁽²⁴⁰⁾ riippumatta siitä, onko niitä sovellettu ⁽²⁴¹⁾.

3.4.4 Hinnan tai korvauksen mahdollinen kohtuuttomuus

Kuten edellä on todettu ⁽²⁴²⁾, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksen mukaan hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta on arvioitava 3 artiklan 1 kohdan nojalla vain, jos sopimusehdot, joilla sovellettava hinta tai korvaus määrätään, eivät ole selkeät ja ymmärrettävät. Kun niitä arvioidaan 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti ja jos asiaa koskeva kansallinen lainsäädäntö ei sisällä täydentäviä sääntöjä, esimerkiksi sopimuksen tekohetkellä vallitsevat markkinaolosuhteet on otettava huomioon, kun vertaillaan kuluttajan maksettavaksi määrättyä korvausta ja tietyn tavarain tai palvelun arvoa ⁽²⁴³⁾. Esimerkiksi lainasopimuksessa määrätyn tavanomaisen koron kohtuuttomuudesta tuomioistuin on katsonut ⁽²⁴⁴⁾, että

”Jos kansallinen tuomioistuin katsoo, että [– –] tavanomaisten korkojen laskentatapaa koskevaa sopimusehtoa ei ole laadittu mainitun direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla selkeästi ja ymmärrettävästi, sen on tutkittava, onko kyseinen ehto direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla kohtuuton. Tässä tutkinnassa kansallisen tuomioistuimen on erityisesti vertailtava mainitussa sopimusehdossa määrättyä tavanomaisten korkojen laskentatapaa ja tästä aiheutuvan koron tosiasiallista määrää tavanomaisesti käytettyihin laskentatapoihin ja lailliseen korkotasoon sekä korkotasoon, jota markkinoilla sovellettiin pääasiassa kyseessä olevan sopimuksen tekohetkellä lainoissa, jotka olivat määrältään ja kestoaltaan vastaavanlaisia kuin kyseessä oleva laina.”

Kun otetaan huomioon myös 3 artiklan 1 kohdan mukainen ”hyvää tapaa koskeva vaatimus”, komissio katsoo, että tässä arvioinnissa voidaan ottaa huomioon vain oikeudenmukaiset ja kohtuulliset markkinakäytännöt.

3.4.5 Sopimuksentekohetkellä vallitsevat olosuhteet

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusehdon kohtuuttomuutta, eli huomattavaa epätasapainoa hyvää tapaa koskeviin vaatimuksiin nähden, on arvioitava ottamalla huomioon sopimuksen luonne, muut sopimusehdot ja muut asiaan liittyvät sopimukset sekä ”kaikki sopimuksen tekoon liittyvät olosuhteet”. Jälkimmäinen näkökohta ei sisällä olosuhteita, jotka ilmaantuvat sopimuksen täytäntöönpanon aikana. Sopimuksentekohetken olosuhteisiin on kuitenkin luettava kaikki olosuhteet, joista elinkeinonharjoittaja oli tai olisi kohtuudella voinut olla tietoinen ja jotka saattaisivat vaikuttaa sopimuksen myöhempään täytäntöönpanoon ⁽²⁴⁵⁾.

Esimerkkinä tällaisista olosuhteista on vaihtokurssin vaihtelun riski, joka on luontainen ulkomaan valuutan määräisen lainasopimuksen yhteydessä, ja tämä riski voi toteutua vain sopimuksen täytäntöönpanon aikana. Näissä tapauksissa kansallisten tuomioistuinten on arvioitava lainanantajan tietämyksen ja asiantuntemuksen kannalta, onko kuluttajan altistaminen vaihtokurssiriskille lojaliteettiperiaatteen vaatimusten mukaista eli onko siinä kyse oikeudenmukaisesta ja kohtuullisesta käytännöstä ja aiheuttaako se 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun huomattavan epätasapainon ⁽²⁴⁶⁾.

Kun sopimusehdoja muutetaan tai korvataan, on järkevää ottaa huomioon muutoksen tai korvauksen tekohetkellä vallitsevat olosuhteet uusia sopimusehdoja arvioitaessa ⁽²⁴⁷⁾.

⁽²³⁸⁾ Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan e alakohta.

⁽²³⁹⁾ Asia C-377/14, Radlinger Radlingerová, 101 kohta.

⁽²⁴⁰⁾ Asia C-377/14, Radlinger Radlingerová, 101 kohta.

⁽²⁴¹⁾ Ks. myös kohta 4.3.3 ja asia C-421/14, Banco Primus, tuomiolauselman 4 kohta ja tuomion perustelujen 73 kohta. Viittaus ennakkoratkaisuun (asia C-750/18, A, B v. C – käsittely kesken 31. toukokuuta 2019), jossa tuomioistuimelta oli pyydetty ohjeistusta kysymykseen, voidaanko kumulatiivinen vaikutus rajata seuraamuksiin, jotka liittyvät samaan sopimusvelvoitteiden laiminlyöntiin, on poistettu.

⁽²⁴²⁾ Kohdat 3.1 ja 3.2.2. Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés.

⁽²⁴³⁾ Myös esimerkiksi siinä tapauksessa, että valuuttakurssin vaihtelu voi johtaa osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien väliseen epätasapainoon, kun kuluttajaan kohdistuva taakka kasvaa, asia C-186/16, Andriuc, 52–58 kohta.

⁽²⁴⁴⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 67 kohta, toinen luetelmakohta.

⁽²⁴⁵⁾ Asian C-186/16, Andriuc, 54 kohdassa tuomioistuin viittaa yksinkertaisesti olosuhteisiin, joista elinkeinonharjoittaja ”saattoi olla tietoinen” sopimuksentekohetkellä. Saman asian 56 kohdassa tuomioistuin viittaa myös pankin asiantuntemukseen ja perehtyneisyyteen sekä siihen, että kansallisen tuomioistuimen on arvioitava muun muassa, onko vaihtokurssiriskille altistuminen lojaliteettiperiaatteen vaatimusten mukaista.

⁽²⁴⁶⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 55 ja 56 kohta.

⁽²⁴⁷⁾ Tuomioistuimelta on pyydetty tarkempaa tulkintaa asiassa C-452/18, Ibercaja Banco (käsittely kesken 31. toukokuuta 2019), joka koskee lainasopimuksen uudistamista.

Huomattavaa epätasapainoa on arvioitava sopimusehdon sisällön kannalta ja riippumatta siitä, miten sitä on sovellettu käytännössä⁽²⁴⁸⁾. Esimerkiksi jos elinkeinonharjoittajalla on sopimusehdon perusteella mahdollisuus vaatia maksamaan laina välittömästi takaisin siinä tapauksessa, että kuluttaja jättää maksamatta tietyn määrän kuukausittaisia lyhennyksiä, kohtuuttomuutta on arvioitava sen perusteella, montako maksamatonta kuukausilyhennystä tällainen vaatimus edellyttää sopimuksen perusteella. Arviointi ei voi perustua niiden kuukausilyhennysten määrään, jotka kuluttaja tosiasiaa jätti maksamatta, ennen kuin elinkeinonharjoittaja vetosi sopimusehtoon⁽²⁴⁹⁾.

3.4.6 Avoimuuden puutteen merkitys sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnissa

Avoimuuden puute ei automaattisesti johda siihen, että tietty sopimusehto olisi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan nojalla kohtuuton⁽²⁵⁰⁾. Tämä tarkoittaa sitä, että kun on ensin selvitetty 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti, että sopimusehto⁽²⁵¹⁾ ”ei ole selkeä ja ymmärrettävä”, sen kohtuuttomuutta on yleensä silti arvioitava 3 artiklan 1 kohdan kriteerien mukaisesti⁽²⁵²⁾. Avoimuuden puute ei toisaalta ole välttämätön osatekijä arvioitaessa kohtuuttomuutta 3 artiklan 1 kohdan nojalla⁽²⁵³⁾, joten myös selkeät ja avoimesti esitetyt sopimusehdot voivat olla 3 artiklan 1 kohdan nojalla kohtuuttomia sisällöllisen epätasapainon osalta⁽²⁵⁴⁾.

Jos sopimusehdot eivät kuitenkaan ole selkeitä ja ymmärrettäviä eli jos elinkeinonharjoittajat eivät täytä avoimuutta koskevia vaatimuksia, tämä seikka voi vaikuttaa siihen, että sopimusehto katsotaan 3 artiklan 1 kohdan nojalla kohtuuttomaksi. Se voi olla myös merkki kohtuuttomuudesta. Etenkin sopimusehtojen yksipuolisen muuttamisen osalta liitteessä olevan 1 kohdan i alakohdassa vahvistetaan yleisesti ja liitteessä olevan 1 kohdan j alakohdassa erityisesti, että avoimuuden puute voi olla ratkaisevaa sopimusehtojen kohtuuttomuutta arvioitaessa.

Useissa tuomioissa viitataan avoimuuden puutteeseen (tärkeänä) osatekijänä ainakin tietyntyyppisten sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnissa⁽²⁵⁵⁾; tuomioissa voidaan viitata myös sekä avoimuuden puutteeseen että sopimusehtojen kohtuuttomuuteen⁽²⁵⁶⁾.

⁽²⁴⁸⁾ Asia C-602/13, BBVA, 50 kohta.

⁽²⁴⁹⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, tuomiolauselman 4 kohta ja tuomion perustelujen 73 kohta.

⁽²⁵⁰⁾ Vähimmäistason yhdenmukaisuutta koskevan periaatteen mukaisesti kansallisessa lainsäädännössä voidaan myös säätää, että avoimuuden puutteella voi olla tällainen välitön vaikutus. Ks. kohdasta 2 esimerkki kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin suhteesta kansalliseen lainsäädäntöön ja Saksan siviililain (BGB) 307 pykälän 1 momenttiin.

⁽²⁵¹⁾ Ks. kohta 3.2.1.

⁽²⁵²⁾ Tämä on vahvistettu implisiittisesti tai eksplisiittisesti useissa päätöksissä, esimerkiksi asiassa C-421/14, Banco Primus, 62–67 kohta, etenkin 64 kohta ja 67 kohdan toinen luetelmakohta, asiassa C-119/17, Lupean, 22–31 kohta, tai asiassa C-118/17, Dunai, 49 kohta.

⁽²⁵³⁾ Avoimuuden puutetta ei mainita edellytyksenä 3 artiklan 1 kohdassa. Eri tavoin toimitaan vain niiden sopimusehtojen osalta, joilla määritetään sopimuksen pääkohde tai joiden arviointi edellyttäisi hinnan tai korvauksen asianmukaisuuden selvittämistä.

⁽²⁵⁴⁾ Vahvistettu asiassa C-342/13, Katalin Sebestyén, 34 kohta: ”Vaikka myönnettäisiinkin, että kuluttajan ennen sopimuksentekoa saamat yleiset tiedot ovat kyseisen direktiivin 5 artiklasta johtuvien, selkeyttä ja ymmärrettävyyttä koskevien vaatimusten mukaisia, tämä seikka ei kuitenkaan yksinään riitä siihen, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaista sopimusehtoa ei olisi mahdollista pitää kohtuuttomana.”

⁽²⁵⁵⁾ Esimerkiksi asia C-472/10, Invitel, 28 kohta ja tuomiolauselman 1 kohdan loppuosa: ”Kun kansallinen tuomioistuin [– –], sen tehtävänä on kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 3 artiklan 1 ja 3 kohdan nojalla arvioida, onko kuluttajasopimuksen yleisissä sopimusehdoissa oleva sellainen ehto kohtuuton, jossa elinkeinonharjoittaja määrää, että se voi yksipuolisesti muuttaa tarjottavaan palveluun liittyviä kuluja, mutta jossa se ei kuitenkaan selkeästi esitä näiden kulujen vahvistamismenetelmää tai pätevää syytä muuttamiselle. Kyseisen tuomioistuimen on tuossa arvioinnissa riidanalaisen sopimusehdon sisältävän kuluttajasopimuksen yleisissä sopimusehdoissa olevien kaikkien ehtojen ja näiden yleisten sopimusehtojen lisäksi mahdollisesti sovellettavien, oikeuksia ja velvollisuuksia asettavien kansallisten säännösten valossa tarkistettava muun muassa, onko tarjottavasta palvelusta aiheutuvien kulujen vaihtelun syyt tai niiden vaihtelumenetelmä esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi ja onko kuluttajilla tällaisessa tilanteessa oikeus päättää sopimus.”

Asia C-92/11, RWE Vertrieb, tuomiolauselman 2 kohta: ”Direktiivin 93/13 3 ja 5 artiklaa, luettuna yhdessä direktiivin 2003/55 3 artiklan 3 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että arvioitaessa sitä, täyttääkö vakiosopimusehto, jolla kaasuntoimittajayritys varaa itselleen oikeuden muuttaa yksipuolisesti kaasun toimituksesta perittävää hintaa, näissä säännöksissä asetetut lojaliteettiperiaatteen mukaiset sekä tasapainon ja avoimuuden vaatimukset, on olennaisen tärkeää

— ilmoitetaanko sopimuksessa avoimesti hinnan muuttamisen peruste ja tapa siten, että kuluttajalla on mahdollisuus selkeiden ja ymmärrettävien perusteiden nojalla ennakoida hinnan mahdollisia muutoksia. [– –]; ja

— voidaananko kuluttajalle myönnettyä mahdollisuutta irtisanoa sopimus todella käyttää konkreettisissa olosuhteissa.

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana on arvioida tätä pääasian kaikkien olosuhteiden suhteen, mukaan lukien kaikki kulutus sopimusten yleisiin ehtoihin sisältyvät lausekkeet, joihin riidanalainen lauseke kuuluu.”

⁽²⁵⁶⁾ Esimerkiksi asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 65 kohta: ”Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, täyttääkö jokin sopimusehto vilpittömässä mielessä toimimisen, tasapainon ja avoimuuden vaatimukset, kun otetaan huomioon käsiteltävän asian olosuhteet.” Ks. myös yhdistetyt asiat C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 50 kohta, ja asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 40 kohta.

Asia C-92/11, RWE Vertrieb, 47 kohta: ”Vakioehdon, jonka nojalla tällainen yksipuolinen muuttaminen on mahdollista, on kuitenkin täytettävä näissä direktiiveissä asetetut lojaliteettiperiaatteen mukaiset sekä tasapainon ja avoimuuden vaatimukset.”

Tuomioistuin on korostanut avoimuuden merkitystä sopimusehtojen kohtuullisuuden kannalta esimerkiksi sellaisten ehtojen osalta, joiden perusteella elinkeinonharjoittaja voi muuttaa kuluttajien maksettaviksi kuuluvia maksuja pitkäaikaisissa sopimuksissa ⁽²⁵⁷⁾ tai joilla määrätään kuluttajan keskeiset velvollisuudet lainasopimuksissa ⁽²⁵⁸⁾ tai sovellettavan lainsäädännön valitsemisesta ⁽²⁵⁹⁾.

Tuomioistuin on todennut selvästi, että jos sovellettavan lainsäädännön valintaa koskevissa lausekkeissa jätetään mainitsematta se seikka, että Rooma I -asetuksen nojalla kuluttajat voivat aina vedota oman asuinjäsenvaltionsa itselleen edullisempiin sääntöihin ⁽²⁶⁰⁾, tämän tiedon puuttuminen tai ehdon harhaanjohtavuus voi olla osoitus ehdon kohtuuttomuudesta. Tuomioistuin ⁽²⁶¹⁾ on muistuttanut osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaa epätasapainoa koskevista kriteeristä ja todennut, että

”[T]ällaisen ehdon kohtuuttomuus voi perustua erityisesti sanamuotoon, joka ei täytä direktiivin 93/13 5 artiklassa asetettua vaatimusta, jonka mukaan ehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. [– –]”

Voidaan siis todeta, että kyseisen sopimusehdon sisällön ja avoimuuden puutteen vaikutuksen mukaan **sopimusehdon mahdollinen kohtuuttomuus voi yhtäältä liittyä läheisesti sen avoimuuden puutteeseen tai sopimusehdon avoimuuden puute voi toisaalta olla jopa osoitus sen kohtuuttomuudesta**. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun kuluttajat eivät pysty ymmärtämään ehdon vaikutuksia tai kun heitä johdetaan harhaan.

Jos kuluttajat asetetaan epäedulliseen asemaan epäselvien, muun tekstin sekaan piilotettujen tai harhaanjohtavien sopimusehtojen perusteella tai jos niiden seurauksien ymmärtämiseen tarvittavia selityksiä ei anneta, on epätodennäköistä, että elinkeinonharjoittaja olisi kohdellut kuluttajaa oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti ja ottanut tämän lailliset edut huomioon.

3.4.7 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun liitteen merkitys

Kuten kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa on todettu, direktiivin liitteessä on ”vain” ohjeellinen mutta ei tyhjentävä luettelo niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina. Tuomioistuin on painottanut tätä monissa yhteyksissä ⁽²⁶²⁾. Se, ettei liite ole tyhjentävä, ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 artiklan mukainen vähimmäistason yhdenmukaistamisen periaate tarkoittavat sitä, että kansallisessa lainsäädännössä voidaan laajentaa luetteloa tai käyttää muotoiluja, jotka johtavat tiukempiin vaatimuksiin ⁽²⁶³⁾.

Koska luettelo on vain ohjeellinen, siinä olevia ehtoja ei tule pitää automaattisesti kohtuuttomina. Toisin sanoen niiden kohtuuttomuutta on silti arvioitava kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa ja 4 artiklassa määritettyjen yleisten kriteerien perusteella ⁽²⁶⁴⁾. Komissio on täsmentänyt, että luettelossa olevaa ehtoa ei välttämättä ole pidettävä kohtuuttomana ja että päinvastoin sellainen ehto, joka ei ole luettelossa, voidaan todeta kohtuuttomaksi ⁽²⁶⁵⁾. Liite on kuitenkin tärkeä työkalu arvioitaessa sopimusehtojen kohtuuttomuutta. Tuomioistuin sanoin:

”Vaikka sopimusehdon kohtuuttomuutta ei voida automaattisesti määrittää yksin kyseisen liitteen säännösten perusteella, liite on kuitenkin olennainen seikka, johon toimivaltainen tuomioistuin voi perustaa kyseisen ehdon kohtuuttomuutta koskevan arviointinsa ⁽²⁶⁶⁾.”

⁽²⁵⁷⁾ Asia C-472/10, Invitel, 21–31 kohta; asia C-92/11, RWE Vertrieb, 40–55 kohta.

⁽²⁵⁸⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, asia C-348/14, Bucura, asia C-186/16, Andriuc, ja asia C-119/17, Lupean, 22–31 kohta.

⁽²⁵⁹⁾ Asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon.

⁽²⁶⁰⁾ Rooma I -asetuksen 6 artikla.

⁽²⁶¹⁾ Asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 68 kohta, josta on lainattu ote tässä. Sitä edeltävä 67 kohta kuuluu näin: ”[– –] ennakoitu muotoilu lainvalintalauseke, jonka mukaan sopimukseen sovelletaan sen jäsenvaltion lakia, jossa elinkeinonharjoittajalla on kotipaikka, on kohtuuton vain siinä tapauksessa, että sillä on sanamuotonsa tai asiayhteytensä vuoksi erityispiirteitä, jotka aiheuttavat huomattavan epätasapainon osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille.”

⁽²⁶²⁾ Asia C-472/10, Invitel, 25 kohta; asia C-243/08, Pannon GSM, 37 ja 38 kohta; asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 42 kohta; ja määräys asiassa C-76/10, Pohotovost', 56 ja 58 kohta.

⁽²⁶³⁾ Asia C-478/99, komissio v. Ruotsi, 11 kohta.

⁽²⁶⁴⁾ Asia C-478/99, komissio v. Ruotsi, 11 kohta.

⁽²⁶⁵⁾ Asia C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, 2 kohta; asia C-478/99, komissio v. Ruotsi, 20 kohta. Asiassa C-143/13, Matei ja Matei, 60 kohta, tuomioistuin viittasi liitteeseen ”harmaana listana”. On kuitenkin mahdollista, että joissakin kansallisissa laeissa on ”harmaita listoja” siinä mielessä, että ne perustuvat (kumottavissa olevalle) oikeusolettamalle, jonka mukaan tiettytyyppiset sopimusehdot ovat kohtuuttomia.

⁽²⁶⁶⁾ Asia C-472/10, Invitel, 26 kohdan ensimmäinen osa.

Jos jäsenvaltio ⁽²⁶⁷⁾ on laatinut ”mustan listan” ehdoista, joiden katsotaan aina olevan kohtuuttomia ⁽²⁶⁸⁾, näihin luetteluihin sisältyviä sopimusehtoja ei tarvitse arvioida niiden kansallisten säännösten nojalla, joilla 3 artiklan 1 kohta saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Muutoin kansallisten viranomaisten on tutkittava ehto 3 artiklan 1 kohdan nojalla käyttäen liitettä osoituksena siitä, mikä yleensä aiheuttaa huomattavan epätasapainon osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille vastoin hyvää tapaa koskevia vaatimuksia.

Oikeuskäytännössään tuomioistuin on viitannut seuraaviin liitteessä oleviin kohtiin:

- 1 kohdan e alakohta ⁽²⁶⁹⁾: C-76/10, Pohotovost'; C-415/11, Aziz ⁽²⁷⁰⁾; yhdistetyt asiat C-94/17 ja C-96/16, Banco Santander Escobedo Cortés, viivästyskorkojen osalta;
- 1 kohdan e alakohta: C-377/14, Radlinger Radlingerová, sopimuksesta johtuvien seuraamusten kumulatiivinen vaikutus
- 1 kohdan i, j ja l alakohta luettuna yhdessä 2 kohdan b ja d alakohdan kanssa: C-92/11, RWE Vertrieb, C-472/10, Invitel ⁽²⁷¹⁾, asia C-348/14, Bucura ⁽²⁷²⁾, hinnanvaihtelua koskevien ehtojen osalta
- 1 kohdan j ja l alakohta luettuna yhdessä 2 kohdan b ja d alakohdan kanssa:
 - asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai ⁽²⁷³⁾, ulkomaan valuutan vaihtomenettely ulkomaan valuutan määräisen asuntoluoton yhteydessä
 - asia C-143/13, Matei ja Matei ⁽²⁷⁴⁾, koron muuttaminen yksipuolisesti
- 1 kohdan q alakohta ⁽²⁷⁵⁾:
 - C-240/98, Océano Grupo Editorial; C-137/08, VB Penzügyi Lízing; C-243/08, Pannon GSM; ratkaisuihissa täsmennetään, että 1 kohdan q alakohta periaatteessa kattaa ehdot, joilla kuluttaja veloitetaan alistumaan sellaisen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan, joka voi olla kaukana kuluttajan kotipaikasta, mikä on omiaan vaikeuttamaan kuluttajan esiintymistä oikeudessa ⁽²⁷⁶⁾. Asia C-266/18, Aqua Med koskee tuomiovaltaan liittyviä säännöksiä.
 - C-240/08, Asturcom Telecomunicaciones; C-342/13, Katalin Sebestyén, välimiesmenettelyä koskevien ehtojen osalta;
 - C-415/11, Aziz, 75 kohta, asuntoluottosopimusten ulosottomenettelyä koskevat ehdot ja niiden arviointi käytettävissä olevien oikeuskeinojen yhteydessä.

Yksi liitteen eduista on se, että se auttaa löytämään yhteisen perustan, kun jäsenvaltiot sovittavat yhteen kohtuuttomia sopimusehtoja koskevia täytäntöönpanotoimiaan. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteen ja kansallisten täytäntöönpanosäädösten liitteiden avulla myös selvennetään elinkeinonharjoittajille, minkälaiset sopimusehdot ovat kohtuuttomia, ja ne voivat auttaa täytäntöönpanoviranomaisia mainitun direktiivin virallisessa tai epävirallisessa täytäntöönpanossa.

⁽²⁶⁷⁾ Ks. näiden ohjeiden liite II.

⁽²⁶⁸⁾ Asia C-143/13, Matei ja Matei, 61 kohta.

⁽²⁶⁹⁾ Ehdot, joilla ”vaaditaan suhteettoman suuri korvaus kuluttajalta, joka ei täytä velvollisuuksiaan”.

⁽²⁷⁰⁾ 74 kohta.

⁽²⁷¹⁾ 21–31 kohta.

⁽²⁷²⁾ 60 kohta.

⁽²⁷³⁾ Erityisesti 73 kohta.

⁽²⁷⁴⁾ Erityisesti 59 ja 74 kohta. 74 kohta kuuluu seuraavasti: ”Erityisesti direktiivin 93/13 3 ja 5 artiklasta ja kyseisen direktiivin liitteen 1 kohdan j ja l alakohdasta ja 2 kohdan b ja d alakohdasta ilmenee, että avoimuuden vaatimuksen noudattamiseksi olennaisen tärkeää on se, ilmoitetaanko luottosopimuksessa avoimesti korkokannan muuttamista koskevan menettelyn perusteet ja erityispiirteet sekä kyseisen ehdon suhde muihin luotonantajalle maksettavaa korvausta koskeviin ehtoihin siten, että valistuneella kuluttajalla on mahdollisuus täsmällisten ja helpotajien perusteiden nojalla ennakoita, minkälaisia taloudellisia seurauksia siitä hänelle aiheutuu.”

⁽²⁷⁵⁾ ”Ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on ’kuluttajan oikeuden nostaa kante tai käyttää muita oikeuskeinoja poissulkeminen tai rajoittaminen, erityisesti vaatimalla kuluttajaa viemään riitatapaukset yksinomaisesti välitysmenettelyyn, jota oikeudelliset säännökset eivät koske, rajoittamalla sopimattomasti kuluttajan saatavilla olevia todisteita tai määräämällä kuluttajalle todistustaakka, jonka olisi sovellettavan lainsäädännön mukaan oltava sopimuksen toisella osapuolella’.”

⁽²⁷⁶⁾ Asia C-240/98, Océano Grupo Editorial, tuomiolauselmä ja tuomion perustelujen 22–24 kohta; asia C-137/08, VB Penzügyi Lízing, 54–56 kohta; asia C-243/08, Pannon GSM, 41 kohta.

4. KOHTUUTTOMIEN SOPIMUSEHTOJEN SITOMATTOMUUS (KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOSTA ANNETUN DIREKTIIVIN 6 ARTIKLAN 1 KOHTA)

6 artikla

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.

2. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet, jotta kuluttajat eivät jäisi ilman tämän direktiivin mukaista suojaa siitä syystä, että sopimukseen päätetään soveltaa kolmannen valtion lainsäädäntöä, jos sopimuksella on läheinen yhteys jäsenvaltioiden alueeseen.

Johdanto-osan 21 kappale

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta vältettäisiin kohtuuttomien ehtojen esiintyminen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa; jos tällaisia ehtoja kuitenkin esiintyy sopimuksissa, ne eivät sido kuluttajaa, ja sopimus sitoo edelleen osapuolia samoin ehdoin, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.

4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta

Tuomioistuin⁽²⁷⁷⁾ painottaa säännöllisesti kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan keskeistä merkitystä direktiivin mukaisessa kuluttajan suojelussa, joka

”[– –] ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta [– –]⁽²⁷⁸⁾.”

Kohtuuttomat ehdot eivät kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan sido kuluttajia. Kyseessä on **pakottava säännös**, jonka avulla direktiivillä pyritään puuttumaan tähän eriarvoisuuteen ja luomaan *todellinen tasapaino*⁽²⁷⁹⁾ sopimuspuolten välille. Tuomioistuimen sanoin⁽²⁸⁰⁾:

”[– –] direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia. Kyseessä on pakottava säännös, jolla pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus.”

Koska kuluttajien suojeleminen kohtuuttomilta sopimusehdoilta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin nojalla on **yleisen edun** mukaista, tuomioistuin⁽²⁸¹⁾ on toistuvasti todennut, että 6 artiklan 1 kohdan on katsottava olevan sellaisia **kansallisia sääntöjä vastaava normi, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädetyn oikeusjärjestyksen perusteisiin**:

”Unionin tuomioistuin on lisäksi katsonut, että kun otetaan huomioon sen yleisen edun luonne ja merkityksellisyys, johon direktiivissä kuluttajille taattu suojeleminen perustuu, kyseisen direktiivin 6 artiklan on katsottava olevan sellaisia kansallisia sääntöjä vastaava normi, jotka kuuluvat kansallisen oikeusjärjestyksen perusteisiin [– –]. On katsottava, että kyseinen luonnehdinta koskee kaikkia direktiivin säännöksiä, jotka ovat välttämättömiä mainitulla 6 artiklalla tavoitellun päämäärän toteuttamiseksi.”

⁽²⁷⁷⁾ Esimerkiksi asia C-421/14, Banco Primus, 40 kohta, lainattu tässä.

⁽²⁷⁸⁾ Viittaus asiaan C-169/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin.

⁽²⁷⁹⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 41 kohta, C-169/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 23 kohta, yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo ym., 53 ja 55 kohta.

⁽²⁸⁰⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 38 kohta, ja viittaukset asiaan C-618/10, Banco Español de Crédito, 40 kohta, ja asia C-472/11, Banif Plus Bank, 20 kohta.

⁽²⁸¹⁾ Esimerkiksi yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 54 kohta; asia C-488/11, Asbeek Brusse, 44 kohta, lainattu tässä. Tässä kohdassa tuomioistuin viittaa aiempiin päätöksiin asiassa C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 52 kohta, ja asiassa C-76/10, Pohotovost', 50 kohta.

Mainitun 6 artiklan 1 kohdan pakottava tai määräävä luonne tarkoittaa sitä, että tämä säännös sitoo kaikkia osapuolia ja viranomaisia, eikä siitä periaatteessa voi poiketa. Tämä vahvistetaan kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa, jossa täsmennetään, etteivät kuluttajat voi menettää tämän direktiivin mukaisia oikeuksiaan silloinkaan, kun sopimuksessa päätetään noudattaa muun kuin jäsenvaltion lakia sopimalla sovellettavasta lainsäädännöstä ⁽²⁸²⁾.

Mainitun 6 artiklan 1 kohdan määräävä luonne tarkoittaa myös sitä, **etteivät kuluttajat** periaatteessa voi **poiketa** tästä suojasta sen paremmin sopimuksella ⁽²⁸³⁾ kuin yksipuolisella ilmoituksellakaan, suoraan tai epäsuorasti. Artiklaa sovelletaan joka tapauksessa ennen sopimusehtojen kohtuuttomuuteen liittyviä vaateita koskevien riitojen sovittelua ⁽²⁸⁴⁾.

Kyseisen 6 artiklan 1 kohdan huomattavat vaikutukset on esitetty alakohdissa 4.2, 4.3 ja 4.4. Samasta kohdasta johtuvia menettelyllisiä takeita käsitellään kohdassa 5. Sopimusehtojen kohtuuttomuudesta seuraavia huomattavia vaikutuksia sovelletaan tuomioistuimen menettelyistä erillään ja riippumatta siitä, vetoaako kuluttaja sopimusehtojen kohtuuttomuuteen vai toteaako tuomioistuin sen viran puolesta.

4.2 ”Ei sido kuluttajaa” -säännön oikeusvaikutus

Se, etteivät kohtuuttomat sopimusehdot ole kuluttajaa sitovia, voidaan muuntaa erilaisiksi oikeudellisiksi käsitteiksi kansallisella tasolla, kunhan kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetulla direktiivillä tavoiteltu suoja toteutuu. Tavoiteltu suoja vaikuttaa toteutuvan tehokkaimmin kohtuuttomien sopimusehtojen *pätemättömyyden* seurauksena. Tuomioistuin ⁽²⁸⁵⁾ on todennut, että

”[–] direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että on lähtökohtaisesti katsottava, ettei kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ole koskaan ollut olemassa, minkä vuoksi sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan nähden. Näin ollen siitä, että tällainen ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa.”

Kohtuuttomien sopimusehtojen sitomattomuus johtuu suoraan kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetusta direktiivistä, eikä tuomioistuimen tai muun viranomaisen tarvitse ilmoittaa etukäteen, että jokin sopimusehto on kohtuuton tai pätemätön. Tällaiset ilmoitukset ovat kuitenkin omiaan luomaan oikeusvarmuutta tietyn sopimusehdon kohtuullisuudesta tai kohtuuttomuudesta etenkin niissä tapauksissa, joissa ehdon kohtuuttomuudesta saattaa olla eri näkemyksiä.

Niinpä ehdon sitomattomuus ei voi määräytyä sen mukaan, onko kuluttaja vedonnut siihen, että tietty sopimusehto on kohtuuton (ja jos kuluttaja on vedonnut tähän, milloin se on tapahtunut), tai riitauttanut sen pätevyyden, kuten tuomioistuin on vahvistanut ⁽²⁸⁶⁾ todetessaan, että

”[–] direktiivin 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kohtuuton sopimusehto ei sido kuluttajaa ja että tämän osalta ei edellytetä sitä, että kuluttaja on ensin menestyksellisesti riitauttanut tällaisen sopimusehdon.”

Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei kuluttajia periaatteessa voida estää pyytämästä elinkeinonharjoittajaa poistamaan tietty kohtuuton ehto sopimuksesta tai kansallista tuomioistuinta toteamaan tietty sopimusehto pätemättömäksi tai vastustamasta elinkeinonharjoittajien vaateita kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella mahdollisesti sovellettavien vanhentumisaikojen vuoksi ⁽²⁸⁷⁾. Tätä sovelletaan myös kansallisten tuomioistuinten toimivaltaan arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta omasta aloitteestaan. Tuomioistuin ⁽²⁸⁸⁾ on todennut, että

⁽²⁸²⁾ Ks. kohta 1.2.5 kolmansiin maihin sijoittautuneista elinkeinonharjoittajista.

⁽²⁸³⁾ Joko erikseen neuvotelluin ehdoin tai kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuilla sopimusehdoilla.

⁽²⁸⁴⁾ Tuomioistuin on kuitenkin selvittänyt, että tuomioistuimen menettelyissä, kun kuluttajille on ilmoitettu sopimusehdon kohtuuttomuudesta, kuluttajat voivat päättää olla hyödyntämättä tätä suojelua (ks. kohdat 4.3.3 sekä 5.5.1 ja 5.5.5). Asiassa C-452/18, Ibercaja (käsitely kesken 31. toukokuuta 2019) tuomioistuinta on pyydetty arvioimaan uudistamissopimuksen sopimusehtoja, joiden mukaan kuluttaja ei käyttänyt oikeuttaan tehdä palautusvaateita sellaisten sopimusehtojen nojalla, jotka ovat saattaneet olla kohtuuttomia, kohtuuttoman sopimusehdon vaikutuksia koskevassa ”sovittelussa”. Tuomioistuin saattaa antaa lisäohjeistusta tästä periaatteesta.

⁽²⁸⁵⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 61 kohta.

⁽²⁸⁶⁾ Asia C-243/08, Pannon GSM, 28 kohta, lainattu tässä.

⁽²⁸⁷⁾ Se, että yleensä myös kuluttajille asetetaan oikeussuojakeinojen käyttämiselle määräajat vireillä olevissa menettelyissä tai kohtuulliset vanhentumisaajat, kun kyse on kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella maksettujen maksujen palauttamista koskevista vaatimuksista, on eri asia; ks. yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 69–70 kohta.

⁽²⁸⁸⁾ Asia C-473/00, Cofidis, 38 kohta. Kansallisten tuomioistuinten velvollisuutta arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta oma-aloitteisesti (viran puolesta) käsitellään kohdassa 5.

"[– –] [s]ellainen kansallinen lainsäädäntö, jolla kansallista tuomioistuinta kielletään tietyn vanhentumisajan päätyttyä elinkeinonharjoittajan kuluttajaa vastaan nostamaa ja niiden väliseen sopimukseen perustuvaa kannetta käsitellessään viran puolesta tai kuluttajan tekemän oikeudenkäyntiväitteen perusteella tutkimasta, onko kyseisessä sopimuksessa oleva sopimusmääräys kohtuuton, on direktiivillä taatun kuluttajansuojan vastainen."

Jos kansallinen tuomioistuin toteaa yksittäisen riidanratkaisumenettelyn tai ryhmäkanteen yhteydessä, että tietty ehto on kohtuuton, tätä näkemystä tai toteamusta sovelletaan takautuvasti (*ex tunc*). Tämä tarkoittaa sitä, että sen on tultava voimaan sopimuksen tekohetkestä tai siitä hetkestä, kun kyseinen ehto lisättiin sopimukseen, ei siis vastedes (*ex nunc*) tuomion antamishetkestä alkaen ⁽²⁸⁹⁾.

4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin

Tässä kohdassa käsitellään periaatetta, jonka mukaan kohtuuttomat sopimusehdot on hylättävä eikä niitä saa tarkistaa (alakohda 4.3.1), ja niitä edellytyksiä, joiden mukaisesti kohtuuttoman ehdon poistamisesta aiheutuneet puutteet sopimuksessa voidaan korjata (alakohda 4.3.2).

4.3.1 Periaate: kohtuuttomien sopimusehtojen hylkääminen ja niiden tarkistamisen kieltäminen

Vaikka kohtuuttomat sopimusehdot eivät sido kuluttajia, 6 artiklan 1 kohdan mukaan sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, "jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja". Tuomioistuin ⁽²⁹⁰⁾ on toistuvasti todennut, että

"[– –] direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, että **kansallisten tuomioistuinten on yksinomaan jätettävä soveltamatta kohtuutonta sopimusehtoa**, jotta ehdolla ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, mutta niillä ei ole toimivaltaa muuttaa ehdon sisältöä. **Kyseisen sopimuksen pitää nimittäin säilyä pääsääntöisesti muuttamattomana, lukuun ottamatta kohtuuttomien ehtojen poistamista siltä osin kuin tällainen sopimuksen pysyttäminen on kansallisen oikeuden säännösten mukaan oikeudellisesti mahdollista [...]**" ⁽²⁹¹⁾.

Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kohtuuttomien sopimussakkoehdojen osalta kansalliset tuomioistuimet eivät saa alentaa sopimusehdon nojalla maksettavaa summaa hyväksyttävälle tasolle, vaan niiden on yksinkertaisesti hylättävä ehto kokonaisuudessaan ⁽²⁹²⁾.

Kohtuuttomien sopimusehtojen tarkistaminen tarkoittaisi sitä, että kyseiset ehdot jäisivät osittain sitoviksi ja että elinkeinonharjoittajat jossain määrin hyötyisivät tällaisten ehtojen käyttämisestä. Tämä heikentäisi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan tehokkuutta ja poistaisi ehkäisevän vaikutuksen, joka direktiivin 6 artiklan 1 kohdalla pyritään saavuttamaan sillä, että kohtuuttomien sopimusehtojen ei katsota olevan sitovia ⁽²⁹³⁾. Ehkäisevän vaikutuksen poistaminen olisi vastoin direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaista tavoitetta lopettaa kohtuuttomien ehtojen käyttö elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa ⁽²⁹⁴⁾.

⁽²⁸⁹⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, tuomiolauselman ja tuomion perustelujen 73–75 kohta.

⁽²⁹⁰⁾ Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés, 73 kohta. Asiassa C-618/10, Banco Español de Crédito, tuomioistuin määrittäi vaikutuksia koskevat peruseriaatteen, jotka on johdettava siitä, että kohtuuttomat sopimusehdot eivät ole sitovia. Ne on vahvistettu lukuisissa tapauksissa, esimerkiksi C-488/11, Asbeek Brusse; asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai; yhdistetyt asiat C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, Unicaja Banco y Caixabank; asia C-421/14, Banco Primus, 71 kohta, ja yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 57–61 kohta.

⁽²⁹¹⁾ Viittaus asiaan C-421/14, Banco Primus, 71 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽²⁹²⁾ Esimerkiksi asia C-488/11, Asbeek Brusse, 59 kohta: "[– –] direktiivin 6 artiklan 1 kohtaa ei voida tulkita siten, että kansallinen tuomioistuin voisi sen perusteella silloin, kun se toteaa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevan sopimussakkoehdon kohtuuttomaksi, alentaa kuluttajan maksettavaksi vahvistetun sopimussakon määrää sen sijaan, että se jättäisi kokonaan soveltamatta kyseistä ehtoa kuluttajaan nähden [– –]."

⁽²⁹³⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 60 ja 62 kohta.

⁽²⁹⁴⁾ Esimerkiksi asia C-488/11, Asbeek Brusse, 58 kohta: "Unionin tuomioistuin on lisäksi huomauttanut, että tätä tulkintaa tukevat myös direktiivin tavoite ja yleinen rakenne. Se on tässä yhteydessä todennut, että kun otetaan huomioon sen yleisen edun luonne ja merkityksellisyys, johon kuluttajille taattu suojele perustuu, direktiivissä velvoitetaan – kuten sen 7 artiklan 1 kohdasta ilmenee – jäsenvaltiot säätämään riittäviä ja tehokkaita keinoista 'kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa'. Mikäli kansallinen tuomioistuin voisi muuttaa tällaisissa sopimuksissa olevien kohtuuttomien ehtojen sisältöä, tällainen mahdollisuus saattaisi vaarantaa direktiivin 7 artiklassa tarkoitettua pitkän aikavälin tavoitteen toteutumisen, koska se heikentäisi sitä ehkäisevää vaikutusta, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin jättämällä yksinkertaisesti soveltamatta tällaisia kohtuuttomia ehtoja kuluttajiin nähden (Banco Español de Crédito, 66–69 kohta)."

Saman logiikan mukaisesti myöskään kohtuuttoman sopimusehdon **osittainen poistaminen** ei ole hyväksyttävää, sillä se olisi sama asia kuin sopimusehdon tarkistaminen sen sisältöä muuttamalla ⁽²⁹⁵⁾.

Tästä voidaan poiketa vain silloin, kun se, mikä näyttää olevan yksi sopimusehto, koostuukin tosiasiaa eri sopimusehdoista 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Näin voi olla eritoten silloin, kun sopimusehto sisältää vähintään kaksi määräystä, jotka voidaan erottaa toisistaan siten, että yksi niistä voidaan poistaa ja muut määräykset ovat silti selkeitä ja ymmärrettäviä ja niitä voidaan arvioida erikseen.

Tähän mennessä tuomioistuin on antanut vain muutamia perusteluja kriteereistä, joilla määritetään, mistä itsenäinen sopimusehto muodostuu. Se erottelee esimerkiksi ne sopimusehdot, joilla määritetään kuluttajan perusvelvoitteet maksaa laina takaisin tietyssä valuutassa, ja ne sopimusehdot, joissa määrätään ulkomaan valuutan vaihtomenettelystä ⁽²⁹⁶⁾. Nämä ehdot ovat jo lähtökohtaisesti erillisiä sopimusehtoja. Sama koskee ehtoja, joissa määrätään kuluttajan maksettavaksi kuuluva hinta ja hinnanmuutosmenettely pitkäaikaisissa sopimussuhteissa ⁽²⁹⁷⁾.

Tuomioistuin ⁽²⁹⁸⁾ on erottanut toisistaan myös ehdon, jolla määritetään asuntoluotosta maksettava tavanomainen korko, ja ehdon, jolla määritetään viivästyskorko, vaikka jälkimmäinen määritetäänkin tavanomaisen koron päälle. Todettuaan, että tavanomaisen koron ja viivästyskoron tehtävät ovat hyvin erilaiset, tuomioistuin selitti, että

"[– –] kyseiset toteamukset pätevät riippumatta siitä, miten viivästyskoron korkokannan ja pääomalle maksettavan koron korkokannan määrittävät sopimusehdot on laadittu. Erityisesti ne eivät päde vain silloin, kun viivästyskoron korkokanta on määritetty riippumatta pääomalle maksettavan koron korkokannasta erillisellä lausekkeella, vaan myös silloin, kun viivästyskoron korkokanta määritetään siten, että pääomalle maksettava koron korkokantaa korotetaan tietyllä prosenttiyksikkömäärällä. Jälkimmäisessä tapauksessa, jossa kohtuuton ehto johtuu tästä korotuksesta, direktiivissä 93/13 edellytetään ainoastaan, että kyseinen korotus todetaan pätemättömäksi."

Osittaisesta poistamisesta tuomioistuin ei ole tähän mennessä vahvistanut, onko esimerkiksi Saksan korkeimman oikeuden soveltama "blue pencil" -sääntö yhteensopiva kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin kanssa ⁽²⁹⁹⁾. Tämän säännön nojalla toisistaan erotetaan sopimusehdon sellainen tarkistus, jota ei voida hyväksyä ⁽³⁰⁰⁾, ja sopimusehtoon sisältyvän kohtuuttoman määräyksen hyväksyttävä poistaminen, jos ehdon muuta sisältöä voidaan soveltaa puuttumatta siihen muutoin. Tuomioistuin on kuitenkin todennut asuntoluottosopimukseen liittyvästä ehdosta, jonka nojalla pankilla olisi oikeus vaatia koko luotto maksettavaksi, jos kuluttaja jättäisi yhden kuukausilyhennyksen maksamatta, että ennen aikaista takaisinmaksua koskevaa velvoitetta ei voida erottaa (vain) yhtä maksamatonta kuukausilyhennystä koskevasta ehdosta *muuttamatta näiden ehtojen asiasisältöä*. Tässä tapauksessa ehto ei siis ollut erotettavissa muista ehdoista.

Yhteen vetona voidaan siis todeta, että

- sopimusehtojen erotettavuuden kannalta ratkaisevaa on tiettyjen määräysten sisältö tai tehtävä, ei niinkään se, miten ne on esitetty tietyssä sopimuksessa, ja että
- osittainen poistaminen ei ole mahdollista, jos sopimusehdon kaksi osaa liittyvät toisiinsa siten, että yhden osan poistaminen vaikuttaisi jäljelle jäävän sopimusehdon asiasisältöön.

Tältä osin ei kuitenkaan ole poissuljettua, että sopimuksen yksittäinen kohta/numero sisältää useamman kuin yhden sopimusehdon kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun mukaisesti. Toisaalta on mahdollista, että kaksi kohtaa/numeroa tai jopa eri asiakirjoissa olevat määräykset muodostavat sisältönsä perusteella vain yhden sopimusehdon.

⁽²⁹⁵⁾ Tuomioistuin vahvisti tämän yhdistetyissä asioissa C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 55 kohta: "Käsiteltävässä tapauksessa se, että kyseessä olevat ehdot kohtuuttomiksi tekevä eräänäntymisperuste yksinkertaisesti vain poistettaisiin, merkitsisi itse asiassa sitä, että ehtojen sisältöä muutettaisiin puuttumalla niiden asiasisältöön. Näin ollen tällaisten ehtojen osittaista voimassa pitämistä ei voida hyväksyä, sillä se haittaisi suoraan edeltävässä kohdassa mainittua ehkäisevää vaikutusta."

⁽²⁹⁶⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, sekä asia C-186/16, Andriciuc, tarkasteltuna yhdessä 4 artiklan 2 kohdan kanssa.

⁽²⁹⁷⁾ Asia C-472/11, Invitel, ja asia C-92/11, RWE Vertrieb.

⁽²⁹⁸⁾ Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortes, erityisesti 76 ja 77 kohta.

⁽²⁹⁹⁾ Yhdistetyissä asioissa C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, tuomioistuin ei vastannut tähän kysymykseen suoraan, vaikka Espanjan korkein oikeus oli nimenomaisesti viitannut tähän sääntöön asiassa C-70/17.

⁽³⁰⁰⁾ Saksan lainopissa ja oikeuskäytännössä tästä käytetään myös ilmausta "geltungserhaltende Reduktion" (pätevyyden säilyttävä supistaminen).

Periaatetta, jonka mukaan kansalliset tuomioistuimet eivät saa tarkistaa kohtuuttomia sopimusehtoja, sovelletaan riippumatta siitä, onko kohtuuttomasta ehdosta ilmoittanut kuluttaja vai onko se todettu viran puolesta.

Tämä periaate ei kuitenkaan vaikuta osapuolten oikeuteen muuttaa kohtuutonta sopimusehtoa tai korvata se uudella sopimusvapauden nojalla. Jos uusi ehto on kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimusehto, sitä on arvioitava erikseen mainitun direktiivin 3, 4 ja 5 artiklan nojalla. Toisaalta kohtuuttoman sopimusehdon muuttamisella tai korvaamisella ei pääsääntöisesti voida poistaa kuluttajan oikeuksia, jotka johtuvat muutetun/korvatus ehdon sitomattomuudesta (esimerkiksi palautusvaateet) ⁽³⁰¹⁾. Tuomioistuin saattaa antaa lisävalaistusta näihin kysymyksiin ns. uudistussopimusten osalta ⁽³⁰²⁾.

Periaate, jonka mukaan kohtuuttomat sopimusehdot on yksinkertaisesti poistettava sopimuksesta, jolloin sopimus muutoin säilyy osapuolia sitovana, ei aiheuta ongelmia silloin, kun sopimus voidaan panna täytäntöön ilman kohtuutonta sopimusehtoa (kohtuuttomia sopimusehtoja). Näin voi olla esimerkiksi viivästyskorkojen kaltaisten sopimussakkujen ⁽³⁰³⁾, elinkeinonharjoittajan vastuuta sopimusvelvoitteiden rikkomisen yhteydessä rajoittavien ehtojen tai sovellettavaa lakia, lainkäyttövaltaa tai välimiesmenettelyä koskevien ehtojen yhteydessä. Tapauksia, joissa asia on tätä monimutkaisempi, käsitellään kohdassa 4.3.2.

4.3.2 Poikkeus: Sopimuksessa olevien puutteiden poistaminen sen mitätöinnin välttämiseksi

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusta sovelletaan muilta osin vain, jos sopimus ”voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja”.

Se, voiko sopimus olla olemassa ilman kohtuutonta ehtoa, edellyttää ”oikeudellista arviointia sovellettavan kansallisen lainsäädännön perusteella” ⁽³⁰⁴⁾. Tämä tarkoittaa ”tapauskohtaista analyysia siitä, voidaanko sopimus panna oikeudellisesti tai teknisesti täytäntöön ilman kohtuutonta sopimusehtoa”. Arviointi ei siis voi perustua yksinomaan taloudellisiin näkökohtiin. Se, voiko sopimus edelleen olla olemassa, on selvítettävä *objektiivisesti*, eli ratkaisu ei voi perustua vain toisen osapuolen etuihin ⁽³⁰⁵⁾. Tältä osin sillä, olisiko elinkeinonharjoittaja tehnyt sopimusta ilman kohtuutonta ehtoa tai muutaako ehdon poistaminen sopimuksen vähemmän houkuttelevaksi taloudelliselta kannalta, ei tulisi olla merkitystä.

Sopimusta ei voida panna täytäntöön eli se ”ei voi olla enää olemassa”, jos siitä poistetaan ehto, jolla määritetään sen pääkohde, tai ehto, joka on oleellinen kuluttajan maksettavaksi kuuluvan vastikkeen laskemisessa ⁽³⁰⁶⁾. Tätä sovelletaan esimerkiksi nimettäessä valuuttaa, jossa maksut on maksettava ⁽³⁰⁷⁾, tai ehtoon, jolla määritetään ulkomaan valuutan määräisen lainan takaisinmaksuerien laskemisessa tarvittava vaihtokurssi ⁽³⁰⁸⁾.

Tässä on kuitenkin otettava huomioon se seikka, että 6 artiklan 1 kohdan tavoitteena on palauttaa tasapaino osapuolten välille siten, että sopimuksesta poistetaan kohtuuttomat ehdot, mutta pidetään koko sopimus lähtökohtaisesti edelleen voimassa, sen sijaan että kumottaisiin kaikki ne sopimukset, jotka sisältävät kohtuuttomia ehtoja ⁽³⁰⁹⁾. Jäsenvaltio voi kuitenkin säätää, että kohtuuttomia ehtoja sisältävä sopimus voidaan todeta kokonaisuudessaan pätemättömäksi, jos näin taataan parempi kuluttajansuoja ⁽³¹⁰⁾.

Sopimuksen mitätöinnistä voi koitua kuluttajalle kielteisiä seurauksia, esimerkiksi velvollisuus maksaa koko laina välittömästi takaisin sovitujen takaisinmaksuerien sijasta, mikä voi olla ristiriidassa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetulla direktiivillä tavoiteltua suojaa koskevan tavoitteen kanssa. Näin ollen tuomioistuin ⁽³¹¹⁾ on katsonut, että kansalliset tuomioistuimet voivat poikkeuksellisesti ja tietyin edellytyksin korvata kohtuuttoman sopimusehdon kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä, jotta välttyttäisiin sopimuksen mitätöinniltä. Asiassa, jossa dispositiiviseen säännökseen turvautumalla vältettiin ulkomaan valuutan määräisen lainasopimuksen mitätöinti, joka olisi perustunut ulkomaan valuutan vaihtomenettelyn kohtuuttomuuteen, tuomioistuin totesi seuraavaa:

⁽³⁰¹⁾ Kohta 5.4.

⁽³⁰²⁾ Asia C-452/18, Ibercaja (käsitteily kesken 31. toukokuuta 2019).

⁽³⁰³⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito; asia C-488/11, Asbeek Brusse; yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés jne.

⁽³⁰⁴⁾ Euroopan unionin tuomioistuin totesi asiassa C-618/10, Banco Español de Crédito, 65 kohta, ja asiassa C-488/11, Asbeek Brusse, 57 kohta, että ”[s]opimuksen pitää nimittäin säilyä pääsääntöisesti muuttamattomana lukuun ottamatta kohtuuttomien ehtojen poistamista siltä osin kuin tällainen sopimuksen pysyttäminen on kansallisen oikeuden säännösten mukaan **oikeudellisesti** mahdollista”.

⁽³⁰⁵⁾ Asia C-453/10, Pereničová ja Perenič, 32 kohta, asia C-118/17, Dunai, 51 kohta.

⁽³⁰⁶⁾ Asia C-118/17, Dunai, 52 kohta.

⁽³⁰⁷⁾ Asia C-186/16, Andriuc, 35 ja 37 kohta.

⁽³⁰⁸⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai.

⁽³⁰⁹⁾ Asia C-453/10, Pereničová ja Perenič, 31 kohta, asia C-118/17, Dunai, 51 kohta.

⁽³¹⁰⁾ Asia C-453/10, Pereničová ja Perenič, 35 kohta.

⁽³¹¹⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 80 ja 81 kohta.

"80 Tästä ei kuitenkaan seuraa sitä, että pääasian kaltaisessa tilanteessa direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta olisi esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin poistaa sopimusoikeuden periaatteita noudattaen kohtuuttoman sopimusehdon ja korvaa sen kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä.

81 Kohtuuttoman sopimusehdon korvaaminen sellaisella säännöksellä, josta direktiivin 93/13 johdanto-osan 13 perustelukappaleen mukaisesti oletetaan, ettei se sisällä kohtuuttomia ehtoja, on sitä vastoin täysin perusteltua direktiivin 93/13 tavoite huomioon ottaen, jos sen seurauksena sopimus voi olla edelleen olemassa III/2-sopimusehdon poistamisesta huolimatta ja sitoa osapuolia."

Lisäksi tuomioistuin selitti, että kuluttajalle mahdollisesti koituvat "erityisen haitalliset seuraukset" saattaisivat vaarantaa sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta johtuvan kohtuuttoman sopimusehdon poistamisesta johtuvan ehkäisevän vaikutuksen ⁽³¹²⁾.

Tähänastisen oikeuskäytännön ⁽³¹³⁾ mukaan kansallisten tuomioistuinten on ennen kohtuuttomien sopimusehtojen korvaamista "kansallisen oikeuden dispositiivisilla säännöksillä" arvioitava,

- johtaisiko kohtuuttomien sopimusehtojen poistaminen *objektiivisesti* tarkasteltuna koko sopimuksen mitätöintiin,
- ja koituisiko siitä *erityisen haitallisia vaikutuksia* kuluttajalle ⁽³¹⁴⁾ kansallisen lainsäädännön kaikkien oleellisten säännösten ja menettelytapasääntöjen perusteella ⁽³¹⁵⁾.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä ei määritellä eikä käytetä ilmausta "**kansallisen oikeuden dispositiivinen säännös**". Toisessa asiayhteydessä sillä tarkoitetaan "sääntöjä, joita lain mukaan sovelletaan sopimuspuolten välillä silloin, kun muusta järjestelystä ei ole sovittu". Tämä näennäismääritelmä kuvastaa sitä, miten dispositiivisten säännösten tehtävä yleensä ymmärretään, ja kun tuomioistuin käyttää tätä ilmausta 6 artiklan 1 kohdan yhteydessä, se viittaa mainitun direktiivin johdanto-osan 13 kappaleeseen ⁽³¹⁶⁾.

Tuomioistuin saattaa vielä laajentaa "kansallisen oikeuden dispositiiviset säännökset" -ilmauksen tulkintaa. Se voi esimerkiksi selventää, liittyykö se yksinomaan säännöksiin, joilla nimenomaisesti säännellään sopimuspuolten oikeuksia ja velvollisuuksia, vai sisältyykö siihen kenties myös sopimusoikeuden yleisempiä säännöksiä ⁽³¹⁷⁾. Jos sopimuksen muuttaminen luovasti on mahdollista näiden yleisten säännösten nojalla, on kysyttävä, onko tämä sama asia kuin asianmukaisen sopimusehdon (asianmukaisten sopimusehtojen) tarkistaminen, joka ei ole hyväksyttävissä ⁽³¹⁸⁾.

Tuomioistuin ⁽³¹⁹⁾ on todennut, että säännöksillä, jotka toimivat sopimusehtojen malleina tai perusteina mutta jotka eivät teknisesti ole dispositiivisia säännöksiä, voidaan *erityisissä tilanteissa* korvata kohtuuttomia sopimusehtoja, jotta estetään sopimuksen mitätöinti.

Tuomioistuin voi myös vielä selventää, ovatko muut tavat korjata kohtuuttoman sopimusehdon jättämä puute hyväksyttäviä poikkeuksellisissa olosuhteissa ⁽³²⁰⁾.

⁽³¹²⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 83 kohta.

⁽³¹³⁾ Tuomioistuin on vahvistanut esitetyt periaatteet seuraavissa asioissa: asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 85 kohta, yhdistetyt asiat C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, Unicaja Banco y Caixabank, 33 kohta, ja yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander Escobedo Cortés, 74 kohta, sekä yhdistetyt asiat C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 56–63 kohta.

⁽³¹⁴⁾ Asioissa C-118/17, Dunai, 54 kohta, C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander ja Escobedo Cortés, 74 kohta, C-51/17, OTP Bank ja OTP Faktoring, 61 kohta, tuomioistuin korosti edellytystä, jonka mukaan kuluttajiin kohdistuvien seurauksien on oltava "erityisen haitallisia", jolloin "negatiivinen seuraamus" kohdistuisi kuluttajaan, tai että niiden on oltava kuluttajan "intressien vastaisia", kuten tuomioistuin on todennut asiassa Dunai, 55 kohta.

⁽³¹⁵⁾ Yhdistetyt asiat C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 61 ja 62 kohta.

⁽³¹⁶⁾ Asia C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 80–81 kohta; asia C-92/11, RWE Vertrieb, 26 kohta; asia C-280/13, Barclays Bank, 31 ja 42 kohta; asia C-7/16, Banco Popular Español ja PL Salvador, 21 kohta; asia C-446/17, Woonhaven Antwerpen BV CVBA v. Berkani ja Hajji, 25 kohta.

⁽³¹⁷⁾ Asia C-260/18, Dziubak (käsitellyä kesken 31. toukokuuta 2019). Tässä asiassa on kyse muun muassa seurauksista, jotka aiheutuvat sellaisen sopimusehdon mahdollisesta mitätöinnistä, jolla määrätään ulkomaan valuutan määräisen luoton ulkomaan valuutan vaihtomenettelystä.

⁽³¹⁸⁾ Asiassa C-260/18, Dziubak 14. toukokuuta 2019 antamassaan ratkaisuehdotuksessa julkisasiamies Pitruzzella katsoo, että dispositiivisen säännöksen käsitettä on tulkittava suppeasti siinä mielessä, että sitä sovelletaan vain säännöksiin, jotka voivat sellaisenaan korvata kohtuuttoman sopimusehdon ilman, että tuomarin pitäisi toimia "luovasti", koska julkisasiamiehen mukaan tämänkaltaisen "luovuus" vastaa kohtuuttomien sopimusehtojen tarkistamista (77–79 kohta).

⁽³¹⁹⁾ Yhdistetyt asiat C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 59 kohta.

⁽³²⁰⁾ Asia C-126/18, Gómez del Moral Guasch (käsitellyä kesken 31. toukokuuta 2019), jossa on kyse asuntoluottosopimuksessa olevan, sovellettavaa korkoindeksiä koskevan perusteen mahdollisesta mitätöinnistä. Jos tämä sopimusehto katsottaisiin kohtuuttomaksi, sovellettavasta korosta ei olisi sovittu.

Kun kansalliset tuomioistuimet arvioivat **erityisen haitallisia seurauksia kuluttajille**, niiden on otettava huomioon *kuluttajan intressit* sillä hetkellä, kun asia tuodaan käsiteltäväksi kansalliseen tuomioistuimeen ⁽³²¹⁾. Jos sopimuksen voimassaolon jatkaminen on oikeudellisesti mahdotonta, kun kohtuuton sopimusehto on poistettu, *ja jos sen voimassaolon jatkaminen olisi kuluttajan intressien vastaista*, tuomioistuin on täsmentänyt, etteivät kansalliset tuomioistuimet saa pitää tällaista sopimusta voimassa ⁽³²²⁾. Tällöin kansallinen lainsäädäntö ei saa estää kuluttajia tukeutumasta sopimuksen mitätöintiin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti ⁽³²³⁾.

Tähän mennessä tuomioistuin ei ole ottanut selvästi kantaa siihen ⁽³²⁴⁾, pitääkö kansallisen tuomioistuimen vahvistaa kuluttajan intressi sopimuksen mitätöimiseen yksinomaan objektiivisten kriteerien perusteella vai kuluttajan menettelyn aikana esittämän kannan perusteella. On kuitenkin hyviä argumentteja, jotka puoltavat kuluttajan kannan kunnioittamista, kun otetaan huomioon, että oikeuskäsittelyssä kuluttaja saattaa jopa vaatia kohtuuttoman ehdon soveltamista ⁽³²⁵⁾.

4.3.3 Dispositiivisten säännösten soveltaminen muissa asioissa

Tuomioistuin ei ole toistaiseksi ottanut kantaa siihen, voidaanko kansallisen oikeuden dispositiivisia säännöksiä soveltaa, jos sopimusehdon poistaminen ei johda sopimuksen mitätöintiin (esimerkiksi sopimussakkoja koskevien ehtojen yhteydessä), mutta kyse ei ole kansallisen tuomioistuimen suorittamasta kohtuuttoman ehdon "tarkistamisesta". Tuomioistuin ⁽³²⁶⁾ on katsonut, että kansallisen korkeimman oikeuden ratkaisu olla soveltamatta lakisääteisiä viivästyskorkoja sen jälkeen, kun sopimuksesta oli poistettu kohtuuton viivästyskorkoehto, oli kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukainen. Tuomioistuin ei ole kuitenkaan todennut, että direktiivissä olisi edellytetty tätä ratkaisua. Kohdassa 4.3.2 käsitellyn oikeuskäytännön mukaan voi olla niin, että dispositiivisiin säännöksiin tukeutuminen on mahdollista vain, jos sopimus olisi muutoin mitätön.

4.3.4 Voidaanko kohtuuttomia sopimusehtoja soveltaa niiden kohtuuttomuudesta huolimatta ⁽³²⁷⁾?

Tuomioistuin ⁽³²⁸⁾ on todennut, että jos sopimus voidaan pitää voimassa ilman kohtuutonta ehtoa ⁽³²⁹⁾ ja kun tuomari on ilmoittanut kuluttajalle kohtuuttoman sopimusehdon kohtuuttomuudesta ja sitomattomuudesta, kuluttaja voi päättää olla turvautumatta tähän suojaan, jolloin sopimusehdon soveltamista jatketaan.

4.4 Kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella saatujen etujen palauttaminen

Kohtuuttomien sopimusehtojen sitomattomuuden toinen vaikutus on se, että jos kuluttajat ovat suorittaneet maksuja kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella, heillä on oltava oikeus saada nämä maksut palautetuiksi ⁽³³⁰⁾:

"62 Tämä merkitsee sitä, että kansallisen tuomioistuimen velvollisuus sivuuttaa kohtuuton sopimusehto, joka velvoittaa perusteettomiksi osoittautuvien summien maksamiseen, sisältää lähtökohtaisesti sen, että nämä määrät on vastaavasti palautettava.

63 Näin on siksi, että ellei tällaista palauttamista koskevaa vaikutusta olisi, kyseenalaistettaisiin se varoittava vaikutus, joka direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan, luettuna yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, mukaan on tarkoitettu olevan sillä, että kuluttajien ja elinkeinonharjoittajan välisiin sopimuksiin sisältyvät ehdot on todettu kohtuuttomiksi."

⁽³²¹⁾ Julkisasiamies Pitruzzellan 14. toukokuuta 2019 antama ratkaisuehdotus asiassa C-260/18, Dziubak, 60 kohta. Tämä on erotettava 3 artiklan 1 kohdan mukaisesta sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioinnista, jossa otetaan huomioon sopimuksentekohetkellä vallinneet olosuhteet.

⁽³²²⁾ Asia C-118/17, Dunai, 55 kohta.

⁽³²³⁾ Asia C-118/17, Dunai, 51–55 kohta.

⁽³²⁴⁾ Asiassa C-118/17, Dunai, 53–55 kohta, kuluttajan intressi sopimuksen mitätöimiseen vaikutti olevan kuluttajan vaatimuksen mukainen. Asiassa C-260/18, Dziubak, 67 kohta, 14. toukokuuta 2019 antamassaan ratkaisuehdotuksessa julkisasiamies Pitruzzella katsoo, että kuluttajan kanta on ratkaiseva. Yhdistetyissä asioissa C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria, 61 ja 62 kohta, tuomioistuin toteaa, että arvioinnin tekee jäsenvaltion tuomari sovellettavan kansallisen lainsäädännön perusteella, mutta tämä ei sulje pois sitä, että tuomari ottaa tämän kysymyksen esiin kuluttajan kanssa.

⁽³²⁵⁾ Ks. jäljempänä oleva kohta 4.3.3.

⁽³²⁶⁾ Yhdistetyt asiat C-94/17 ja C-96/16, Banco Santander Escobedo Cortés.

⁽³²⁷⁾ Ks. jäljempänä olevat kohdat 5.5.1 ja 5.5.5.

⁽³²⁸⁾ Asia C-243/08, Pannon GSM. Ks. myöhempi vahvistus esimerkiksi asiassa C-472/11, Banif Plus Bank, 27 ja 35 kohta, ja yhdistetyissä asioissa C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 63 kohta.

⁽³²⁹⁾ Yhdistetyt asiat C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 63 kohta.

⁽³³⁰⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 62 ja 63 kohta, lainattu tässä; asia C-483/16, Sziber, 53 kohta.

Tällaista palauttamista koskevaa vaikutusta voidaan rajoittaa ainoastaan säännöksillä, jotka liittyvät oikeusvarmuuteen, etenkin oikeusvoimaan ja kohtuullisiin vanhentumisaikoihin ⁽³³¹⁾. Toisaalta jäsenvaltiot, kansalliset lainsäätäjät ja tuomioistuimet mukaan lukien, eivät saa rajoittaa ajallisesti sen toteutumisen vaikutusta, että tietty sopimusehto on kohtuuton ⁽³³²⁾, eivätkä ne näin ollen saa sivuuttaa palautusvaatimuksia tätä toteamusta edeltäneeltä ajanjaksolta ⁽³³³⁾:

”Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista [– –] annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jolla rajataan ajallisesti ne palauttamista koskevat vaikutukset, jotka liittyvät elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän ehdon tämän direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kohtuuttomuuden toteamiseen tuomioistuimessa, vain niihin summiin, jotka on maksettu perusteettomasti tällaisen ehdon perusteella sen ratkaisun antamisen jälkeen, jolla tuomioistuin on todennut kohtuuttomuuden.”

Tältä osin tuomioistuin muistutti, että kun otetaan huomioon unionin oikeuden yhtenäistä ja yleistä soveltamista koskeva perustavanlaatuinen vaatimus, yksin unionin tuomioistuimen asiana on päättää tällaisesta EU:n oikeussäännöstä vahvistamansa tulkinnan ajallisesta rajaamisesta ⁽³³⁴⁾. Kansallisten tuomioistuinten on siis sovellettava unionin tuomioistuimen tulkintaa EU:n oikeussäännöstä myös oikeussuhteisiin, jotka ovat syntyneet ja jotka on perustettu ennen tuomioistuimen tuomiota, koska unionin tuomioistuimen tulkinnasta ilmenee, miten tätä oikeussääntöä täytyy tai olisi täytynyt tulkita ja soveltaa sen voimaantulosta lähtien ⁽³³⁵⁾. Näin ollen tuomioistuin voi rajoittaa päätöstensä ajallista voimassaoloa vain ”poikkeustapauksissa” unionin oikeusjärjestykseen kuuluvaa yleistä oikeusvarmuuden periaatetta soveltaen, jos kaksi kumulatiivista ehtoa täyttyvät: i) markkinatoimijat ovat toimineet vilpittömin mielin ja ii) on olemassa vakavien vaikeuksien riski tuomioistuimen oikeuskäytännön takautuvan soveltamisen vuoksi ⁽³³⁶⁾.

5. KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOISTA ANNETUN DIREKTIIVIN 6 ARTIKLAN 1 KOHDASSA JA 7 ARTIKLAN 1 KOHDASSA EDELLYTETYT OIKEUSSUOJAKEINOT JA MENETTELYLLISET TAKEET

5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastaavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys

6 artikla

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.

[– –]

7 artikla

1. Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.

[– –]

Perusoikeuskirjan 47 artikla

Oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen

Jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava tässä artikkelissa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa.

[– –]

⁽³³¹⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 67–69 kohta.

⁽³³²⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 70–71 kohta. Tuomioistuin tekee selvän eron tällaisen ajallisen rajaamisen ja kansallisessa lainsäädännössä menettelyjen vireille panemista koskevan kohtuullisen vanhentumisaajan välille.

⁽³³³⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo. Lainattu kohta on tuomiolauselmasta.

⁽³³⁴⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 70 kohta, viittaus asiaan 309/85, Barra ym., 13 kohta.

⁽³³⁵⁾ Asia C-92/11, RWE Vertrieb, 58 kohta ja viittaukset aiempaan oikeuskäytäntöön.

⁽³³⁶⁾ Asia C-92/11, RWE Vertrieb, 59 kohta ja viittaukset aiempaan oikeuskäytäntöön.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta ovat ne säännökset, joissa säädetään siitä, miten kuluttajia on suojattava kohtuuttomilta sopimusehdoilta, ja ne täydentävät toisiaan ⁽³³⁷⁾.

Kohtuuttomien sopimusehtojen sitomattomuuden vaikutuksia osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin on käsitelty edellä kohdassa 4. Tässä kohdassa käsitellään sitä, mitä seurauksia 6 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä 7 artiklan 1 kohdan kanssa, sekä *vastaavuuden* ja *tehokkuuden* periaatteista on menettelysäännöille ja kansallisten tuomioistuinten toimivaltuuksille ja velvollisuuksille.

Kohtuuttomien sopimusehtojen osalta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohta kuvastaa yleistä oikeutta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon, kun EU:n oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, kuten EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklaan on kirjattu ⁽³³⁸⁾.

Vaikka 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta eivät sisällä varsinaisia menettelysääntöjä, niiden tavoitteet voidaan saavuttaa vain, jos kansallisilla menettelysäännöillä edistetään niiden saavuttamista eikä aseteta kuluttajille perusteettomia esteitä, jotta kuluttajat voivat tukeutua kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin heille antamaan suojaan.

Menettelysääntöjä ei ole yhtenäistetty EU:n säädöksissä. Siksi tuomioistuin on tähdentänyt jäsenvaltioiden *menettelyllistä autonomiaa* ⁽³³⁹⁾ mutta myös niiden vastuuta sen varmistamisessa, että EU:n oikeudesta johtuvia oikeuksia suojataan tehokkaasti ⁽³⁴⁰⁾. Tuomioistuin on todennut, että jos jäsenvaltioiden menettelysäännöt vaikuttavat EU:n oikeudessa säädettyjen oikeuksien soveltamiseen, tällaisten sääntöjen on oltava *vastaavuuden* ja *tehokkuuden* periaatteiden mukaisia ⁽³⁴¹⁾. Tuomioistuimen mukaan nämä periaatteet ilmentävät jäsenvaltioiden yleistä velvollisuutta varmistaa yksityisille oikeussubjekteille unionin oikeuden perusteella kuuluvien oikeuksien suoja tuomioistuimissa ⁽³⁴²⁾.

Vastaavuus tarkoittaa sitä, etteivät unionin oikeudesta johtuvien oikeuksien turvaamista koskevat menettelysäännöt saa olla epäedullisempia kuin säännöt, joilla turvataan samankaltaiset oikeudet kansallisen lainsäädännön nojalla ⁽³⁴³⁾ tai jotka koskevat samankaltaisia kansalliseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia ⁽³⁴⁴⁾.

Tehokkuus tarkoittaa, ettei kansallisilla menettelysäännöillä saa tehdä unionin oikeusjärjestyksen tarjoamien oikeuksien käyttämistä käytännössä ⁽³⁴⁵⁾ mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi kansalaisille ja kuluttajille ⁽³⁴⁶⁾.

Tuomioistuin kuvaa *vastaavuuden* ja *tehokkuuden* merkitystä näin ⁽³⁴⁷⁾:

”Koska asiasta ei ole yhteisön säännöksiä, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on määriteltävä toimivaltaiset tuomioistuimet ja annettava menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat oikeussubjektien oikeudet. Nämä menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltioiden sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa [– –].”

Tuomioistuin on kehittänyt näitä periaatteita edelleen kuluttajansuojalainsäädännön ja etenkin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin perusteella ja määrittänyt niiden perusteella tiettyjä menettelyllisiä vaatimuksia, jotta varmistetaan, että kuluttajia suojellaan tehokkaasti kohtuuttomilta sopimusehdoilta myös tuomioistuinmenettelyjen todellisuudessa.

⁽³³⁷⁾ Esimerkiksi yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 53–56 kohta.

⁽³³⁸⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, 59 kohta. Tuomioistuin on myös selittänyt, että tehokasta oikeussuojaa koskeva periaate on jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuva unionin oikeuden yleinen periaate, joka on kirjattu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 ja 13 artiklaan ja vahvistettu perusoikeuskirjan 47 artiklassa (yhdistetyt asiat C-317/08, C-318/08, C-319/08 ja C-320/08, Alassini, 61 kohta).

⁽³³⁹⁾ Esimerkiksi asia C-49/14, Finanmadrid, 40 kohta; yhdistetyt asiat C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial; asia C-168/05, Mostaza Claro; asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones. Hiljattain asia C-618/10, Banco Español de Crédito; asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing; ja asia C-453/10, Pereničová ja Perenič.

⁽³⁴⁰⁾ Yhdistetyt asiat C-317/08, C-318/08, C-319/08 ja C-320/08, Alassini, 61 kohta.

⁽³⁴¹⁾ Yhdistetyt asiat C-430/93 ja 431/93, Van Schijndel; asia C-432/05, Unibet (London) Ltd ja Unibert (International) Ltd; asia C-126/97, Eco-Swiss China Time Ltd; asia C-49/14, Finanmadrid, 40 kohta.

⁽³⁴²⁾ Yhdistetyt asiat C-317/08, C-318/08, C-319/08 ja C-320/08, Alassini, 49 kohta.

⁽³⁴³⁾ Asia C-377/14, Radlinger ja Radlingerová, 48 kohta; asia C-49/14, Finanmadrid, 40 kohta; asia C-169/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽³⁴⁴⁾ Asia C-567/13, Nóra Baczó, 42–47 kohta.

⁽³⁴⁵⁾ Kumpikin ilmaus löytyy tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

⁽³⁴⁶⁾ Asia C-49/14, Finanmadrid, 40 kohta; asia C-196/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽³⁴⁷⁾ Yhdistetyt asiat C-430/93 ja 431/93, Van Schijndel, 17 kohta.

Asiaan liittyvien olosuhteiden ja ennakkoratkaisua pyytäneiden tuomioistuimien esittämien kysymysten mukaan tuomioistuin on perustanut nämä vaatimukset

- kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaisen, kohtuuttomien sopimusehtojen sitomattomuuden *tehokkuudelle* ⁽³⁴⁸⁾
- vaatimukselle asianmukaisista ja tehokkaista keinoista, joilla estetään kohtuuttomien sopimusehtojen käytön jatkaminen kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohdan nojalla ⁽³⁴⁹⁾,
- perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaiselle tehokasta oikeussuojakeinoa koskevalle perusoikeudelle ⁽³⁵⁰⁾,
- sekä sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan *vastaavuuden* periaatteelle ⁽³⁵¹⁾.

Tuomioistuin viittaa 7 artiklan 1 kohtaan ja sen tueksi toisinaan perusoikeuskirjan 47 artiklaan sekä tehokkuuteen lähes vaihtoehtoisina oikeuslähteinä takeille, jotka liittyvät kohtuuttomia sopimusehtoja koskevan menettelyllisen suojan tehokkuuteen ⁽³⁵²⁾.

Menettelyvaatimukset liittyvät yhtäältä kuluttajan käytettävissä oleviin oikeussuojakeinoin ja menettelyllisiin oikeuksiin ja toisaalta kansallisten tuomioistuinten velvollisuuksiin. Niiden perusperiaatteet ovat nämä:

- kuluttajilla on oltava tehokkaita oikeussuojakeinoja käytettävissään, jotta he voivat vedota sopimusehtojen kohtuuttomuuteen, ja
- kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta oma-aloitteisesti (viran puolesta).

Tuomioistuin on kehittänyt näitä menettelyllisiä takeita edelleen tietyntyyppisten menettelyjen ja menettelyihin liittyvien tilanteiden, kuten tavanomaisten siviilimenettelyjen ⁽³⁵³⁾, valitusmenettelyjen ⁽³⁵⁴⁾, yksipuolisten tuomioiden ⁽³⁵⁵⁾, välitystuomion kumoamista koskevien kanteiden ⁽³⁵⁶⁾, välitystuomion täytäntöönpanon ⁽³⁵⁷⁾, kieltokanteiden ⁽³⁵⁸⁾, erilaisten maksuääräysmenettelyjen ⁽³⁵⁹⁾, kiinteistön ulosmittausmenettelyjen ⁽³⁶⁰⁾, vapaaehtoisten huutokauppojen ⁽³⁶¹⁾ ja maksukyvyttömyysmenettelyjen ⁽³⁶²⁾ osalta. Tuomioistuinta on myös pyydetty selvittämään eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta annetun asetuksen (EY) N:o 1896/2006 ⁽³⁶³⁾ ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisten menettelyllisten takeiden ⁽³⁶⁴⁾ välistä suhdetta.

Vaikka useimmissa ennakkoratkaisuissa oli kyse asioista, joissa kuluttajat olivat vastaajan tai velallisen asemassa ⁽³⁶⁵⁾, tuomioistuin on soveltanut näitä periaatteita myös menettelyihin, joissa kuluttaja on vaatinut, että sopimusehto todetaan pätemättömäksi.

⁽³⁴⁸⁾ Tuomioistuin soveltaa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisen suojan *tehokkuutta* vakiovaatimuksena menettelyllisten rajoitteiden arvioinnissa ja myönteisenä vaatimuksena, johon etenkin viran puolesta tehtävä valvonta perustuu, ks. esimerkiksi asia C-176/17, Profi Credit Polska, 44 kohta; asia C-49/14, Finanmadrid, 4 kohta. Ks. myös asia C-497/13, Froukje Faber, 42–47 kohta; kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista annetun direktiivin 1999/44/EY osalta (EYVL L 171, 7.7.1999, s. 12).

⁽³⁴⁹⁾ Esimerkiksi asia C-176/17, Profi Credit Polska.

⁽³⁵⁰⁾ Esimerkiksi asia C-176/17, Profi Credit Polska.

⁽³⁵¹⁾ Esimerkiksi asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, asia C-76/10, Pohotovost', ja asia C-488/11, Asbeek Brusse.

⁽³⁵²⁾ Esimerkiksi asiassa C-176/17, Profi Credit Polska, tuomioistuin viittaa 7 artiklan 1 kohtaan, kun taas asiassa C-618/10, Banco Español de Crédito, tuomioistuin tukeutuu tehokkuuden käsitteeseen.

⁽³⁵³⁾ Asia C-32/12, Duarte Hueros, ja asia C-497/13, Froukje Faber; kummassakin asiassa on kyse kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista annetusta direktiivistä 1999/44/EY (EYVL L 171, 7.7.1999, s. 12).

⁽³⁵⁴⁾ Asiat C-488/11, Asbeek Brusse, ja C-397/11, Erika Jörs.

⁽³⁵⁵⁾ Kun vastaaja ei saapunut oikeudenkäyntiin; asia C-147/16, Karel de Grote, 24–37 kohta.

⁽³⁵⁶⁾ Asia C-168/05, Mostaza Claro.

⁽³⁵⁷⁾ Asiat C-168/05, Mostaza Claro, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, C-76/10, Pohotovost', ja C-168/15, Tomášová.

⁽³⁵⁸⁾ Asia C-472/10, Invitel.

⁽³⁵⁹⁾ Asia C-243/08, Pannon GSM, asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, asia C-618/10, Banco Español de Crédito, asia C-49/14, Finanmadrid; asia C-176/17, Profi Credit Polska; asia C-632/17, PKO.

⁽³⁶⁰⁾ Esimerkiksi asia C-415/11, Aziz; asia C-169/14, Sanchez Morcillo; asia C-32/14, Erste Bank Hungary; asia C-421/14, Banco Primus jne.

⁽³⁶¹⁾ Asia C-34/13, Kušionová.

⁽³⁶²⁾ Asia C-377/14, Radlinger Radlingerová.

⁽³⁶³⁾ EUVL L 399, 30.12.2006, s. 1.

⁽³⁶⁴⁾ Yhdistetyt asiat C-453/18 ja C-494/18, Bondora (käsitellyt kesken 31. toukokuuta 2019).

⁽³⁶⁵⁾ Oli myös asioita, joissa heidän oli käytettävä oikeussuojakeinoja elinkeinonharjoittajan vaatimaa täytäntöönpanoa vastaan.

Vaikka kunkintyyppisen menettelyn konteksti ja ominaispiirteet on otettava huomioon, kun arvioidaan, ovatko tietyt määräykset kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisia, **tuomioistuimen kehittämää perusteita ja arviointikäytäntöjä sovelletaan kaikenlaisiin menettelyihin.**

Tuomioistuin on korostanut toistuvasti ⁽³⁶⁶⁾, että menettelyillä, jotka antavat velkojille mahdollisuuden vaatimustensa ennenaikaiseen täytäntöönpanoon sellaisten pääasiamenettelyssä saatujen saanto-oikeuksien perusteella, jotka ovat muita kuin tuomioita ja joiden asiasisältöä kansalliset tuomioistuimet eivät tarkista lainkaan tai jota ne tarkistavat vain vähäisessä määrin, ei saa evätä kuluttajilta oikeutta riittävään suojaan kohtuuttomilta sopimusehdoilta. Tämä tarkoittaa sitä, että **tietyllä menettelyllä, jonka elinkeinonharjoittaja valitsee tai jota muutoin sovelletaan, ei voida heikentää kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisia menettelyllisiä takeita kuluttajan eduksi.** Tuomioistuimen sanoin ⁽³⁶⁷⁾:

"[– –] Menettelyjen erityispiirteet eivät kuitenkaan saa muodostua tekijäksi, joka saattaisi vaikuttaa siihen oikeussuojaan, joka kuluttajien on saatava direktiivin 93/13 säännösten nojalla."

Tehokkuutta koskevan periaatteen mukaisesti ⁽³⁶⁸⁾ samalla on kuitenkin **tarkasteltava kansallisia menettelysääntöjä asianmukaisessa soveltamisympäristössään ja kokonaisuudessaan.** Tuomioistuin ⁽³⁶⁹⁾ on ilmaissut tämän näin:

"43 [– –] Tehokkuusperiaatteesta unionin tuomioistuin on toisaalta jo useaan otteeseen muistuttanut, että kaikkia selviä tapauksia, joissa on kyse siitä, tekekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdolliseksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava ottamalla huomioon tämän säännön merkitys koko menettelyssä, menettelyn kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä [– –]."

44 Huomioon on tällöin tarvittaessa otettava kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä menettelyn moitteeton kulku [– –]."

Tämä tarkoittaa sitä, että huomioon on otettava kansallisten sääntöjen antama suoja kohtuuttomia sopimusehtoja vastaan menettelyn eri vaiheissa, esimerkiksi maksumääräyksen antamista edeltävässä vaiheessa ja täytäntöönpano- tai vastinevaiheessa ⁽³⁷⁰⁾ tai niiden oikeussuojakeinojen yhteydessä, jotka liittyvät kiinteistön ulosmittaukseen notaarin vahvistaman asiakirjan perusteella ⁽³⁷¹⁾.

Kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus soveltaa näitä menettelyllisiä takeita myös silloin, kun kansalliset säännökset muutoin estäisivät niitä tekemästä niin, ja niiden on sivuutettava kansallisten ylimpien tuomioistuinten oikeuskäytäntö, jos se ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukainen sen perusteella, miten tuomioistuin on tulkinut sitä ⁽³⁷²⁾.

Kaikkia unionin oikeudesta johtuvia menettelyllisiä takeita sovelletaan asioihin, joissa on kyse kohtuuttomista sopimusehdoista, vaikka niitä ei olisikaan nimenomaisesti mainittu näissä ohjeissa. Tähän sisältyvät myös perusoikeuskirjan 47 artiklassa mainitut menettelylliset oikeudet sekä oikeus puolueettomaan tuomioistuimeen ⁽³⁷³⁾ ja oikeuskeinojen tasapuolisuuden periaate ⁽³⁷⁴⁾. Kuluttajien tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevalla periaatteella ei sinänsä anneta kuluttajille oikeutta saada asia käsitellyksi kahdessa oikeusasteessa ⁽³⁷⁵⁾ sopimusehtojen arvioinnin osalta. Tällainen oikeus voi kuitenkin perustua kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohtaan, kun sitä luetaan yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklalla taatun oikeuskeinojen tasapuolisuuden periaatteen kanssa, jos elinkeinonharjoittajilla on samassa menettelyssä oikeus valittaa sopimusehtojen kohtuuttomuudesta annetusta päätöksestä ⁽³⁷⁶⁾.

⁽³⁶⁶⁾ Esimerkiksi asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 55 kohta; asia C-415/11, Aziz; asia C-76/10, Pohotovost', ja C-77/14, Radlinger Radlingerová, 50 kohta.

⁽³⁶⁷⁾ Asia C-77/14, Radlinger Radlingerová, 50 kohta. Tuomioistuin viittaa myös aiemmin asiassa C-34/13, Kušionová, annetun tuomion 52 ja 53 kohtaan oikeuskäytäntöviittauksineen.

⁽³⁶⁸⁾ Tai kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohta.

⁽³⁶⁹⁾ Lainatut kohdat ovat asiasta C-49/14, Finanzmadrid, 43 ja 44 kohta. Sama tai samankaltainen sanamuoto on esimerkiksi asioissa C-618/10, Banco Español de Crédito, 49 kohta, C-415/11, Aziz, 5 kohta, C-8/14, BBVA, 26 kohta, C-377/14, Radlinger Radlingerová, 50 kohta sekä 54 ja 55 kohta.

⁽³⁷⁰⁾ Asia C-49/14, Finanzmadrid; asia C-176/17, Profi Credit Polska; asia C-632/17, PKO, ja asia C-448/17, EOS KSI Slovensko.

⁽³⁷¹⁾ Asiat C-415/11, Aziz, ja C-32/14, ERSTE Bank Hungary.

⁽³⁷²⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 74 kohta ja viittaukset aiempaan oikeuskäytäntöön. Ks. myös asia C-118/17, Dunai, 64 kohta.

⁽³⁷³⁾ Asia C-119/15, Biuro podróży 'Partner'.

⁽³⁷⁴⁾ Asia C-169/14, Sanchez Morcillo, 44–51 kohta.

⁽³⁷⁵⁾ Asia C-169/14, Sanchez Morcillo, 36 kohta.

⁽³⁷⁶⁾ Asia C-169/14, Sanchez Morcillo, 44–51 kohta.

5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate ⁽³⁷⁷⁾

5.2.1 Yhteys 6 artiklan 1 kohtaan ja 7 artiklan 1 kohtaan

Jotta voidaan parantaa kuluttajien rakenteellisesti heikompaan asemaan, minkä vuoksi he eivät ole välttämättä tietoisia oikeuksistaan eivätkä myöskään voi vedota sopimusehtojen kohtuuttomuuteen, kansallisilla tuomioistuimilla on neutraaleina tahoina aktiivinen rooli kohtuuttomia sopimusehtoja koskevissa menettelyissä. Tuomioistuin on 4. kesäkuuta 2009 antamansa tuomion jälkeen ⁽³⁷⁸⁾ katsonut johdonmukaisesti, että **kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus arvioida kohtuuttomia sopimusehtoja oma-aloitteisesti** (viran puolesta) myös siinä tapauksessa, että kuluttaja ei vetoaisi sopimusehtojen kohtuuttomuuteen:

”1. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kohtuuton sopimusehto ei sido kuluttajaa ja että tämän osalta ei edellytetä sitä, että kuluttaja on ensin menestyksellisesti riitauttanut tällaisen sopimusehdon.

2. Kansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomuus aina silloin, kun sillä on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat. Silloin kun tuomioistuin toteaa sopimusehdon kohtuuttomaksi, se ei voi soveltaa sitä, ellei kuluttaja vastusta tätä. Tämä velvollisuus koskee kansallista tuomioistuinta myös silloin, kun se selvittää omaa alueellista toimivaltaansa.”

Tuomioistuin on vahvistanut tämän vaatimuksen toistuvasti ⁽³⁷⁹⁾:

”[– –] unionin tuomioistuin on jo useaan otteeseen korostanut, että kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus viran puolesta tutkia direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuus ja näin korjata sitä epätasapainoa, joka vallitsee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä, jos tuomioistuimella on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat [– –] ⁽³⁸⁰⁾.”

Viran puolesta tehtävän valvonnan avulla voidaan saavuttaa direktiivin 6 artiklan 1 kohdan avulla tavoiteltava tulos yksittäisissä tapauksissa ja edistää direktiivin 7 artiklassa tarkoitettua tavoitteen toteuttamista, sillä se voi vaikuttaa siten, että kohtuuttomien sopimusehtojen käytöstä luovutaan yleisesti ⁽³⁸¹⁾. Viran puolesta tehtävää valvontaa koskevaa velvollisuutta sovelletaan *a fortiori*, jos kuluttaja riitauttaa sopimuksen pätemisen tai kohtuullisuuden viittaamatta kuitenkaan nimenomaisesti kohtuuttomia sopimusehtoja koskeviin säännöksiin ⁽³⁸²⁾.

5.2.2 Suhde siviilioikeuden periaatteisiin

Kaikissa jäsenvaltioissa johtava periaate siviilioikeudellisissa menettelyissä ⁽³⁸³⁾ on määräämisperiaate (eli osapuolten tahdonautonomia). Tämä tarkoittaa yleensä sitä, että on yksinomaan osapuolten harkinnassa määrittää menettelyn pääasia ja laajuus, jolloin tuomari ei voi päättää vaateesta, jota ei ole esitetty (*ultra petita*), tai ylittää päätöksellään sitä, mitä oli vaadittu (*extra petita*). On myös laajalti hyväksytty, että on ensisijaisesti osapuolten vastuulla esittää tosiseikat, joihin ne tukeutuvat vaatimustensa perustelemiseksi, ja toimittaa tarvittavat todisteet. Yleensä kummallakin osapuolella on todistustaakka kannettavan tukevista tosiseikoista, ellei ole sellaisia säännöksiä, joilla todistustaakka siirretään tai sitä helpotetaan tietyissä kysymyksissä.

Yleisesti tunnustetaan, että vaikka tosiseikkojen esittäminen on osapuolten tehtävä, tuomioistuimen tehtävänä on tehdä niistä tarvittavat oikeudelliset arvioinnit ⁽³⁸⁴⁾, mikä on ilmaistu periaatteissa *da mihi factum dabo tibi jus* ja *iura novit curia*. On myös tavallista, että tuomioistuinten on otettava huomioon tietyt pakottavat säännöt, joilla tarkoitetaan usein oikeusjärjestystä koskevia kysymyksiä, omasta aloitteestaan eli ilman, että osapuolten tarvitsee kehottaa niitä tekemään niin.

⁽³⁷⁷⁾ Viran puolesta -periaatteen seurauksia esitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä olevissa alakohdissa.

⁽³⁷⁸⁾ Asia C-243/08, Pannon GSM, tuomiolausuma. Aiemmassa oikeuskäytännössään, joka alkoi yhdistetyistä asioista C-240/98–244/98, Océano Grupo Editorial, ja joka on vahvistettu lukuisissa myöhemmissä päätöksissä, tuomioistuin edellytti, että kansallisilla tuomioistuimilla piti olla *toimivalta* tutkia kohtuuttomia sopimusehtoja oma-aloitteisesti. Tätä tuomioistuimen oikeuskäytännön kehitystä on selitetty asiassa C-168/15, Milena Tomášová, 28–31 kohta.

⁽³⁷⁹⁾ Esimerkiksi asia C-421/14, Banco Primus, 43 kohta, lainattu tässä.

⁽³⁸⁰⁾ Viittaukset asiaan C-415/11, Aziz, 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asioihin C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo ym., 58 kohta.

⁽³⁸¹⁾ Asia C-168/05, Mostaza Claro, 27 ja 28 kohta; asia C-473/00, Cofidis, 32 kohta; asia C-240/98, Océano Grupo Editorial, 28 kohta.

⁽³⁸²⁾ Asia C-397/11, Erika Jöros, 30, 35 ja 36 kohta.

⁽³⁸³⁾ Yhteenveto jäsenvaltioiden ohjaavista periaatteista ja niiden seurauksista kuluttajien riita-asioissa on esitetty luvussa 3 tutkimuksessa ”Evaluation study of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of judgments and on the equivalence and effectiveness of the procedural protection of consumers under EU consumer law”(JUST/2014/RCON/PR/CIVI/0082 – Strand 2 Procedural Protection of Consumers).

⁽³⁸⁴⁾ Ks. myös asia C-497/13, Froukje Faber, 38 kohta.

Näissä yleisissä puitteissa jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin eroja siinä, missä määrin tuomioistuimet voivat ottaa aktiivisemman roolin menettelyissä tai onko niillä jopa velvollisuus ottaa aktiivisempi rooli ⁽³⁸⁵⁾, joka voi olla enemmän inkvisitorinen eli tutkinnallinen, vaikkapa esittämällä kysymyksiä, antamalla ohjeita tai palautetta mutta myös keräämällä todisteita.

Sopimusehtojen kohtuuttomuuden valvonta viran puolesta on lähtökohtaisesti menettelyllinen seuraus siitä, että sopimusehtojen kohtuuttomuus ja niiden sitomattomuus ovat oikeusjärjestyksen pakottavia sääntöjä, joita sovelletaan *ex jure* ja jotka ovat oikeudellisia näkökohtia, joihin näin ollen ei vaikuta se, vetoaako jompikumpi osapuoli niihin. Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ei näin ollen ole ristiriidassa siviilioikeudellisten menettelyjen peruseriaatteiden, kuten määräämisperiaatteen, kanssa. Jotkin kansalliset säännökset voivat kuitenkin tehdä viran puolesta tehtävästä valvonnasta kuitenkin vaikeaa tai mahdotonta. Tarkempia tietoja tästä on kohdissa 5.4, 5.5 ja 5.6.

5.2.3 Viran puolesta tehtävä valvonta ja kuluttajan täydellinen passiivisuus

Täysin passiivisena pysyttelemisen sijasta kuluttajien yleensä odotetaan käyttävän saatavilla olevia oikeussuojakeinoja hyötyäkseen kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin antamasta suojasta. Tuomioistuin on todennut, että tehokkuuden periaatetta ei voida ulottaa niin pitkälle, että tuomioistuimen voitaisiin vaatia korvaavan täysin kuluttajan täydellinen passiivisuus ⁽³⁸⁶⁾ silloin, kun kuluttaja voi käyttää tehokkaita oikeussuojakeinoja kohtuullisin ehdoin ⁽³⁸⁷⁾. Näin ollen se, että kuluttajan on kenties pantava asia vireille oikeudessa ja käytettävä oikeussuojakeinoja saadakseen suojaa kohtuuttomilta sopimusehdoilta, ei ole automaattisesti vastoin tehokkuuden periaatetta ⁽³⁸⁸⁾. Tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kansallisten tuomioistuinten on toisaalta arvioitava sopimusehtojen kohtuuttomuutta oma-aloitteisesti silloinkin, kun kuluttajat ovat olleet täysin passiivisia, jos *vastaavuuden* periaate, jota käsitellään kohdassa 5.3, tai 7 artiklan 1 kohta taikka *tehokkuuden* periaate, jota käsitellään kohdassa 5.4, edellyttää tällaista puuttumista.

5.3 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat velvollisuudet

5.3.1 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta

Vastaavuuden periaatteen mukaisesti ⁽³⁸⁹⁾ kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus arvioida EU-lainsäädännön sitovia sääntöjä oma-aloitteisesti kaikissa asioissa, joissa jäsenvaltion lainsäädäntö velvoittaa ne siihen tai antaa niille ainakin toimi- tai harkintavaltaa vedota jäsenvaltion sitoviin sääntöihin perustuviin lainkohtiin oma-aloitteisesti. Kuten edellä on todettu, 6 artiklan 1 kohdassa säädetty kohtuuttomien sopimusehtojen sitomattomuutta ja kaikkia tämän tavoitteen saavuttamisen kannalta oleellisia kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin säännöksiä on pidettävä jäsenvaltioiden lainsäädännössä hyväksytyjä oikeusjärjestyksen perusteita *vastaavina*. Tätä asemaa sovelletaan kaikkiin niihin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin säännöksiin, jotka ovat oleellisia arvioitaessa sopimusehdon kohtuuttomuutta ja tehtäessä siitä päätelmiä.

Tuomioistuin ⁽³⁹⁰⁾ on selittänyt tätä näin:

”44 [– –] kun otetaan huomioon sen yleisen edun luonne ja merkityksellisyys, johon direktiivissä kuluttajille taattu suojele perustuu, kyseisen direktiivin 6 artiklan on katsottava olevan sellaisia kansallisia sääntöjä vastaava normi, jotka kuuluvat kansallisen oikeusjärjestyksen perusteisiin [– –]. On katsottava, että kyseinen luonnehdinta koskee kaikkia direktiivin säännöksiä, jotka ovat välttämättömiä mainitulla 6 artiklalla tavoitellun päämäärän toteuttamiseksi.

⁽³⁸⁵⁾ Tuomareiden aktiivisempaan rooliin vaikuttavat myös muut tekijät, kuten se, onko jompikumpi osapuoli määritetty heikommaksi osapuoleksi (esimerkiksi kuluttaja) tai onko jommallakummalla osapuolella edustaja, varsinkin asianajaja.

⁽³⁸⁶⁾ C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 47 kohta. Ks. myös asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 56 kohta; asia C-415/11, Aziz, 47 kohta; asia C-472/11, Banif Plus Bank, 24 kohta.

⁽³⁸⁷⁾ C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 41–46 kohta. Tässä asiassa kuluttaja ei ollut osallistunut välimiesmenettelyyn, jonka elinkeinonharjoittaja oli aloittanut häntä vastaan, eikä toimittanut välimiestuomion kumoamista koskevaa kannetta kahden kuukauden kuluessa. Tässä tapauksessa tuomioistuin kuitenkin katsoi, että kansallisilla tuomioistuimilla oli velvollisuus arvioida, oliko välimiestuomio kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukainen, tehokkuusperiaatteen pohjalta.

⁽³⁸⁸⁾ Asia C-32/14, ERSTE Bank Hungary, 63 kohta.

⁽³⁸⁹⁾ Vastaavuuden periaatteen pohjautuvia viran puolesta -velvollisuuksia selitetään esimerkiksi yhdistetyissä asioissa C-430/93 ja C-431/93, van Schijndel ja van Veen, 13 ja 14 kohta, viittaamalla aiempaan oikeuskäytäntöön:

”13 Jos kansallisen oikeuden mukaan tuomioistuinten on viran puolesta tutkittava sellaiset pakottavaan kansalliseen oikeussääntöön perustuvat oikeudelliset perusteet, joihin asianosaiset eivät ole vedonneet, tällainen velvollisuus koskee myös pakottaviin yhteisön oikeuden sääntöihin nojautuvia oikeudellisia perusteita (ks. erityisesti asiassa C-33/76, Rewe v. Landwirtschaftskammer für das Saarland, annettu tuomio, 5 kohta).

14 Näin on myös siinä tapauksessa, että kansallisessa oikeudessa annetaan tuomioistuimelle mahdollisuus viran puolesta soveltaa pakottavaa oikeussääntöä. Itse asiassa perustamissopimuksen 5 artiklassa vahvistetun yhteistyöperiaatteen mukaan kansallisten tuomioistuinten asiana on turvata yhteisön oikeuden säännösten ja määräysten välittömään oikeusvaikutukseen perustuva oikeussubjektien oikeussuoja (ks. erityisesti asiassa C-213/89, Factortame ym., annettu tuomio, 19 kohta).”

⁽³⁹⁰⁾ Esimerkiksi asia C-488/11, Asbeek Brusse, 44–46 kohta, lainattu tässä. Tässä päätöksessä tuomioistuin viittasi myös asiaan C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 52 ja 54 kohta, ja asiaan C-76/10, Pohotovost', 5 kohta.

45 Tästä seuraa, että silloin, kun kansallinen tuomioistuin on kansallisten menettelysääntöjen mukaan toimivaltainen tutkimaan viran puolesta oikeustoimen pätevyyden suhteessa oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvien kansallisiin sääntöihin, [– –] sen on myös käytettävä tuota toimivaltaa arvioidakseen viran puolesta direktiivin soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon mahdollista kohtuuttomuutta direktiivissä vahvistettujen arviointiperusteiden nojalla.

46 On huomautettava, että kansallisella tuomioistuimella on tällainen velvollisuus myös silloin, kun sillä on kansallisessa tuomioistuinjärjestelmässä pelkkä mahdollisuus arvioida viran puolesta, onko tällainen ehto oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvien kansallisten sääntöjen vastainen [– –].”

Kansallisten tuomioistuinten on siis arvioitava kyseisten sopimusehtojen kohtuuttomuutta oma-aloitteisesti aina, kun kansallinen lainsäädäntö velvoittaa ne tai antaa niille mahdollisuuden tarkastaa viran puolesta, ovatko ehdot yhdenmukaiset asianmukaisissa kansallisissa säännöksissä mainittujen oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, esimerkiksi oikeudellisten kieltojen, hyvien tapojen ⁽³⁹¹⁾ tai yleisen oikeusjärjestyksen ⁽³⁹²⁾ kannalta. Tältä osin tuomioistuin ⁽³⁹³⁾ on todennut esimerkiksi, että

”[– –] tuomioistuimen on siten pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu välitystuomion täytäntöönpanoa koskeva asia, voi myös viran puolesta keskeyttää tämän välitystuomion täytäntöönpanon, kun tässä välitystuomiossa määrätään kyseisen osapuolen suoritettavaksi suoritus, joka on täysin mahdoton, lainvastainen tai hyvien tapojen vastainen, jopa viran puolesta tutkittava täytäntöönpanoa koskevan menettelyn yhteydessä, onko luotonantajan ja kuluttajan välillä tehdyssä luottosopimuksessa määrätty seuraamus ⁽³⁹⁴⁾ tai välityslauseke ⁽³⁹⁵⁾ kohtuuton, jos tuomioistuimella on käytössään oikeudellista ja tosiasiallista tilannetta koskevat tarvittavat tiedot.”

Velvollisuutta viran puolesta tapahtuvaan valvontaan vastaavuuden periaatteen nojalla sovelletaan menettelyjen kaikkiin tyyppeihin ja vaiheisiin, myös yksipuolisiin tuomioihin ⁽³⁹⁶⁾, valitusmenettelyihin ⁽³⁹⁷⁾ tai pakkotäytäntöönpanomenettelyihin ⁽³⁹⁸⁾ aina, kun kansallinen lainsäädäntö antaa kansallisille tuomareille valtuudet tutkia ehtojen yhdenmukaisuuden oikeusjärjestyksen sääntöjen kanssa.

Näin ollen **kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus soveltaa asianmukaisia kansallisia säännöksiä viran puolesta tehtävään valvontaan soveltuvin osin, jotta ne voivat arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta oma-aloitteisesti** ⁽³⁹⁹⁾.

Toisin kuin *tehokkuuden* periaatteen nojalla toimittaessa, tämä velvollisuus on riippumaton sen mahdollisesta arvioinnista, eikä tehokasta suojaa kohtuuttomia sopimusehtoja vastaan ole ilman tällaista viran puolesta tapahtuvaa valvontaa.

5.3.2 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat muut velvollisuudet

Vastaavuuden periaatetta sovelletaan myös muihin menettelysääntöihin. Tuomioistuin ⁽⁴⁰⁰⁾ on esimerkiksi todennut, että tilanne, jossa kuluttajansuojajärjestöjen väliintulon edellytykset kohtuuttomiin sopimusehtoihin perustuvan maksamismääräyksen vastustamista koskevassa asiassa ovat epäedullisemmat verrattuna sääntöihin, joita sovelletaan yksinomaan kansalliseen lainsäädäntöön perustuvissa riita-asioissa, rikkoo *vastaavuuden* periaatetta.

Tätä on sovellettava myös määräaikoihin, oikeuteen tulla kuulluksi, välitoimien edellytyksiin, oikeuteen vastustaa tai valittaa ja kaikkiin muihin menettelyllisiin järjestelyihin.

5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus

5.4.1 Toteutettava arviointi

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohdan tai *tehokkuuden* periaatteen nojalla ⁽⁴⁰¹⁾ kansallisessa lainsäädännössä on tarjottava oikeussuojakeinoja, joihin kuluttajat voivat turvautua kohtuuttomien sopimusehtojen yhteydessä, ja näiden keinojen on oltava tahokkaita. Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajien on voitava käyttää näitä oikeussuojakeinoja *kohtuullisin edellytyksin*, mikä tarkoittaa sitä, ettei sellaisia vaatimuksia tai rajoituksia saa olla, jotka tekevät vaaditun suojan saamisen kuluttajalle *käytännössä mahdottomaksi tai erittäin vaikeaksi*. Kuluttajia voidaan estää käyttämästä oikeussuojakeinoja paitsi menettelyllisin estein myös siksi, että heillä on niistä *niukasti tietämystä tai tietoa*.

⁽³⁹¹⁾ Asia C-76/10, Pohotovost’.

⁽³⁹²⁾ Asia C-147/16, Karel de Grote.

⁽³⁹³⁾ Asia C-76/10, Pohotovost’.

⁽³⁹⁴⁾ Ks. erityisesti tuomion 53 kohta.

⁽³⁹⁵⁾ Ks. erityisesti tuomion 51 kohta.

⁽³⁹⁶⁾ Asia C-147/16, Karel de Grote, 24–37 kohta.

⁽³⁹⁷⁾ Asia C-397/11, Erika Jörös, 30, 35, 36 ja 38 kohta; asia C-488/11, Asbeek Brusse, 45 kohta.

⁽³⁹⁸⁾ Esimerkiksi asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, asia C-76/10, Pohotovost’, asia C-49/14, Finanmadrid.

⁽³⁹⁹⁾ Ks. kohdasta 5.6 tarkemmin mahdollisesta lainsäädännön mukauttamisesta.

⁽⁴⁰⁰⁾ Asia C-448/17, EOS KSI Slovensko, tuomiolauselman 1 kohta.

⁽⁴⁰¹⁾ Asia C-632/17, PKO, 43 kohta, ja asia C-567/13, Nóra Baczó, 52 ja 59 kohta, ovat esimerkkejä, joissa osoitetaan, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohtaan ja perusoikeuskirjan 47 artiklaan perustuvaa oikeutta tehokkaihin oikeussuojakeinoin on arvioitava samoilla kriteereillä kuin *tehokkuuden* periaatetta.

Jotta voidaan selvittää, onko tehokkaita oikeussuojakeinoja käytettävissä, tuomioistuin ⁽⁴⁰²⁾ soveltaa **kattavaa testiä**, jolla arvioidaan, onko olemassa **merkittävä vaara siitä, etteivät kuluttajat hae tehokasta suojaa**

- joko siksi, että käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen hyödyntäminen on tiettyjen menettelyllisten vaatimusten tai rajoitusten takia erittäin vaikeaa (tai jopa käytännössä mahdotonta)
- **tai** siksi, ettei kuluttajilla ole tarvittavia tietoja oikeuksistaan tai etteivät he saa tarvittavia tietoja voidakseen hyödyntää oikeussuojakeinoja tehokkaasti.

Tätä testiä on kuvattu useissa päätöksissä, esimerkiksi sellaisissa, jotka liittyvät maksamismääräysmenettelyihin ⁽⁴⁰³⁾.

"[– –] on olemassa huomattava riski siitä, että kyseiset kuluttajat eivät tee vaadittua väitettä siksi, että tätä tarkoitusta varten varattu määräaika on huomattavan lyhyt, tai että he pidättyvät puolustautumasta, kun otetaan huomioon oikeudenkäynnistä aiheutuvien kustannusten suuruus verrattuna riidanalaisen saatavan suuruuteen, tai siksi, että he eivät tiedä oikeuksiensa laajuutta tai miellä sitä taikka että elinkeinonharjoittajien tekemän maksamismääräyshakemuksen sisältö on rajallinen ja kuluttajien saatavilla olevat tiedot ovat tämän vuoksi puutteelliset [– –]."

Kuten kohdassa 5.1 on selitetty, tehokkuuden osalta on tarpeen arvioida asiaan liittyvät menettelysäännöt kokonaisuudessaan ja ottaa huomioon myös eri vaiheet ⁽⁴⁰⁴⁾. Tehokkuuden arvioinnissa oleellisia tekijöitä käsitellään jäljempänä kohdassa 5.4.2.

Jos on olemassa huomattava riski, etteivät kuluttajat kenties vastusta maksamismääräystä, tuomioistuin katsoo, että **kansallisten tuomioistuinten on arvioitava sopimusehtojen kohtuuttomuus omasta aloitteestaan menettelyn jossain vaiheessa ja viimeistään ennen kuin kuluttajaa koskeva määräys pannaan täytäntöön** ⁽⁴⁰⁵⁾. Tuomioistuimen sanoin ⁽⁴⁰⁶⁾:

"Kuluttajalle kyseisellä direktiivillä myönnettyjen oikeuksien tehokas suojele voidaan nimittäin taata vain sillä edellytyksellä, että kansallinen prosessuaalinen järjestelmä mahdollistaa sen, että maksamismääräysmenettelyvaiheessa tai maksamismääräyksen täytäntöönpanovaiheessa voidaan viran puolesta tarkistaa, sisältyykö kyseiseen sopimukseen mahdollisesti kohtuuttomia ehtoja [– –]."

Tämä tarkoittaa sitä, että

- jos on huomattava riski siitä, ettei kuluttaja käytä oikeussuojakeinoja maksamismääräystä vastaan, tuomioistuimella on velvollisuus arvioida asianmukaisten sopimusehtojen kohtuuttomuus omasta aloitteestaan *ennen* maksamismääräyksen antamista ⁽⁴⁰⁷⁾.

Toisaalta

- jos viran puolesta valvontaa ei tehty ennen määräyksen antamista, se on tehtävä viimesijaisena keinona täytäntöönpanovaiheessa ⁽⁴⁰⁸⁾.

⁽⁴⁰²⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, etenkin 52–54 kohta; asia C-176/17, Profi Credit Polska, 61–72 kohta.

⁽⁴⁰³⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, 69 kohta. Muita esimerkkejä ovat esimerkiksi asia C-49/14, Finamadrid, 52 kohta; asia C-122/14, Aktiv Kapital Portfolio, 37 kohta, ja asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 54 kohta.

⁽⁴⁰⁴⁾ Esimerkiksi asia C-49/14, Finamadrid, 43 ja 44 kohta, sekä viittaus muun muassa asiaan C-618/10, Banco Español de Crédito, 49 kohta, asiaan C-413/12, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, 34 kohta, ja asiaan C-470/12, Pohotovosí, 51 kohta.

⁽⁴⁰⁵⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, 44, 61–64 ja 71 kohta; asia C-49/14, Finamadrid, 45 ja 46 kohta; asia C-122/14, Aktiv Kapital Portfolio, 30 kohta; asia C-448/17, EOS KSI Slovensko, 45, 46 ja 49 kohta ja asia C-632/17, PKO, 49 kohta. Kaikissa näissä asioissa oli kyse maksamismääräysmenettelystä, ja ne perustuvat asiaan C-618/10, Banco Español de Crédito.

⁽⁴⁰⁶⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, 44 kohta.

⁽⁴⁰⁷⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 57 kohta, asia C-176/17, Profi Credit Polska, 44 kohta, ja asia C-632/17, PKO, 49 kohta.

⁽⁴⁰⁸⁾ Asia C-49/14, Finamadrid. Päätelmässään julkisasiamies Szpunar viittasi täytäntöönpanovaiheessa tapahtuvaan viran puolesta tutkintaan "viimesijaisena keinona".

Samalla tavalla

- jos menettelyn aikaisemmassa vaiheessa tehdyt tarkastukset eivät ole koskeneet kaikkia asiaankuuluvia sopimusehtoja, kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus arvioida muut asiaankuuluvat sopimusehdot omasta aloitteestaan, vaikka aikaisemmista tarkastuksista olisi tehty päätös, jolla on oikeusvoima kansallisten menettelysääntöjen nojalla ⁽⁴⁰⁹⁾.

Lisäksi tuomioistuin ⁽⁴¹⁰⁾ on todennut, että se, että sopimusehtojen kohtuuttomuutta arvioi *tuomioistuimen virkamies, jonka virka-asema on tuomaria alempi*, ennen kuin maksamismääräys annetaan, ei anna vaadittua suojaa. Tämä tarkoittaa sitä, että jos on huomattava riski siitä, ettei kuluttaja vastusta määräystä, *tuomarin* on silti arvioitava sopimusehtojen kohtuuttomuus, tarvittaessa omasta aloitteestaan, ja viimeistään täytäntöönpanovaiheessa.

Etenkin kiinteistön ulosmittauksen osalta tuomioistuin ⁽⁴¹¹⁾ pitää pääsääntöisesti hyväksyttävänä, että ulosmittausmenetely voidaan aloittaa notaarin vahvistaman asiakirjan perusteella ilman, että *oikeusviranomainen olisi arvioinut kohtuuttomia sopimusehtoja viran puolesta ennen sitä*. Tämä on kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaista kuitenkin vain silloin, kun kuluttajat aloittavat oikeustoimet täytäntöönpanoa vastaan kohtuullisin ehdoin, joihin kuuluu myös välitoimien mahdollisuus, ja kun sopimusehtojen kohtuuttomuuden valvonta viran puolesta taataan seurauksena olevassa pääasiamenettelyssä.

Niinpä notaarin vahvistamaan asiakirjaan perustuva kiinteistön ulosmittaus ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukainen, jos kuluttajilla ei ole tehokkaita oikeussuojakeinoja käytettävissään tai jos on huomattava riski siitä, etteivät kuluttajat käytä niitä. Tehokkaita oikeussuojakeinoja ei ole esimerkiksi silloin, kun kuluttajat eivät voi vastustaa kohtuuttomiin sopimusehtoihin perustuvaa täytäntöönpanoa täytäntöönpanomenettelyssä, kun taas pääasiamenettelyssä, jossa sopimusehtojen kohtuuttomuutta voidaan arvioida, kuluttajat eivät voi lykätä täytäntöönpanomenettelyä ⁽⁴¹²⁾.

Näiden periaatteiden mukaista logiikkaa on soveltuvin osin sovellettava kaikentyyppisiin menettelyihin ⁽⁴¹³⁾.

5.4.2 Oikeussuojakeinojen tehokkuuden kannalta oleelliset tekijät

Kun arvioidaan oikeussuojakeinojen *tehokkuutta*, on otettava huomioon kyseessä olevan menettelyn ominaispiirteet. Lisäksi muita heikommassa asemassa olevien kuluttajien osalta on otettava huomioon se, miten tietyt esteet voivat vaikuttaa kuluttajien mahdollisuuksiin käyttää oikeussuojakeinoja, tai miten puutteellinen tietämys ja tieto voivat vaikuttaa tähän. Tällaiset kuluttajat voivat olla erityisen haluttomia käyttämään saatavilla olevia oikeussuojakeinoja, vaikka heitä vastaan käytetyt sopimusehdot ovat selvästi kohtuuttomia ⁽⁴¹⁴⁾.

Seuraavat **tekijät** ovat **vaihtoehtoisia**. Tämä tarkoittaa sitä, että oikeussuojakeinon tehottomuuden voi aiheuttaa joko yksittäinen vaatimus, esimerkiksi suuret tai syrjivät oikeudenkäyntimaksut ⁽⁴¹⁵⁾, tai eri vaatimusten yhdistelmä, esimerkiksi lyhyt määräaika ja tarve hankkia asianajaja ⁽⁴¹⁶⁾ tai tarve laittaa yksityiskohtaiset tiedot sisältäviä asiakirjoja ⁽⁴¹⁷⁾. Vaikka useimmat jäljempänä kuvatut seikat koskevat prosessioikeutta, tässä yhteydessä on merkityksentöntä, kuuluuko tietty tekijä prosessioikeuden vai aineellisen oikeuden alaan ⁽⁴¹⁸⁾ kyseisessä jäsenvaltiossa. Jäljempänä oleva luettelo ei ole tyhjentävä, vaan se kuvastaa yleisimpiä esimerkkejä tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

⁽⁴⁰⁹⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, tuomiolauselman 2 kohta ja tuomion perustelujen 52 kohta. Vaikka tämä asia liittyy kiinteistön ulosmittaukseen, samaa logiikkaa on sovellettava myös muunlaisiin menettelyihin. Oikeusvoimaa koskevien sääntöjen arviointia tehokkuuden periaatteen nojalla ja viran puolesta tehtävään valvontaan nähden käsitellään tarkemmin kohdassa 5.4.2, jossa viitataan muun muassa asian Banco Primus 52 kohtaan.

⁽⁴¹⁰⁾ Asia C-448/17, EOS KSI Slovensko, etenkin 49–54 kohta.

⁽⁴¹¹⁾ Asia C-32/14, ERSTE Bank Hungary, 65 kohta ja tuomiolauselman.

⁽⁴¹²⁾ Asia C-415/11, Aziz, tuomiolauselman 1 kohta ja tuomion perustelujen 43–64 kohta.

⁽⁴¹³⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 55 kohta; asia C-415/11, Aziz; asia C-76/10, Pohotovost', ja asia C-77/14, Radlinger Radlingerová, 50 kohta.

⁽⁴¹⁴⁾ Esimerkiksi asia C-76/10, Pohotovost', ja asia C-168/15, Milena Tomášová.

⁽⁴¹⁵⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, 67 ja 68 kohta.

⁽⁴¹⁶⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 52 kohta.

⁽⁴¹⁷⁾ Esimerkiksi jos kuluttajan on ilmoitettava riidanalaisen toimen, esimerkiksi tuomioistuimen määräyksen, vastustamisesta välittömästi ja esitettävä toiseikkoja ja todisteita, asia C-176/17, Profi Credit Polska, 65 ja 66 kohta.

⁽⁴¹⁸⁾ Tämä voi olla kyseenalaista esimerkiksi vanhentumisaikojen osalta.

Toimivaltasäännöt

Tuomioistuin on todennut, että oikeutta tehokkaihin oikeussuojakeinoihin sovelletaan toimivaltasääntöihin ja menettelysääntöihin ⁽⁴¹⁹⁾. Vaikka tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annettu asetus (EU) N:o 1215/2012 ⁽⁴²⁰⁾ sisältää kuluttajia suojaavia sääntöjä, jotka koskevat rajatylittäviä menettelyjä ⁽⁴²¹⁾, kansallisissa toimivaltasäännöissä ei välttämättä anneta samanlaista suojaa kansallisiin asioihin. Toimivaltasäännöt, jotka suoraan tai epäsuorasti ⁽⁴²²⁾ velvoittavat kuluttajat panemaan asiansa vireille tai puolustamaan itseään tuomioistuimissa, jotka sijaitsevat kauempana heidän asuinpaikastaan, voivat estää kuluttajia käyttämästä oikeussuojakeinoja erityisesti silloin, kun kyseessä oleva menettely edellyttää fyysistä läsnäoloa oikeudenkäynnissä ⁽⁴²³⁾. Tältä osin kansallisten tuomioistuinten on tutkittava, aiheuttaako etäisyys tuomioistuimeen kuluttajalle niin suuret matkakustannukset, että ne estävät tätä saapumasta paikalle itseään koskevan asian käsittelyyn ⁽⁴²⁴⁾.

Se, että tietty asia on käsiteltävä paikallisen tuomioistuimen sijasta ylemmän asteen tuomioistuimessa, joka sijaitsee kauempana, mikä voi lisätä oikeudenkäyntikustannuksia, ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohtaa olisi rikottu ⁽⁴²⁵⁾. Kuluttajajärjestöt, jotka ajavat ryhmäkanteita, eivät myöskään ole samassa asemassa kuin yksittäiset kuluttajat toimivaltasääntöjen osalta ⁽⁴²⁶⁾.

Määräajat

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on EU:n oikeuden mukaista asettaa oikeussuojakeinojen käyttämiselle kohtuulliset määräajat, joilla edistetään oikeusvarmuutta ⁽⁴²⁷⁾. Kohtuulliset määräajat eivät itsessään ole sellaisia, että niillä tehtäisiin unionin oikeusjärjestyksessä oikeuksien käyttäminen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi ⁽⁴²⁸⁾.

Lyhyet määräajat voivat olla ongelmallisia jo siksi, että ne antavat kuluttajille vain vähän aikaa harkita vaihtoehtojaan, joihin saattaa usein liittyä oikeudellinen arviointi ja tarve hankkia oikeudellista neuvontaa. Tähän mennessä tuomioistuin on arvioinut määräaikoja tapauskohtaisesti ja yleensä yhteydessä muihin olosuhteisiin, joten ei ole *absoluuttista asteikkoa sille, mitkä määräajat ovat kohtuullisia ja mitkä eivät*.

Niinpä tuomioistuin on katsonut, että kahden kuukauden määräaika välitystuomion riittauttamiseen sen tiedoksiantamisen jälkeen on kohtuullinen ⁽⁴²⁹⁾. Sitä vastoin tuomioistuin ⁽⁴³⁰⁾ piti 20 päivän määräaika vastustaa maksamismääräystä ”erittäin lyhyenä”, mutta se otti huomioon myös velvollisuuden hankkia asianajaja edustamaan itseään ja siihen liittyvät kulut, jotka voivat saada kuluttajat luopumaan itsensä puolustamisesta.

Asiassa, joka koski vakuuden realisointia tuomioistuimen ulkopuolisessa menettelyssä ⁽⁴³¹⁾, tuomioistuin otti huomioon, että huutokaupalla myynti voitaisiin riittauttaa 30 päivän kuluessa vakuuden realisoinnin tiedoksi antamisesta ja että julkisen huutokaupan jälkeen kuluttajilla oli kolme kuukautta aikaa ryhtyä toimiin. Lisäksi käytettävissä oli välitoimia, joilla realisointi voitaisiin keskeyttää tai kieltää asiasisällön arvioinnin aikana. Tällä perusteella tuomioistuin päätti, ettei kyseisellä lainsäädännöllä tehty kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin suomaan suojaan turvautumista liian vaikeaksi kuluttajille.

⁽⁴¹⁹⁾ Asia C-632/17, PKO, 45 kohta.

⁽⁴²⁰⁾ EUVL L 351, 20.12.2012, s. 1; asetuksella on kumottu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL L 12, 16.1.2001, s. 1).

⁽⁴²¹⁾ Asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (EUVL L 351, 20.12.2012, s. 1) 17 artiklan 3 kohdan nojalla näitä sääntöjä ei sovelleta kuljetussopimuksiin, yhteishintaan tarjottavia kuljetus- ja majoituspalvelujen yhdistelmiä koskevia sopimuksia lukuun ottamatta. Lisäksi sopimuspuolet voivat asetuksen (EU) N:o 1215/2012 19 ja 25 artiklan nojalla poiketa toimivaltasäännöksistä tietyissä tapauksissa. Tuomioistuimelta on pyydetty tästä tarkempaa tulkintaa asiassa C-629/18, EN, FM, GL v. Ryanair (käsittelee kesken 31. toukokuuta 2019).

⁽⁴²²⁾ Esimerkiksi antamalla elinkeinonharjoittajalle mahdollisuus haastaa kuluttaja oikeuteen muussa tuomioistuimessa kuin tämän asuinpaikan tuomioistuimessa.

⁽⁴²³⁾ Yhdistetyissä asioissa C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial, 21 kohta, tuomioistuin katsoi, että tällaiset toimivaltajärjestelyt niiden sopimusehtojen osalta, joita ei ole neuvoteltu erikseen, täyttävät kaikki kriteerit, joiden perusteella ne voidaan luokitella kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaisesti kohtuuttomiksi.

⁽⁴²⁴⁾ Asia C-266/18, Aqua Med, 54 kohta, asia C-567/13, Baczó ja Vizsnyiczai, C-567/13, 49–59 kohta.

⁽⁴²⁵⁾ Asia C-567/13, Baczó ja Vizsnyiczai, 52–59 kohta.

⁽⁴²⁶⁾ Asia C-413/12, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León.

⁽⁴²⁷⁾ Asia 33/76, Rewe-Zentralfinanz ja Rewe-Zentral, 5 kohta; asia C-261/95, Palmisani, 28 kohta; asia C-2/06, Kempter, 58 kohta; asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 41 kohta.

⁽⁴²⁸⁾ Asia C-255/00, Grundig Italiana, 34 kohta; asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 41 kohta.

⁽⁴²⁹⁾ Asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 44–46 kohta.

⁽⁴³⁰⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, etenkin 52–54 kohta.

⁽⁴³¹⁾ Asia C-34/13, Kusionová, etenkin 55 kohta.

Siirtymäjärjestelystä, joka koski uutta oikeutta vastustaa kiinteistön ulosmittausta sopimusehtojen perusteella⁽⁴³²⁾, tuomioistuinin⁽⁴³³⁾ piti neljän viikon aikaa vireillä olevaan menettelyyn liittyvän vastustamisperusteen esittämiseksi periaatteessa kohtuullisena ja oikeasuhteisena⁽⁴³⁴⁾. Tuomioistuin kuitenkin katsoi, että se, että asianosaisille kuluttajille ilmoitettiin tästä oikeudesta ainoastaan kyseisen jäsenvaltion virallisessa lehdessä mutta ei henkilökohtaisesti kyseisestä tuomioistuimesta⁽⁴³⁵⁾, aiheutti huomattavan riskin siitä, että määräaika umpeutuisi ilman, että kuluttajat pystyisivät käyttämään oikeuksiaan, mikä rikkoisi tehokkuuden periaatetta ja siten myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä⁽⁴³⁶⁾.

Tuomioistuin on käyttänyt omaan vekseliin perustuvan maksamismääräyksen vastustamista koskevasta kahden viikon määräajasta ilmausta ”näinkin lyhyt määräaika”⁽⁴³⁷⁾. Se katsoi, että määräaika on erityisen ongelmallinen, koska vastaajan pitää järjestää puolustuksensa näiden kahden viikon aikana esittämällä kaikki vastustamista tukevat väitteet ja todisteet.

Tuomioistuin⁽⁴³⁸⁾ on myös katsonut, että 15 päivän määräaika yhdistettynä vaatimukseen esittää perusteet maksamismääräyksen vastustamiselle voi saada kuluttajan luopumaan tämän oikeussuojakeinon käyttämisestä.

Tiedoksiantaminen

Se, että toimenpide tai päätös, joka voidaan riitauttaa, annetaan kuluttajalle tiedoksi ennen kuin määräaika alkaa kulua, on ainakin vähimmäistae siitä, että kuluttaja saa tiedon kyseisestä toimenpiteestä tai päätöksestä⁽⁴³⁹⁾. Tiedoksiantotapaa koskevalla vaatimuksella voi olla merkitystä myös silloin, kun arvioidaan sitä riskiä, etteivät kuluttajat käytä saatavilla olevia oikeussuojakeinoja, niiden tietojen ohella, jotka kuluttajille annetaan, kun asiakirja annetaan heille tiedoksi.

Oikeudenkäyntikulut ja velvollisuus hankkia asianajaja

Oikeudenkäyntikulut sekä oikeudelliseen neuvontaan ja edustamiseen liittyvät kulut voivat jo sinänsä olla syynä siihen, etteivät kuluttajat käytä oikeussuojakeinoja. Kulujen absoluuttisen määrän lisäksi tärkeää on myös niiden suhde vaatimuksen arvoon tai niiden syrjivyyden. Asianajajien palkkiot on otettava huomioon, jos kuluttajilla on velvollisuus hankkia asianajaja edustamaan itseään tai jos on ainakin käytännössä tarve hankkia asianajaja.

Myös menettelyt, joilla kompensoidaan kuluttajan taloudellisia vaikeuksia, kuten oikeusapu, on otettava huomioon⁽⁴⁴⁰⁾, ja niillä voidaan ainakin pienentää kulujen vaikutusta.

Tuomioistuin⁽⁴⁴¹⁾ on katsonut, että velvollisuus hankkia asianajaja edustamaan osapuolta asioissa, joiden arvo ylittää 900 euroa liitännäiskuluineen, on seikka, joka voi saada kuluttajat luopumaan itsensä puolustamisesta.

Tuomioistuin⁽⁴⁴²⁾ on todennut, että sääntö, jonka nojalla vastaajan on maksettava kolme neljänestä oikeudenkäyntikuluista, jos hän esittää vastalauseen maksamismääräykselle, voi jo sinänsä saada kuluttajan luopumaan vastalauseen esittämisestä.

Tarve perustella oikeussuojakeinon käyttö

Velvollisuus toimittaa oleellisia tietoja asian oikeudellisista näkökohdista ja tosiseikoista sekä todisteita oikeussuojakeinoja käytettäessä voi johtaa siihen, että kuluttajat pidättäytyvät oikeussuojakeinon käyttämisestä etenkin, jos siihen liittyy vielä lyhyt määräaika⁽⁴⁴³⁾. Sama koskee tilannetta, jossa kuluttajien on ilmoitettava perustelut oikeussuojakeinon käyttämiselle vastustaakseen maksamismääräystä 15 päivän kuluessa⁽⁴⁴⁴⁾.

⁽⁴³²⁾ Sovellettu tuomioistuimen asiassa C-415/11, Aziz, antaman tuomion perusteella.

⁽⁴³³⁾ Asia C-8/14, BBVA.

⁽⁴³⁴⁾ Asia C-8/14, BBVA, 30 ja 31 kohta.

⁽⁴³⁵⁾ Asia C-8/14, BBVA, 33–42 kohta ja tuomiolauselmä. Määräaika alkoi kulua seuraavana päivänä sen jälkeen, kun uusi laki oli julkaistu virallisessa lehdessä.

⁽⁴³⁶⁾ Asia C-8/14, BBVA, 40 ja 41 kohta.

⁽⁴³⁷⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, erityisesti 65, 66 ja 70 kohta. Tässä asiassa oli kyse omaan vekseliin perustuvasta maksamismääräysmenettelystä. Ks. myös asia C-632/17, PKO, joka koskee yleisiä maksamismääräysmenettelyjä.

⁽⁴³⁸⁾ Asia C-448/17, EOS KSI Slovensko, etenkin 51–53 kohta.

⁽⁴³⁹⁾ Asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 45 kohta, jossa kyse on välitystuomion tiedoksiantamisesta.

⁽⁴⁴⁰⁾ Asia C-567/13, Nóra Baczó, 55 kohta.

⁽⁴⁴¹⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, etenkin 52–54 kohta.

⁽⁴⁴²⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, erityisesti 67 ja 68 kohta.

⁽⁴⁴³⁾ Esimerkiksi asia C-176/17, Profi Credit Polska, ja asia C-632/17, PKO.

⁽⁴⁴⁴⁾ Asia C-448/17, EOS KSI Slovensko.

Vaikka ei olisi virallista velvollisuutta hankkia asianajaja, tarve perustella oikeussuojakeinon käyttö voi luoda tarpeen hankkia asianajaja. Kuten edellä on todettu, tämä voi tarvittavan ajan ja aiheutuvien kustannusten vuoksi olla lisätekijä, joka saa kuluttajat luopumaan oikeussuojakeinon käyttämisestä.

Välitoimien käyttö

Tuomioistuin ⁽⁴⁴⁵⁾ on toistuvasti korostanut välitoimien merkitystä etenkin kuluttajaan kohdistuvan ulosmittauksen keskeyttämiseksi tai lykkäämiseksi siksi aikaa, että tuomioistuin arvioi asiaan liittyvien sopimusehtojen kohtuuttomuutta. Ilman välitoimia on riski siitä, että kuluttaja saa suojan kohtuuttomia sopimusehtoja vastaan liian myöhään, jolloin se ei ole tehokas. Välitoimet ovat erityisen tärkeitä silloin kun ulosmittaus kohdistuu kuluttajan kotiin ⁽⁴⁴⁶⁾ ja kun on olemassa hädän riski, mutta niillä on merkitystä myös muissa ulosmittaustoimissa. Tuomioistuin ⁽⁴⁴⁷⁾ on ilmaissut oikeudellisen kantansa seuraavasti:

”44 tuomioistuin on myös [–] katsonut, että jäsenvaltion lainsäädäntö ei ollut direktiivin 93/13 mukainen, kun siinä ei säädetty kiinteistön ulosmittausmenettelyssä sovellettavista, ulosmittausperusteena olevan sopimusehdon kohtuuttomuuteen perustuvista vastustamisperusteista eikä annettu pääasiamenettelyn tuomioistuimelle, joka on toimivaltainen arvioimaan tällaisen ehdon kohtuuttomuutta, mahdollisuutta määrätä mainitun ulosmittausmenettelyn keskeyttämistä koskevista turvaamistoimista [–]” ⁽⁴⁴⁸⁾.

45 Unionin tuomioistuin totesi direktiivin 93/13 vastaiseksi jäsenvaltion lainsäädännön, jossa ei anneta kiinteistön ulosmittausmenettelyssä täytäntöönpanosta vastaavalle tuomioistuimelle mahdollisuutta arvioida viran puolesta eikä kuluttajan vaatimuksesta sellaisen ehdon kohtuuttomuutta, joka on otettu velanmaksuvaatimuksen perusteena olevaan ja täytäntöönpanoperusteena toimivaan sopimukseen, eikä määrätä esimerkiksi täytäntöönpanon keskeyttämisen kaltaisista turvaamistoimista silloin, kun turvaamistoimien määrääminen on tarpeen asianomaista pääasiakysymystä käsittelevän tuomioistuimen, jolla on toimivalta selvittää mainitun ehdon kohtuuttomuus, lopullisen ratkaisun täyden tehokkuuden takaamiseksi [–]” ⁽⁴⁴⁹⁾.

Kuluttajiin kohdistuvien täytäntöönpanotoimien lykkäämisen lisäksi välitoimet voivat olla oleellisia myös silloin, kun kuluttajat ryhtyvät oikeustoimiin, joiden tarkoituksena on todeta tietyt sopimusehdot pätemättömiksi ⁽⁴⁵⁰⁾.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaan voidaan myös edellyttää, että kansallisilla tuomioistuimilla on oltava *mahdollisuus määrätä turvaamistoimi omasta aloitteestaan*, jos

- turvaamistoimen määrääminen on tarpeen kohtuuttomia sopimusehtoja koskevan myöhemmän tuomion täyden tehokkuuden varmistamiseksi
- ja jos on suuri riski, etteivät kuluttajat vaadi välitoimia ⁽⁴⁵¹⁾.

Oikeussuojakeinojen tehokkuutta voi heikentää välitoimien kokonaan puuttumisen lisäksi myös se, että kuluttajien on vaikea hakea turvaamistoimia esimerkiksi tiukkojen määräaikaisten, vaadittavien tietojen toimittamisen tai annettavien vakuuksien tai todisteiden takia.

⁽⁴⁴⁵⁾ Esimerkiksi asia C-415/11, Aziz; asia C-34/13, Kušionová; asia C-280/13, Barclays Bank, ja asia C-32/14, ERSTE Bank Hungary. Tuomioistuin on todennut yleisesti, että kansallisten tuomioistuinten on voitava määrätä välitoimia EU-oikeuteen perustuvaa suojaa koskevien tuomioistuinpäätösten täyden tehokkuuden varmistamiseksi, ks. asia C-213/89, Factortame ym., 21 kohta; asia C-226/99, Siples, 19 kohta ja asia C-432/05, Unibet, 67 kohta.

⁽⁴⁴⁶⁾ Esimerkiksi asia C-34/13, Kušionová, 63–66 kohta niissä mainittuine viittauksineen, jotka koskevat muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklaa, jossa mainitaan oikeus asuntoon.

⁽⁴⁴⁷⁾ Asia C-32/14, ERSTE Bank Hungary, 44 ja 45 kohta.

⁽⁴⁴⁸⁾ Viittaukset asiaan C 415/11, Aziz, 64 kohta, ja asiaan C-280/13, Barclays Bank, 36 kohta.

⁽⁴⁴⁹⁾ Yhdistetyt asiat C 537/12 ja C 116/13, Banco Popular Español ja Banco de Valencia, 60 kohta, ja asia C-169/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 28 kohta.

⁽⁴⁵⁰⁾ Yhdistetyt asiat C-568/14–C-570/14, Ismael Fernández Oliva. Tässä asiassa oli kyse mahdollisuudesta saada turvaamistoimi yksittäistapauksessa vireillä olevan ryhmäkanteen aikana.

⁽⁴⁵¹⁾ Tuomioistuin vahvisti tämän vaatimuksen kohtuuttomiin sopimusehtoihin perustuvien maksuvaateiden yhteydessä ja yksittäistapauksista koskevan kanteen lykkäämiseen johtaneen ryhmäkanteen ohella. Yhdistetyt asiat C-568/14–C-570/14, Ismael Fernández Oliva, 32–37 kohta. Huomattava riski perustui siihen, että kun otetaan huomioon kansallisen menettelyn toteutustapa ja monimutkaisuus, kuluttajat eivät välttämättä ole tienneet oikeuksistaan tai ymmärtäneet niiden laajuutta. Koska tässä vaatimuksessa on kyse yleisestä periaatteesta, se vaikuttaisi soveltuvan myös muihin menettelyllisiin tilanteisiin.

Tietämyksen ja tiedon puute

Kuluttajat eivät usein tiedä oikeuksistaan tai he eivät välttämättä ymmärrä oikeuksiensa laajuutta. Myös oikeudellisen tilanteen arviointi voi olla heille vaikeaa esimerkiksi sen vuoksi, että maksamismääräyksessä, jota he vastustavat, on niukasti tietoa⁽⁴⁵²⁾. Tietämyksen puute tai tiedon niukkuus voi aiheuttaa riskin siitä, etteivät kuluttajat käytä saatavilla olevia oikeussuojakeinoja⁽⁴⁵³⁾. Tuomioistuin on vahvistanut⁽⁴⁵⁴⁾, että kuluttajille annettavat tiedot päätöksessä, joka voidaan riitauttaa, tai sen yhteydessä, ovat erittäin tärkeitä. On kerrottava siitä, että päätös voidaan riitauttaa, millä perusteilla se voidaan riitauttaa ja missä muodossa se pitää tehdä. Lisäksi on ilmoitettava, missä määräajassa tämä on tehtävä. Kuluttajien voi myös olla vaikea arvioida, mitkä ovat onnistumisen mahdollisuudet tiettyjen päätösten, kuten maksamismääräysten, riitauttamisen yhteydessä, koska heillä on vain vähän tietoa vaatimuksen oikeellisuudesta. Ei ole myöskään tavatonta, että kuluttajille annettavat tiedot saavat heidät luopumaan saatavilla olevien oikeussuojakeinojen käyttämisestä sen mukaan, mikä näiden tietojen sisältö on.

Tähän mennessä tuomioistuin⁽⁴⁵⁵⁾ on antanut vain vähän ohjeita siitä, miten voidaan määrittää, onko olemassa huomattava riski siitä, etteivät kuluttajat käytä oikeussuojakeinoja tietämyksen tai tiedon puutteen vuoksi. Joka tapauksessa tämän riskin määrittämisessä on otettava huomioon kuluttajien, myös niiden, jotka ovat muita heikommassa asemassa, tyypillinen tilanne kyseisentyypisessä menettelyssä.

Oikeusvoima ja vanhentumisajat yleensä

Määräaikojen tavoin vanhentumisajat ja tuomioistuinten tai muiden viranomaisten päätösten lopullisuutta koskevat säännöt (oikeusvoima) liittyvät oikeusvarmuuden periaatteeseen. Vaikka sekä vanhentumisajat että oikeusvoima ovat laillisia esteitä menettelyjen aloittamiselle, oikeusvoima voi vaikuttaa myös niin, että tuomioistuin ei voi ottaa tiettyjä aineellisen oikeuden kysymyksiä käsittelemään (uudelleen) myöskään valitus- tai täytäntöönpanovaiheessa joko asianosaisen vaatimuksesta tai tuomioistuimen omasta aloitteesta.

Huolimatta siitä, että oikeusvoima ja vanhentumisajat voivat tietyissä olosuhteissa olla ristiriidassa "aineellisen oikeuden mukaisuuden" kanssa, tuomioistuin on tunnustanut oikeusvarmuuden arvon unionin ja jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksessä. Tämän perusteella tuomioistuin⁽⁴⁵⁶⁾ on vahvistanut, että kuluttajalainsäädännön tehokkuus ei periaatteessa edellytä kansallisten oikeusvoimaa ja kohtuullisia määräaikoja koskevien sääntöjen eikä vanhentumisaikojen sivuuttamista:

"68 [– –] On totta, että unionin tuomioistuin on jo todennut, ettei kuluttajan suoja ole absoluuttinen. Se on todennut erityisesti, että unionin oikeudessa ei edellytetä kansallista tuomioistuinta olemaan soveltamatta muun muassa sellaisia kansallisia menettelysääntöjä, joiden perusteella ratkaisu on lainvoimainen, vaikka tämä antaisikin mahdollisuuden korjata jonkin direktiivin 93/13 säännöksen rikkominen, olipa se luonteeltaan minkälainen hyvänsä [– –]⁽⁴⁵⁷⁾.

69 Tuomioistuin on myös jo aiemmin todennut, että on EU:n oikeuden mukaista asettaa oikeussuojakeinojen käyttämiselle kohtuulliset määräajat, joilla edistetään oikeusvarmuutta [– –]⁽⁴⁵⁸⁾.

70 Menettelysäännön, kuten kohtuullisen vanhentumisajan, soveltaminen on kuitenkin erotettava EU-oikeuden säännön tulkinnan vaikutusten ajallisesta rajoittamisesta. [– –]"

— Oikeusvoima

Näiden tuomioistuimen näkemysten perusteella oikeusvoiman periaatetta sovelletaan yleensä silloin, kun asia on saatettu päätökseen lopullisella tuomioistuimen päätöksellä, jota ei voida enää riitauttaa. Tätä sovelletaan myös, vaikka tämä päätös olisi ollut vastoin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä ja/tai vaikka tietämyksellisen sopimusehdon arviointia koskeva oikeuskäytäntö olisi muuttunut.

⁽⁴⁵²⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 54 kohta.

⁽⁴⁵³⁾ Tämä on seurausta siitä, miten tuomioistuin määrittelee, onko kyse huomattavasta riskistä. Lisäksi on myös niin, että tietämättömyys kuluttajan tai menettelyyn liittyvistä oikeuksista tai niiden laajuutta koskevan ymmärryksen puute voivat sinänsä olla perusteena asiaan puuttumiselle viran puolesta. Tuomioistuin vahvisti tämän yhdistetyissä asioissa C-568/14–C-570/14, Ismael Fernández Oliva, 33 kohta, jossa se totesi, että "[– –] kun otetaan huomioon pääasiassa kyseessä olevan kansallisen menettelyn kulku ja monitahoisuus [– –], on olemassa huomattava vaara siitä, ettei asianomainen kuluttaja esitä tällaista vaatimusta, vaikka kansallisen lainsäädännön mukaiset turvaamistoimista määräämisen aineelliset edellytykset mahdollisesti täyttyvät, koska hän ei ole tietoinen oikeuksistaan tai niiden ulottuvuudesta".

⁽⁴⁵⁴⁾ Asia C-8/14, BBVA, 36–40 kohta.

⁽⁴⁵⁵⁾ Tuomioistuin arvioi varsin erikoista tilannetta asiassa C-8/14, BBVA, 33–42 kohta.

⁽⁴⁵⁶⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 68–70 kohta.

⁽⁴⁵⁷⁾ Yhdistetyt asiat C-537/12 ja C-116/13, Banco Popular Español ja Banco de Valencia, 60 kohta, ja asia C-169/14, Sánchez Morcillo ja Abril García, 28 kohta.

⁽⁴⁵⁸⁾ Asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 41 kohta.

On silti tutkittava, rajoittaako kyseinen oikeusvoimasääntö oikeussuojakeinoja kohtuuttomasti tai liikaa tai estääkö se sopimusehtojen kohtuuttomuuden valvonnan viran puolesta.

Kuten kohdassa 5.4.1 on selitetty, **kansallinen oikeusvoimaa koskeva sääntö ei ole tehokkuuden periaatteen mukainen, jos se estää sopimusehtojen valvonnan viran puolesta ennen kuluttajaa koskevan vaateen täytännönpanoa** silloin, kun tehokkaita oikeussuojakeinoja ei ole tai on huomattava riski siitä, etteivät kuluttajat käytä saatavilla olevia oikeussuojakeinoja ⁽⁴⁵⁹⁾. Tuomioistuimien ⁽⁴⁶⁰⁾ on myös todennut, että jos jokin tuomioistuin on tutkinut vain osan asiaan kuuluvista sopimusehdoista, oikeusvoima ei voi estää muiden sopimusehtojen arviointia myöhemmin joko kuluttajan pyynnöstä tai tuomioistuimen omasta aloitteesta:

”Täten tilanteessa, jossa kansallinen tuomioistuin on riidanalaisen sopimuksen aiemmassa tutkinnassa, jonka päätteeksi on annettu oikeusvoimainen ratkaisu, ainoastaan tutkinut viran puolesta kyseisen sopimuksen yhden ehdon tai eräitä ehtoja direktiiviin 93/13 nähden, mainittu direktiivi edellyttää [– –] kansallista tuomioistuinta, jonka käsiteltäväksi kuluttaja on sääntöjenmukaisesti saattanut vastustuksensa, arvioimaan asianosaisten pyynnöstä tai viran puolesta, jos sen käytettävissä on tätä varten tarpeelliset oikeudelliset seikat ja tosiseikat, kyseisen sopimuksen muiden ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta. Tällaisen valvonnan puuttuessa kuluttajien suoja jäisi nimittäin puutteelliseksi ja riittämättömäksi, eikä se olisi riittävä eikä tehokas keino kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi, vaikka direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa sitä edellytetään [– –] ⁽⁴⁶¹⁾.”

Lisäksi, kuten kohdassa 5.3.1 on todettu, tuomioistuimet voidaan velvoittaa arvioimaan sopimusehtojen kohtuuttomuutta omasta aloitteestaan *vastaavuuden* periaatteen ⁽⁴⁶²⁾ nojalla, jos kansalliset menettelysäännöt antavat tuomioistuinten valtuudet tutkia yleistä etua koskevia asioita huolimatta oikeusvoiman säännöstä, jota muutoin sovelletaan.

— Vanhentumisajat

Edellä todetun mukaisesti tuomioistuin ⁽⁴⁶³⁾ pääsääntöisesti katsoo, että kohtuulliset vanhentumisajat ovat hyväksyttäviä oikeusvarmuuden kannalta esimerkiksi silloin, kun kyse on kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella liikaa maksettujen summien takaisinmaksua koskevista vaateista. Tähän mennessä tuomioistuin ei ole kuitenkaan päättänyt, mikä olisi tässä asiassa kohtuullinen vanhentumisaika, eikä se ole määrittänyt, milloin vanhentumisaika alkaa kulua. Tuomioistuinten on kuitenkin pyydetty ohjeistusta jälkimmäisestä seikasta ⁽⁴⁶⁴⁾.

Tässä on erotettava toisistaan laissa säädetyt vanhentumisajat ja sopimusehdon kohtuuttomuutta koskevan tuomioistuinten tuomion vaikutusten ajallinen rajoittaminen ja niiden seuraukset ⁽⁴⁶⁵⁾, kuten kuluttajien oikeus korvaukseen ⁽⁴⁶⁶⁾, tai tilanne, jolloin ajallinen rajoittaminen ei ole hyväksyttävää ⁽⁴⁶⁷⁾.

Kuten kohdassa 4.2 on todettu, vanhentumisaikoja ei kuitenkaan voida soveltaa kohtuuttomien sopimusehtojen sitomattomuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajat voivat tukea tähän suojaan aina, kun elinkeinonharjoittajat esittävät heille vaateita kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella. Kuluttajat voivat vedota kohtuuttomuuteen joko itse tai se voidaan tehdä viran puolesta ilman aikarajoituksia ⁽⁴⁶⁸⁾. Tätä on sovellettava myös sopimusehtojen kohtuuttomiksi toteamista koskeviin vaatimuksiin yksittäistapauksissa tai kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen kieltokanteiden yhteydessä.

⁽⁴⁵⁹⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, 44, 61–64 ja 71 kohta; asia C-49/14, Finanmadrid, 45 ja 46 kohta; asia C-122/14, Aktiv Kapital Portfolio, 30 kohta; asia C-448/17, EOS KSI Slovensko, 45, 46 ja 49 kohta ja asia C-632/17, PKO, 49 kohta. Kaikissa näissä asioissa oli kyse maksamismääräysmenettelystä, ja ne perustuvat asiaan C-618/10, Banco Español de Crédito.

⁽⁴⁶⁰⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 52 kohta, lainattu tässä. Tässä asiassa ensimmäinen tutkinta oli tehty viran puolesta, mutta säännön pitäisi olla sama, jos ensimmäinen tutkinta tehdään kuluttajan pyynnöstä.

⁽⁴⁶¹⁾ Viittaus asiaan C-415/11, Aziz, 60 kohta.

⁽⁴⁶²⁾ Asia C-421/14, Banco Primus, 47 kohdan loppuosa, ja viittaus asiaan C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, 53 kohta; asia C-76/10, Pohotovost’.

⁽⁴⁶³⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 69 kohta. Kyseisessä asiassa Espanjan lainsäädännössä ei säädetty tällaisia vaateita koskevasta vanhentumisajasta.

⁽⁴⁶⁴⁾ Asiat C-698/18, SC Raiffeisen Bank SA, ja C-699/18, BRD Groupe Société Générale SA (käsitellyt kesken 31. toukokuuta 2019).

⁽⁴⁶⁵⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 75 kohta.

⁽⁴⁶⁶⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 70 kohta, sekä viittaukset aikaisempiin tuomioihin muilla oikeuden aloilla.

⁽⁴⁶⁷⁾ Ks. kohdasta 4.4 lainaus yhdistettyjen asioiden C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo tuomiolauselma.

⁽⁴⁶⁸⁾ Asia C-473/00, Cofidis, 38 kohta.

5.5 Mitä valvonta viran puolesta tarkoittaa?

5.5.1 Perusvelvoitteet

Viran puolesta tapahtuva valvonta edellyttää, että asianosaisten toimittamista tiedoista riippumatta ⁽⁴⁶⁹⁾ kansalliset tuomioistuimet ryhtyvät toimeen omasta aloitteestaan ja

- tutkivat, onko jokin sopimusehto kohtuuton ja näin ollen sitomaton,
- selvittävät, mitä päätelmiä voidaan tehdä siitä, että kyseinen ehto on kohtuuton, sen varmistamiseksi, ettei tämä ehto sido kuluttajaa.

Kansalliset tuomioistuimet saavat soveltaa kohtuuttomia ehtoja vain, jos kuluttaja, jolle on ilmoitettu hänen oikeuksistaan, poikkeuksellisesti vastustaa kohtuuttomien sopimusehtojen soveltamista jättämistä ⁽⁴⁷⁰⁾. Tuomioistuin on todennut, että

”[K]ansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomuus aina silloin, kun sillä on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat. Silloin kun tuomioistuin toteaa sopimusehdon kohtuuttomaksi, se ei voi soveltaa sitä, ellei kuluttaja vastusta tätä. [– –] ⁽⁴⁷¹⁾.

Direktiivissä säädetyn suojan täysi teho edellyttää näet, että kansallinen tuomioistuin, joka on todennut viran puolesta ehdon kohtuuttomaksi, voi tehdä tästä toteamuksesta kaikki päätelmät odottamatta sitä, että kuluttaja, jolle on ilmoitettu hänen oikeuksistaan, antaa lausunnon, jossa hän pyytää, että kyseinen ehto todetaan pätemättömäksi [– –] ⁽⁴⁷²⁾ ⁽⁴⁷³⁾.”

Viran puolesta tapahtuvaa valvontaa koskeva velvollisuus voi edellyttää tuomareita määräämään väli-toimia omasta aloitteestaan, jos se on tarpeen oikeussuojakeinon tehokkuuden kannalta ja jos on huomattava riski siitä, etteivät kuluttajat hae turvaamistoimea ⁽⁴⁷⁴⁾.

Lisäksi tuomareilla on velvollisuus ilmoittaa asianosaisille sopimusehdon viran puolesta tehdyn arvioinnin tuloksesta ja päätelmistä, jotta asianosaisia voidaan kuulla tästä kysymyksestä ⁽⁴⁷⁵⁾.

5.5.2 Tutkittavat seikat

Kansallisten tuomioistuinten velvollisuus arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta omasta aloitteestaan edellyttää, että ne tutkivat kaikki edellytykset, joiden perusteella ehto voidaan todeta kohtuuttomaksi ⁽⁴⁷⁶⁾. Jos kansallinen täytäntöönpanosäädös edellyttää erillisiä vaiheita, myös seuraavat kysymykset on selvitettävä:

- kuuluuko sopimusehto direktiivin soveltamisalaan ⁽⁴⁷⁷⁾, mikä edellyttää, että
 - elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä on sopimus ⁽⁴⁷⁸⁾,
 - kyseisestä ehdosta ei ole neuvoteltu erikseen ⁽⁴⁷⁹⁾,

⁽⁴⁶⁹⁾ Asia C-497/13, Froukje Faber, tuomiolauselman 1 kohta ja tuomion perustelujen 46–48 kohta; asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, tuomiolauselman 3 kohta ja tuomion perustelujen 45–51 kohta; asia C-397/11, Erika Jörös.

⁽⁴⁷⁰⁾ Asia C-488/11, Asbeek Brusse, 49 kohta; asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 63 kohta; asia C-472/11, Banif Plus Bank, 27 kohta. Ks. myös kohdat 5.5.1 ja 5.5.5.

⁽⁴⁷¹⁾ Asia C-243/08, Pannon GSM, tuomiolauselman 2 kohta.

⁽⁴⁷²⁾ Viittaus asiaan C-397/11, Erika Jörös, 42 kohta.

⁽⁴⁷³⁾ Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 59 kohta.

⁽⁴⁷⁴⁾ Ks. yhdistetyt asiat C-568/14–C-570/14, Ismael Fernández Oliva.

⁽⁴⁷⁵⁾ Tämä on tärkeää sekä kuluttajien että elinkeinonharjoittajien kannalta, kuten voidaan todeta esimerkiksi asioista C-243/08, Pannon GSM, C-472/11, Banif Plus Bank, 29–35 kohta, C-488/11, Asbeek Brusse, 52 kohta, ja C-119/15, Biuro podróży 'Partner', 22–47 kohta. Ks. myös kohta 5.5.4.

⁽⁴⁷⁶⁾ Asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 49 kohta ja sitä seuraavat kohdat. Ks. huomioon otettavat aineelliset kriteerit kohdasta 3.

⁽⁴⁷⁷⁾ Asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 49–51 kohta. Ks. kuluttajasopimusten ehdoista annetun direktiivin soveltamisalaan liittyvien kysymysten osalta kohta 1.2.

⁽⁴⁷⁸⁾ Asia C-497/13, Froukje Faber, tuomiolauselman ensimmäinen kohta ja tuomion perustelujen 46–48 kohta. Tämä tuomio koskee direktiiviä 1999/44/EY (EUVL L 171, 7.7.1999, s. 12), mutta se on soveltuvin osin sovellettavissa myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin. Sen selvittämiseksi, kuuluuko kyseinen ehto kuluttajasopimusten ehdoista annetun direktiivin soveltamisalaan, tuomioistuinten on lisäksi väistämättä tutkittava, onko elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä sopimus.

⁽⁴⁷⁹⁾ Asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 49–51 kohta. Tuomioistuinten on otettava huomioon, että kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 2 kohta sisältää erityissäännön, joka koskee todistustaakkaa siitä, oliko ennalta laaditusta sopimusehdosta neuvoteltu erikseen vai ei.

- kyseinen ehto ei kuvasta 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja pakottavia sääntöjä;
- kattaako 4 artiklan 2 kohta sopimusehdon vai ei, ja jos kattaa, täyttääkö se avoimuutta koskevat vaatimukset;
- onko sopimusehto kohtuuton eli luoko se hyvän tavan vaatimuksen vastaisesti huomattavan epätasapainon osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille kuluttajan vahingoksi ja liittyykö kyseisiin ehtoihin avoimuuden puutetta, tai, tarvittaessa, vastaako ehto jotakin mustalla tai harmaalla listalla olevaa ehtoa.

5.5.3 Tarvittavien oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen olemassaolo

Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnin pääkohde on sopimus kaikkine ehtoineen. Kuten edellä on selitetty, ennen kuin ehdon kohtuuttomuutta voidaan arvioida, on kuitenkin selvitettävä esimerkiksi, onko toinen osapuoli kuluttaja, oliko ehdosta neuvoteltu erikseen tai onko elinkeinonharjoittaja antanut kuluttajalle tarvittavat tiedot ennen sopimuksen tekemistä.

Yksi ongelma voi aiheutua siitä, että kansallisella tuomioistuimella ei tietyssä asiassa ole käytettävissään kaikkia tarvittavia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotta se voisi tehdä päätöksen sopimusehdon kohtuuttomuudesta. Tuomioistuin tunnustaa tämän käyttäessään monissa tuomioissa esimerkiksi tällaisia muotoiluja: ”jos [kansallisella tuomioistuimella] on käytössään tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat” ⁽⁴⁸⁰⁾.

Samalla tuomioistuin on tehnyt selväksi, että viran puolesta tapahtuva valvonta tarkoittaa, että tuomioistuimen on toimitettava oma-aloitteisesti, jotta se saa käyttöönsä kaikki sopimusehtojen arviointiin tarvittavat tosiseikat ⁽⁴⁸¹⁾, esimerkiksi käyttämällä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisten edellytysten tutkimisesta ilmausta ”selvittämistoimet” ⁽⁴⁸²⁾:

”[– –] tuomioistuin on katsonut, että **kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä viran puolesta selvittämistoiimiin todetakseen, kuuluuko elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehdyssä sopimuksessa oleva ehto direktiivin soveltamisalaan**, ja jos näin on, arvioitava viran puolesta tällaisen ehdon mahdollista kohtuuttomuutta [– –]” ⁽⁴⁸³⁾.

Tuomioistuin ⁽⁴⁸⁴⁾ on myös korostanut, että kansallisten tuomioistuinten on hankittava tarvittavat selvennykset kysymyksen siitä, voidaanko toista osapuolta pitää kuluttajana, jos on ainakin jonkin verran viitteitä siitä, että näin voi olla:

”[– –] Tehokkuusperiaate edellyttää päinvastoin, että kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltävänä on sellaista sopimusta koskeva oikeusriita, joka voi kuulua mainitun direktiivin soveltamisalaan, on tarkistettava aina silloin, kun sillä on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat tai **kun se voi saada ne käyttöönsä pelkästään pyytämällä selvennystä**, voidaanko ostajaa pitää kuluttajana, vaikka ostaja ei olisikaan nimenomaisesti vedonnut tähän ominaisuuteen.”

Jos siis on viitteitä siitä, että kyseinen sopimus on kuluttajasopimus, kansallisella tuomioistuimella on velvollisuus selvittää tämä asia, vaikka osapuolet eivät olisi vedonneet siihen. Myös 6 artiklan 1 kohdan pakottava luonne näyttää edellyttävän tällaista oma-aloitteista lähestymistapaa.

⁽⁴⁸⁰⁾ Esimerkiksi asia C-176/17, Profi Credit Polska, 42 kohta: ”Tässä yhteydessä on huomautettava ensimmäiseksi, että vaikka kansallisen tuomioistuimen on unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tutkittava viran puolesta direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuus ja tällä tavalla korjattava kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä vallitsevaa epätasapainoa, näin on sillä edellytyksellä, että tuomioistuimella on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.” Tässä kohdassa tuomioistuin viittaa asioihin C-377/14, Radlinger ja Radlingerová, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin, ja asiaan C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, Gutiérrez Naranjo ym., 58 kohta.

⁽⁴⁸¹⁾ Asia C-497/13, Froukje Faber, tuomiolauselman 1 kohta ja tuomion perustelujen 46–48 kohta, asia C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, tuomiolauselman 3 kohta ja tuomion perustelujen 45–51 kohta.

⁽⁴⁸²⁾ Tuomioistuin käytti tätä ilmausta asiassa C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 56 kohta, ja vahvisti sen asian C-472/11 24 kohdassa, josta on lainaus tässä.

⁽⁴⁸³⁾ Viittaukset asiaan C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, 56 kohta, ja asiaan C-618/10, Banco Español de Crédito, 44 kohta.

⁽⁴⁸⁴⁾ Asia C-497/13, Froukje Faber, etenkin 44 ja 46 kohta. Lainaus on 46 kohdasta. Vaikka tässä asiassa oli kyse direktiivistä 1999/44/EY (EUVL L 171, 7.7.1999, s. 12), se liittyy laaja-alaiseen kysymykseen kuluttajasopimusoikeudesta, ja sitä voidaan soveltuvin osin soveltaa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaiseen kuluttajan asemaan.

Vastaavasti, jos vaikuttaa siltä, että vaade voi perustua sopimusehtoihin, joista ei ole neuvoteltu erikseen, mutta kaikki tämän selvittämisessä tarvittavat seikat eivät ole välittömästi saatavilla, kansallisten tuomioistuinten on esitettävä tämä kysymys asianosaisille tarvittavat selvennykset ja todisteet saadakseen⁽⁴⁸⁵⁾. Jos elinkeinonharjoittajilla on velvollisuus antaa kuluttajille tietyt tiedot, tuomioistuinten on tarkistettava, ovatko kuluttajat saaneet nämä tiedot⁽⁴⁸⁶⁾.

Jos tietyt, esimerkiksi maksamismääräys- tai täytäntöönpanomenettelyjä koskevat menettelysäännöt estävät tuomioistuinta tekemästä aineellista arviointia, vaikka niillä olisi nämä seikat käytössään⁽⁴⁸⁷⁾, tai jos säännöt estävät tuomioistuinta saamasta näitä tietoja käyttöönsä⁽⁴⁸⁸⁾, mukaan luettuna myös sopimus, johon vaade perustuu, tällaisilla menettelyllisillä rajoitteilla ei kuitenkaan voida poistaa velvollisuutta taata viran puolesta tapahtuvaa valvontaa.

Tätä tulkintaa puoltavat seuraavat huomiot:

- Jo tuomioistuimen käyttämä muotoilu ja eri tuomioiden konteksti osoittavat, että tuomioistuin myöntää, ettei kansallinen tuomioistuin käytännössä voi tehdä tarvittavaa arviointia ilman, että sillä on nämä seikat käytössään⁽⁴⁸⁹⁾.
- Suurimmassa osassa käsittelemään asioita tuomioistuin otti huomioon, ettei ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella ollut käytössään tarvittavia seikkoja. Lisäksi tuomioistuin käytti monissa näistä tuomioista muotoilua "[– –] **vaikka**⁽⁴⁹⁰⁾ sillä olisi jo käytettävissään kaikki arviointiin tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat [– –]", eli oikeudellisen edellytyksen sijasta tässä on kyse *a fortiori* -päätelmästä.
- Jos kansalliset menettelysäännöt voivat estää viran puolesta tapahtuvan valvonnan pelkästään epäämällä tuomioistuinta mahdollisuuden saada tarvittavat seikat käyttöönsä, se loukkaa oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.
- Jos viran puolesta tapahtuvaa valvontaa edellytetään vastaavuuden periaatteen nojalla, sen toteutuminen voisi käytännössä estyä, jos tuomioistuimilta evätään kansallisilla menettelysäännöillä mahdollisuus saada tarvittavat seikat käyttöönsä.

Tuomioistuin⁽⁴⁹¹⁾ vahvisti tämän tulkinnan, kun se määrittettyään, että on olemassa huomattava riski siitä, etteivät kuluttajat vastusta maksamismääräystä⁽⁴⁹²⁾, katsoi, että maksamismääräyksen antaminen selvittämättä ensin viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuutta ei ollut kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaista. Tuomioistuin teki tämän päätelmän, vaikka se tiesi, että kyseisten menettelysääntöjen nojalla kansalliset tuomioistuimet eivät yleensä saaneet oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja käyttöönsä tätä selvitystyötä varten⁽⁴⁹³⁾, ja myöskään mainitsematta näiden seikkojen käytettävyyttä ehtona näkemykselleen⁽⁴⁹⁴⁾, kun se totesi, että

"[– –] direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä menettelylle, jossa on mahdollista antaa maksamismääräys, kun tuomioistuimella, joka käsittelee maksamismääräystä koskevaa hakemusta, ei ole toimivaltaa tutkia kyseisen sopimuksen ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, jos tällaisen määräyksen vastustamista koskevan oikeuden käyttämiseen liittyvillä yksityiskohtaisilla säännöillä ei voida varmistaa kuluttajalla saman direktiivin perusteella olevien oikeuksien kunnioittamista."

⁽⁴⁸⁵⁾ Tässä yhteydessä niiden on otettava huomioon myös 3 artiklan 2 kohdan säännökset todistustaakasta. Ks. kohta 1.2.2.1. Tämä arviointi ei ole tietenkään tarpeen, jos kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin täytäntöönpanosäännöksiä sovelletaan tietyssä jäsenvaltiossa myös erikseen neuvoteltuihin ehtoihin.

⁽⁴⁸⁶⁾ Kohta 3.3.1, asia C-186/16, Andriciu, 43 kohta, asia C-119/17, Lupean, 23 kohta.

⁽⁴⁸⁷⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito.

⁽⁴⁸⁸⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, ja asia C-632/17, PKO.

⁽⁴⁸⁹⁾ Asia C-632/17, PKO, 38 kohta: "[– –] pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa kansallinen tuomioistuin ei voi tutkia sopimusehdon mahdollista kohtuuttomuutta siltä osin kuin sillä ei ole tätä varten käytössään kaikkia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja." Tuomioistuin viittaa tähän myös asiassa C-176/17, Profi Credit Polska, 47 kohta.

⁽⁴⁹⁰⁾ Asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 57 kohta, asia C-49/14, Finanzmadrid, 36 kohta; asia C-32/14, ERSTE Bank Hungary, 43 kohta. Muissa asioissa, esimerkiksi asiassa C-488/11, Asbeek Brusse, 40 kohta, tuomioistuin käytti muotoilua "aina silloin, kun sillä on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat".

⁽⁴⁹¹⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, ja asia C-632/17, PKO.

⁽⁴⁹²⁾ Asia C-176/17, Profi Credit Polska, 69 ja 70 kohta; asia C-632/17, PKO, 45–49 kohta.

⁽⁴⁹³⁾ Asia C-632/17, PKO, 37 ja 38 kohta; asia C-176/17, Profi Credit Polska, 47 kohta.

⁽⁴⁹⁴⁾ Asia C-632/17, PKO, 49 kohta, josta on lainaus tässä ja joka sisältää viittauksen aiempaan tuomioon asiassa C-176/17, Profi Credit Polska, 71 kohta.

Näin ollen silloin, kun kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi edellyttää viran puolesta tapahtuvaa valvontaa, kansalliset tuomioistuimet on velvoitettava hankkimaan siihen tarvittavat seikat tulkitsemalla kansallisia sääntöjä EU:n oikeuden mukaisesti tai, jos se ei ole mahdollista, sivuuttamaan sen kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännöt.

5.5.4 Kohtuuttomuuden arvioinnista tehtävät päätelmät

Arvioinnin päätteeksi kansallisten tuomioistuinten on tehtävä päätelmät kyseisten sopimusehtojen kohtuuttomuudesta ja niiden sitomattomuudesta kohdassa 4 esitettyjen periaatteiden mukaisesti. Vaatimuksen, menettelyn tyyppin ja sopimusehdon luonteen mukaan tämä voi johtaa esimerkiksi siihen, että kuluttajaan kohdistuva vaatimus, joka perustuu kokonaan tai osittain kohtuuttomiin sopimusehtoihin, hylätään tai sitä rajoitetaan tai että täytäntöönpano keskeytetään tai sitä rajoitetaan tai että sopimusehto todetaan pätemättömäksi.

Kuten edellä on selitetty, ennen kuin kansallinen tuomioistuin päättää olla soveltamatta sopimusehtoa, jonka se on arvioinut omasta aloitteestaan ja todennut kohtuuttomaksi, sen on kuultava tästä asiasta kumpaakin osapuolta ⁽⁴⁹⁵⁾.

Lisäksi kuluttajat voivat päättää olla käyttämättä tätä suojaa oikeuskäsittelyssä, kun heille on ilmoitettu kyseisten sopimusehtojen kohtuuttomuudesta ja sitomattomuudesta, jolloin toimivaltaisen viranomaisen on sovellettava kohtuutonta sopimusehtoa ⁽⁴⁹⁶⁾. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan pakottavuuden perusteella tällainen ilmoitus voidaan katsoa päteväksi vain, jos tuomari on vakuuttunut siitä, että kuluttaja on ymmärtänyt oikeudellisen tilanteen täysin ja että tämä ilmoitus ei perustu väärinkäsityksiin tai painostukseen muiden osapuolten taholta.

5.6 Viran puolesta tapahtuvan valvonnan sekä tehokkuuden ja vastaavuuden periaatteiden seuraukset kansallisille menettelysäännöille

Jos EU:n oikeus edellyttää, että sopimusehtojen kohtuuttomuutta valvotaan viran puolesta, kansallisten tuomioistuinten on varmistettava tällainen valvonta tulkitsemalla ja soveltamalla kansallista lainsäädäntöä mahdollisimman pitkälle EU:n oikeuden mukaisesti ⁽⁴⁹⁷⁾. Jos tämä ei ole mahdollista eivätkä kansalliset menettelysäännöt ole tehokkuuden periaatteen mukaisia ja/tai eivät takaa tehokkaita oikeussuojakeinoja, kansallisten tuomioistuinten on sivuutettava kansalliset säännöt voidakseen tehdä EU:n oikeuden edellyttämät tarkastukset ⁽⁴⁹⁸⁾.

Viran puolesta tapahtuvan valvonnan ja tehokkuuden periaatteet voivat lisäksi edellyttää, että jäsenvaltiot tekevät tiettyjä mukautuksia tai korjauksia lainsäädäntönsä, jos kansalliset menettelyä ja asiasisältöä koskevat säännöt ovat ristiriidassa näiden periaatteiden kanssa, kuten edellä olevissa alakohdissa on kuvattu. Tämän vuoksi jäsenvaltioita pyydetään tutkimaan kaikki kansalliset säännökset, jotka voivat olla ristiriidassa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin edellyttämien takeiden kanssa siten kuin tuomioistuin on direktiiviä tulkinnut.

Jos vastaavuuden periaate edellyttää viran puolesta tapahtuvaa valvontaa ⁽⁴⁹⁹⁾, kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus soveltaa asianmukaisia kansallisia säännöksiä soveltuvin osin, jotta ne voivat arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta omasta aloitteestaan. Jos nämä säännökset eivät kuitenkaan nimenomaisesti kata EU:n oikeuteen perustuvia toimia, on olemassa riski siitä, etteivät kansalliset tuomioistuimet pysty tekemään tätä valvontaa pelkästään kansallisten säännösten perusteella. Näin ollen myös vastaavuuden periaatteen noudattaminen voi edellyttää lainsäädännön mukauttamista.

Tuomioistuin ⁽⁵⁰⁰⁾ on täsmentänyt, että päätös, jonka on tehnyt asiaa ylimpänä oikeusasteena käsitellyt tuomioistuin, joka ei täytä velvollisuuttaan arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta omasta aloitteestaan, voi olla omiaan rikkomaan EU:n oikeutta niin vakavasti, että jäsenvaltiolle voidaan katsoa syntyvän korvausvastuu kuluttajille aiheutuneista vahingoista.

⁽⁴⁹⁵⁾ Asia C-472/11, Banif Plus Bank, 29–35 kohta, asia C-488/11, Asbeek Brusse, 52 kohta: "[–] huomautettava, että kontradiktorinen periaate edellyttää pääsääntöisesti, että kansallinen tuomioistuin, joka on viran puolesta todennut sopimusehdon kohtuuttomaksi, ilmoittaa tästä asianosaisille ja antaa niille mahdollisuuden keskustella tästä kontradiktorisesti kansallisissa menettelysäännöissä määrättyllä tavalla (Banif Plus Bank, 31 ja 36 kohta)."

⁽⁴⁹⁶⁾ Asia C-243/08, Pannon GSM. Ks. myös asia C-488/11, Asbeek Brusse, 49 kohta, asia C-618/10, Banco Español de Crédito, 63 kohta, asia C-472/11, Banif Plus Bank, 27 kohta, yhdistetyt asiat C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 63 kohta.

⁽⁴⁹⁷⁾ Tämä on EU:n oikeuden yleinen periaate, jonka tuomioistuin on toistanut esimerkiksi asiassa C-397/11, Erika Jörs, 32 kohta.

⁽⁴⁹⁸⁾ Ks. kohdat 2.2 ja 5.2 sekä asia C-118/17, Dunai, 61 kohta.

⁽⁴⁹⁹⁾ Kohta 5.3.1.

⁽⁵⁰⁰⁾ Asia C-168/15, Milena Tomášová.

5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt

Tuomioistuimen oikeuskäytäntö, joka koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetusta direktiivistä johtuvia menettelyllisiä takeita, on osoitettu yksinomaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 267 artiklassa tarkoitetuille ”tuomioistuimille”. Tuomioistuin on katsonut, etteivät välimiesoikeudet voi tehdä ennakkoratkaisupyyntöjä⁽⁵⁰¹⁾.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin osalta tuomioistuin⁽⁵⁰²⁾ on katsonut, ettei sen kansallisten tuomioistuinten viran puolesta toteuttamia velvollisuuksia koskevaa oikeuskäytäntöä sovelleta notaareihin, kun kyse on täytäntöönpanolausekkeen liittämistä vahvistettuun asiakirjaan. Koko menettelyn arvioinnissa voidaan kuitenkin ottaa huomioon myös notaarien rooli tällaisten asiakirjojen laatimisessa asianmukaisen kansallisen lain nojalla⁽⁵⁰³⁾. Tutkintavaiheessa annetuilla takeilla ei kuitenkaan voida korvata oikeutta tuomarin tekemään täysimääräiseen oikeudelliseen arviointiin⁽⁵⁰⁴⁾.

Tuomioistuin on kuitenkin täsmentänyt, että elinkeinonharjoittajien kuluttajia vastaan aloittamissa välimiesmenettelyissä, jos ne on sallittu sovellettavan kansallisen lainsäädännön nojalla, välitystuomioille on oltava tehokas tuomioistuinvalvonta valitus- ja täytäntöönpanomenettelyissä⁽⁵⁰⁵⁾. Vastaavuuden ja tehokkuuden periaatteiden perusteella⁽⁵⁰⁶⁾ tämä voi tarkoittaa sitä, että tuomioistuimilla on velvollisuus arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta omasta aloitteestaan. Tämä koskee myös sellaisia sopimusehtoja, joiden nojalla elinkeinonharjoittajalla on mahdollisuus turvautua välimiesmenettelyyn, tarvittaessa täytäntöönpanovaiheessa. Sellaisia kansallisia sääntöjä, jotka vaarantavat tehokkaan oikeussuojan periaatteen soveltamisen kohtuuttomien sopimusehtojen yhteydessä, on pidettävä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vastaisina⁽⁵⁰⁷⁾. Sopimusehdot, joiden nojalla elinkeinonharjoittajat voivat aloittaa välimiesmenettelyn kuluttajia vastaan, ovat todennäköisesti kohtuuttomia, jos niillä suljetaan pois tai estetään kuluttajan oikeus ryhtyä oikeustoimiin tai käyttää oikeussuojakeinoa⁽⁵⁰⁸⁾ tai jos ne estävät kohtuuttomien sopimusehtojen tehokkaan tuomioistuinvalvonnan.

Kuluttajien aloittamien riidanratkaisumenettelyjen osalta kuluttajariitojen vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta annettu direktiivi 2013/11/EU⁽⁵⁰⁹⁾ sisältää tärkeitä takeita, jotka koskevat muun muassa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisiä sopimuksia saattaa valitukset käsiteltäviksi vaihtoehtoiselle riidanratkaisuelimelle, sekä hyväksytyjen vaihtoehtoisten riidanratkaisuelinten menettelyjen oikeudenmukaisuutta ja laillisuutta. Direktiivin 2013/11/EU mukaan kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan sopimus valitusten saattamisesta vaihtoehtoisen riidanratkaisuelimen käsiteltäväksi ei sido kuluttajaa ennen riidan syntymistä, jos se johtaa siihen, että kuluttaja menettää oikeutensa nostaa riidan ratkaisemiseksi kanne tuomioistuimessa. Tätä sovelletaan *a fortiori*, jos tällainen sopimus sisältyy sopimusehtoon, josta ei ole neuvoteltu erikseen.

⁽⁵⁰¹⁾ Asia C-125/04, Denuit. Ks. myös asia C-503/15, Margarit Panicello, jossa on kyse asianajajan palkkioiden perintää koskevaan kanteeseen liittyvästä kirjaajan (Secretario Judicial) menettelystä.

⁽⁵⁰²⁾ Asia C-32/14, ERSTE Bank Hungary, 47–49 kohta.

⁽⁵⁰³⁾ Asia C-32/14, ERSTE Bank Hungary, 55–58 kohta.

⁽⁵⁰⁴⁾ Tämä perustuu esimerkiksi asiaan C-32/14, ERSTE Bank Hungary, erityisesti 59 kohtaan, ja asiaan C-448/17, EOS KSI Slovensko, 44–54 kohta.

⁽⁵⁰⁵⁾ Asia C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, asia C-76/10, Pohotovost’.

⁽⁵⁰⁶⁾ Sen selvittämiseksi, suojataanko kuluttajia tehokkaasti, on tarkasteltava takeita koko menettelyn ajan, myös vaatimuksia, jotka liittyvät riita-asian siirtämistä välimiesmenettelyyn koskevaan sopimukseen, välimiesmenettelyjen menettelyllisiä takeita ja riskiä siitä, etteivät kuluttajat käytä oikeussuojakeinoja välitystuomiota vastaan tietämyksen ja tietojen puutteellisuuden vuoksi. Lisäksi on tarkasteltava takeita tuomioistuinvaiheen aikana sekä kohtuuttomien sopimusehtojen arviointia viran puolesta.

⁽⁵⁰⁷⁾ Tämä perustuu tuomioihin, jotka liittyvät kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohtaan ja 7 artiklan 1 kohtaan ja tehokkuuden periaatteeseen. Yhdistettyjä asioita C-317/08, C-318/08, C-319/08 ja C-320/08, Alassini, koskevassa tuomiossa, joka liittyy direktiiviin 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) (EYVL L 108, 24.4.2002, s. 51), mainitaan myös yleinen periaate, jonka mukaan sovittelumenettelyjä koskevat kansalliset lait eivät saa estää kuluttajien ja loppukäyttäjien tehokasta oikeussuojaa (ks. etenkin tuomiolauselma sekä tuomion perustelujen 49, 53, 54, 58, 61, 62 ja 65 kohta).

⁽⁵⁰⁸⁾ Ks. myös kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä olevan 1 kohdan q alakohta ja asia C-342/13, Katalin Sebestyén, 36 kohta. Jos kansallinen lainsäädäntö kieltää kuluttajiin kohdistuvat välimiesmenettelyt, niitä koskevat lausekkeet ovat pätemättömiä jo asiaa koskevien kansallisten säännösten nojalla.

⁽⁵⁰⁹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/11/EU, annettu 21 päivänä toukokuuta 2013, kuluttajariitojen vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 ja direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta (vaihtoehtoisista kuluttajariitojen ratkaisua koskeva direktiivi) (EUVL L 165, 18.6.2013, s. 63), 10 artikla: ”[– –] kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan sopimus valitusten saattamisesta vaihtoehtoisen riidanratkaisuelimen käsiteltäväksi ei sido kuluttajaa, jos se on tehty ennen riidan syntymistä ja jos se johtaa siihen, että kuluttaja menettää oikeutensa nostaa riidan ratkaisemiseksi kanne tuomioistuimessa.”

6. KULUTTAJIEN YHTEISEN EDUN MUKAISET KIELTOKANTEET (KULUTTAJASOPIMUSTEN KOHTUUTTOMISTA EHDOSTA ANNETUN DIREKTIIVIN 7 ARTIKLAN 2 JA 3 KOHTA)

7 artikla

1. Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut keinot sisältävät säännöksiä, joiden mukaisesti henkilöt ja järjestöt, joilla on kansallisen lainsäädännön mukaisesti laillinen etu suojella kuluttajia, voivat kansallisen lainsäädännön mukaisesti saattaa asian käsiteltäväksi tuomioistuimessa tai toimivaltaisessa viranomaisessa, jotka voivat päättää, ovatko yleiseen käyttöön laaditut sopimusehdot luonteeltaan kohtuuttomia, ja käyttää riittäviä ja tehokkaita keinoja tällaisten ehtojen käytön lopettamiseksi.
3. Kansallista lainsäädäntöä noudattaen 2 kohdassa tarkoitetut oikeudelliset keinot voidaan kohdistaa erikseen tai yhteisesti useisiin saman alan elinkeinonharjoittajiin tai näiden järjestöihin, jotka käyttävät samoja yleisiä sopimusehtoja tai samanlaisia ehtoja tai suosittavat niiden käyttöä.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta täydentävät kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista annettua direktiiviä 2009/22/EY⁽⁵¹⁰⁾ etenkin kuluttajien yhteistä etua koskevien kieltokanteiden osalta, jotta yksittäisiä elinkeinonharjoittajia tai niistä koostuvia ryhmiä voidaan estää jatkamasta kohtuuttomien sopimusehtojen käyttöä. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaan myös kieltokannemenettelyjen on oltava riittäviä ja tehokkaita⁽⁵¹¹⁾. Toteutettavien toimenpiteiden ennalta ehkäisevä luonne ja varoittava tavoite sekä se, että ne eivät liity konkreettiseen yksittäiseen riitaan, tarkoittavat, että valtuutetut henkilöt tai organisaatiot, kuten kuluttajajärjestöt, voivat aloittaa kieltokannemenettelyn, vaikka sitä koskevia ehtoja ei olisi käytetty tietyissä sopimuksissa⁽⁵¹²⁾. Sitä vastoin tuomioistuin on katsonut, etteivät kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 1 ja 2 kohta sekä perusoikeuskirjan 47 artikla velvoita jäsenvaltioita sallimaan kuluttajajärjestön puuttumista asiaan yksittäisten kuluttajien tukemiseksi menettelyissä, jotka liittyvät mahdollisesti kohtuuttomien sopimusehtojen täytäntöönpanoon⁽⁵¹³⁾, ellei *vastaavuuden* periaate edellytä sitä⁽⁵¹⁴⁾.

Vastaavuuden ja tehokkuuden periaatteita sekä viran puolesta tehtävää valvontaa ja perusoikeuskirjan 47 artiklaa sovelletaan myös kuluttajien yhteisen edun mukaisiin kieltokanteisiin, vaikka kunkin kanteen erityispiirteet on otettava huomioon.

Etenkin 6 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä 7 artiklan 1 ja 2 kohdan kanssa, edellytetään, että **sopimusehdot, jotka todetaan kohtuuttomiksi kieltokanteen käsittelyn yhteydessä, eivät sido kanteessa asianosaisina olevia kuluttajia eivätkä niitä kuluttajia, jotka ovat tehneet saman elinkeinonharjoittajan kanssa sopimuksen, johon sovelletaan samoja ehtoja**⁽⁵¹⁵⁾. Mainitussa menettelyssä kohtuuttomaksi todettua ehtoa pidetään kohtuuttomana myös kaikissa kyseisen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajien välisissä tulevilla sopimuksissa⁽⁵¹⁶⁾. Yksittäisiä tapauksia ratkaisevilla **kansallisilla tuomioistuimilla** on velvollisuus ottaa tämä kieltokanteiden vaikutus huomioon osana viran puolesta täyttämään velvollisuuksia, **eivätkä ne saa pitää kyseistä ehtoa kohtuullisena ja pätevänä**.

Tuomioistuin on periaatteessa hyväksynyt mahdollisuuden tehostaa suojaa kohtuuttomia sopimusehtoja vastaan 8 artiklan nojalla, mikä voidaan tehdä esimerkiksi laatimalla tuomioistuimen lopullisissa tuomioissa kohtuuttomiksi todetuista sopimusehdoista kansallinen rekisteri, jonka perusteella täytäntöönpanoviranomainen voi myös määrätä *muille elinkeinonharjoittajille* sakon vastaavien ehtojen käyttämisestä. Perusoikeuskirjan 47 artiklan nojalla näillä elinkeinonharjoittajilla on kuitenkin oltava käytössään tehokkaita oikeussuojakeinoja sen päätöksen osalta, jossa ehtojen todetaan olevan vastaavia, ja sen päätöksen osalta, jossa määrätään sakon määrä⁽⁵¹⁷⁾.

⁽⁵¹⁰⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/22/EY, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2009, kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista (EUVL L 110, 1.5.2009, s. 30).

⁽⁵¹¹⁾ Asia C-472/10, Invitel, 35 kohta.

⁽⁵¹²⁾ Asia C-372/99, komissio v. Italia, 15 kohta.

⁽⁵¹³⁾ Asia C-470/12, Pohotovost, 54 kohta.

⁽⁵¹⁴⁾ Ks. kohta 5.3 ja viittaus asiaan C-448/17, EOS KSI Slovensko.

⁽⁵¹⁵⁾ Asia C-472/10, Invitel, 38–40 kohta; asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 56 kohta.

⁽⁵¹⁶⁾ Asia C-472/10, Invitel, 43 ja 44 kohta.

⁽⁵¹⁷⁾ Asia C-119/15, Biuro podróży 'Partner', 22–47 kohta.

Huolimatta siitä, että 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilla ryhmäkanteilla on selkeitä etuja, ne eivät kuitenkaan saa heikentää kuluttajien oikeutta erota ryhmäkanteesta panemalla samaan aikaan vireille yksittäiskanteen, jossa haetaan samantyyppisessä sopimuksessa käytetyn samanlaisen sopimusehdon toteamista kohtuuttomaksi. Kuten tuomioistuimien on selittänyt⁽⁵¹⁸⁾, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukaan yksittäis- ja ryhmäkanteet täydentävät toisiaan, ja niillä on erilaiset tarkoitukset ja oikeusvaikutukset. Ryhmäkanteena toteutettavan kieltokanteen tarkoituksena on saada abstrakti yleisarvio siitä, onko jokin sopimusehto kohtuuton, kun taas yksittäiskanteen tarkoituksena on tutkia sopimusehto tarkasti kyseisen asian erityispiirteiden perusteella⁽⁵¹⁹⁾. Näin ollen ryhmäkanteilla voi olla yksittäiskanteisiin vain rajallinen menettelyllinen vaikutus, joka perustuu erityisesti hyvään oikeudenhoitoon ja tarpeeseen välttää tuomioistuinten päätösten epäyhtenäisyys. Niinpä 7 artikla estää soveltamasta kansallista sääntöä, jonka mukaan tuomioistuimen on automaattisesti keskeytettävä kuluttajan vireille panema yksittäiskanne siihen saakka, kunnes jonkin järjestön samaan aikaan vireille panemasta ryhmäkanteesta on annettu lopullinen tuomio⁽⁵²⁰⁾.

Tältä osin yksittäiskanteen yhteydessä on voitava käyttää välitoimia sekä kuluttajan pyynnöstä että tuomioistuimen omasta aloitteesta niin pitkään kuin on tarpeen sen mukaan, milloin meneillään olevasta ryhmäkanteesta annetaan lopullinen tuomio⁽⁵²¹⁾. Tämä on tärkeää etenkin silloin, kun turvaamistoimi on tarpeen yksittäiskanteen tuomion täyden tehokkuuden varmistamiseksi.

Toimivaltasääntöjen osalta tuomioistuin on hyväksynyt sen, että kansallinen sääntö, jonka mukaan kuluttajansuojajärjestöjen vireille panemat kieltokanteet on toimitettava sen paikkakunnan tuomioistuimeen, johon vastaaja eli elinkeinonharjoittaja on sijoittautunut tai jossa sen osoite on, ei ole tehokkuuden periaatteen vastainen⁽⁵²²⁾. Tuomioistuin katsoi, etteivät kuluttajajärjestöt ole samalla tavalla heikommassa asemassa kuin kuluttajat, kun ne panevat vireille elinkeinonharjoittajiin kohdistuvan kieltokanteen, ja viittasi direktiivin 2009/22/EY⁽⁵²³⁾ 4 artiklan 1 kohtaan.

Lisäksi tuomioistuin on katsonut, että unionin toimivaltasäännöt tarkoittavat sitä, että kuluttajansuojajärjestöjen vireille panema kieltokanne, jonka tarkoituksena on estää elinkeinonharjoittajaa käyttämästä kohtuuttomiksi todettuja ehtoja yksityishenkilöiden kanssa tehtävissä sopimuksissa, on Brysselin yleissopimuksessa tarkoitettu sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva asia⁽⁵²⁴⁾. Tämä tulkinta pätee myös Bryssel I -asetuksen osalta⁽⁵²⁵⁾. Tämä tarkoittaa sitä, että toimivalta voidaan osoittaa sen paikkakunnan tuomioistuimelle, jossa vahingon aiheuttanut teko on tapahtunut. Kuluttajansuojan osalta vahingon aiheuttanut teko ei kata pelkästään tilanteita, joissa yksityiselle on yksityishenkilönä aiheutunut vahinkoa, vaan myös erityisesti oikeusjärjestyksen loukkaamisia, jotka aiheutuvat kohtuuttomien ehtojen käyttämisestä⁽⁵²⁶⁾. Tällaiseen kanteeseen sovellettava laki on määritettävä Rooma II -asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti⁽⁵²⁷⁾, kun taas tietyn sopimusehdon arviointiin sovellettava laki on määritettävä aina Rooma I -asetuksen mukaisesti⁽⁵²⁸⁾, olipa kyse yksittäistapausta koskevasta kanteesta tai ryhmäkanteesta⁽⁵²⁹⁾.

⁽⁵¹⁸⁾ Yhdistetyt asiat C-381/14 ja C-385/14, Sales Sinués ja Drame Ba, 30 kohta.

⁽⁵¹⁹⁾ Julkisasiamies Szpunarin ratkaisuehdotus yhdistetyissä asioissa C-381/14 ja C-385/14, Sales Sinués ja Drame Ba, 72 kohta.

⁽⁵²⁰⁾ Yhdistetyt asiat C-381/14 ja C-385/14, Sales Sinués ja Drame Ba, 39 ja 43 kohta.

⁽⁵²¹⁾ Yhdistetyt asiat C-568/14–C-570/14, Ismael Fernández Oliva. Ks. myös kohta 5.3.2.

⁽⁵²²⁾ Asia C-413/12, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, 49–53 kohta.

⁽⁵²³⁾ Tämän säännöksen nojalla sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, johon vastaaja on sijoittautunut tai jossa sen osoite on, on toimivalta käsitellä muiden jäsenvaltioiden kuluttajansuojajärjestöjen toimittamia kieltokanteita.

⁽⁵²⁴⁾ Asia C-167/00, Henkel, 50 kohta, siltä osin kuin kyse on 27 päivänä syyskuuta 1968 tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehdyn yleissopimuksen (Brysselin yleissopimus) 5 artiklan 3 kohdasta.

⁽⁵²⁵⁾ Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL L 12, 16.1.2001, s. 1), joka on kumottu ja korvattu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1215/2012 (EUVL L 351, 20.12.2012, s. 1); ks. asia C-548/12, Brosgitter, 19 kohta; asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 38 kohta.

⁽⁵²⁶⁾ Asia C-167/00, Henkel, 42 kohta.

⁽⁵²⁷⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 864/2007, annettu 17 päivänä heinäkuuta 2007, sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II) (EUVL L 199, 31.7.2007, s. 40).

⁽⁵²⁸⁾ Asetus (EY) N:o 593/2008 (EUVL L 177, 4.7.2008, s. 6).

⁽⁵²⁹⁾ Asia C-191/15, Verein für Konsumenteninformation v. Amazon, 48–60 kohta.

LIITE I

Luettelo näissä ohjeissa mainituista tuomioistuimen käsittelemistä asioista

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
1976		
33/76 – Rewe v. Landwirtschaftskammer für das Saarland	Ennakkoratkaisupyyntöön viite: Bundesverwaltungsgericht – Saksa	5.3 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat velvollisuudet 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus
1978		
106/77 – Amministrazione delle finanze dello Stato v. Simmenthal	Yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa olevan lain sivuuttaminen kansallisessa tuomioistuimessa	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset
1988		
309/85 – Barra v. Belgian valtio	Syrjintäkielto – Pääsy muuhun kuin yliopistopetukseen – Perusteettoman maksun hyvittäminen.	4.4 Kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella saatujen etujen palauttaminen
1990		
C-213/89 – The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame	Yhteisön säännöksistä johtuvien oikeuksien suojeleminen kansallisissa tuomioistuimissa – Kansallisten tuomioistuinten toimivalta määrätä välimaisia ennakkoratkaisupyyntöjen yhteydessä	5.3 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat velvollisuudet 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus
1995		
Yhdistetyt asiat C-430/93 ja C-431/93 – Van Schijndel v. Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten	Ammatillisen eläkekassan määrittely yritykseksi – Pakollinen kuuluminen ammatilliseen eläkejärjestelmään – Yhteensoveltuvuus kilpailusääntöjen kanssa – Mahdollisuus vedota ensimmäistä kertaa vasta ylimmässä oikeusasteessa sellaiseen yhteisön oikeuteen liittyvään perusteeseen, jonka vuoksi oikeudenkäynnin kohde muuttuu ja tosiseikat on tutkittava	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastaavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys 5.3 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat velvollisuudet

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
1997		
C-261/95 – Palmisani v. INPS	Sosiaalipolitiikka – Työntekijöiden suoja työnantajajan maksukyvyttömyystilanteessa – Direktiivi 80/987/ETY – Jäsenvaltion vastuu, kun direktiivi on pantu täytäntöön määräajan jälkeen – Vahinkoa vastaava korvaus – Vanhentumisaika	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus
1999		
C-126/97 – Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV	Kilpailu – Välimiesoikeuden velvollisuus soveltaa omasta aloitteestaan 81 EY artiklaa (aiemmin 85 artikla) – Kansallisen tuomioistuimen toimivalta kumota välitytuomio	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys
2000		
Yhdistetyt asiat C-240/98–C-244/98 – Océano Grupo Editorial SA v. Roció Murciano Quintero (C-240/98) ja Salvat Editores SA v. José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98), José Luis Copano Badillo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) ja Emilio Viñas Feliú (C-244/98)	Kohtuuttomat ehdot kuluttajasopimuksissa – Oikeuspaikkalauseke – Tuomioistuimen toimivalta tutkia viran puolesta tällaisen ehdon kohtuuttomuus	3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate
2001		
C-144/99 – komissio v. Alankomaat	Jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen – Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivin puutteellinen saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset
C-226/99 – Siples	Yhteisön tullikoodeksi – Muutoksenhaku – Tulliviranomaisten tekemän päätöksen täytäntöönpanon lykkääminen	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
2002		
C-167/00 – Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel	Brysselin yleissopimus – 5 artiklan 3 kohta – Toimivalta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa – Yhdistysten tekemä preventiivinen kieltokanne – Kuluttajansuojayhdistys, joka vaatii, että liikkeenharjoittajaa kielletään käyttämästä kohtuuttomia ehtoja kuluttajasopimuksissa	6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltokanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-255/00 – Grundig Italiana SpA v. Ministero delle Finanze	Yhteisön oikeuden vastaiset kansalliset verot – Perusteettoman edun palauttaminen – Kansallinen lainsäädäntö, jolla vaatimusten esittämiselle varattuja määräaikoja lyhennetään taannehtivasti – Yhteensoveltuvuus tehokkuusperiaatteen kanssa	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus
C-372/99 – Euroopan yhteisöjen komissio v. Italian tasavalta	Jäsenyyssvelvoitteiden noudattamatta jättäminen – Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Keinot näiden ehtojen käytön lopettamiseksi.	6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltokanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-473/00 – Cofidis	Elinkeinonharjoittajan nostama kanne – Kansallinen säännös, jolla kielletään kansallista tuomioistuinta vanhentumisajan päätyttyä viran puolesta tai kuluttajan esittämän oikeudenkäyntiväitteen nojalla tutkimasta sopimusehdon kohtuuttomuutta	4.2 ”Ei sido kuluttajaa” -säännön oikeusvaikutus 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate
C-478/99 – komissio v. Ruotsi	Jäsenyyssvelvoitteiden noudattamatta jättäminen – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Velvollisuus sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön direktiivin 93/13/ETY liitteenä oleva luettelo sopimusehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina	3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
2004		
C-70/03 – komissio v. Espanja	Jäsenyysselvöitteiden noudattamatta jättäminen – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Tulkintasäännöt – Lainvalintasäännöt	1.2 Kuluttajasopimusten ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti
C-237/02 – Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter ja Ulrike Hofstetter	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Pysäköintipaikan rakentamista ja luovutusta koskeva sopimus – Sopimuksen mukaisten velvollisuuksien täyttämistäjärjestyksen, josta säädetään dispositiivisessa kansallisessa lainsäädännössä, kääntäminen – Sopimusehto, jonka mukaan kuluttaja on velvollinen maksamaan hinnan ennen kuin elinkeinonharjoittaja on täyttänyt velvollisuutensa – Elinkeinonharjoittajan velvollisuus antaa vakuus	3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla
2005		
C-125/04 – Guy Denuit	Asian saattaminen yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi – EY 234 artiklassa tarkoitettu kansallinen tuomioistuin – Välimiesoikeus	5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt
2006		
C-168/05 – Mostaza Claro	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat sopimusehdot – Sopimusehdon kohtuuttomuuteen ei ole vedottu välimiesmenettelyssä – Mahdollisuus vedota tähän väitteeseen välitystuomioon kohdistuvan muutoksenhaun yhteydessä	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate
2007		
C-429/05 – Rampion ja Godard	Direktiivi 87/102/ETY – Kulutusluotto – Kuluttajan oikeus vaatia oikeuksiensa täyttämistä luotonantajalta silloin, kun myyjä ei täytä velvoitteitaan tai täyttää ne luotolla rahoitettuihin tavaroihin tai palveluihin liittyvän sopimuksen vastaisesti – Edellytykset – Maininta tavaroista tai palveluista luottotarjouksessa – Luottosuhteen perustaminen, jonka nojalla myönnettyä luottoa voidaan käyttää monta kertaa – Kansallisen tuomioistuimen mahdollisuus huomioda viran puolesta kuluttajan oikeus vaatia oikeuksiensa täyttämistä luotonantajalta	Johdanto

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-432/05 – Unibet (London) Ltd ja Unibet (International) Ltd v. Justitiekanslern.	Oikeussuojan periaate – Kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan ei ole mahdollista nostaa itsenäistä kannetta, jolla riitautetaan kansallisen säännöksen yhteensopivuus yhteisön oikeuden kanssa – Menettelyllinen autonomia – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet – Väliaikainen suoja	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i>
2008		
C-2/06 – Kempter KG v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas	Nautojen vienti – Vientituet – Lopullinen hallintopäätös – Yhteisöjen tuomioistuimen antaman tuomion tulkinta – Yhteisöjen tuomioistuimen kyseisen päätöksen jälkeen antaman ennakkoratkaisun vaikutus – Päätöksen uudelleen tutkiminen ja poistaminen – Ajalliset rajoitukset – Oikeusvarmuus – Yhteistyön periaate – EY 10 artikla	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i>
2009		
C-40/08 – Asturcom Telecomunicaciones	Kuluttajasopimukset – Kohtuuton välityslauseke – Pätemättömyys – Oikeusvoimainen välitystuomio – Pakkotäytäntöönpano – Täytäntöönpanevan kansallisen tuomioistuimen toimivalta tutkia viran puolesta, onko kohtuuton välityslauseke pätemätön – Vastaavuusperiaate ja tehokkuusperiaate	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.3 <i>Vastaavuuden</i> periaatteesta johtuvat velvollisuudet 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i> 5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt
C- 227/08 – Martín Martín	Direktiivin 4 artikla – Kuluttajansuoja – Muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvotellut sopimukset – Peruuttamisoikeus – Elinkeinonharjoittajalla oleva ilmoitusvelvollisuus – Sopimuksen mitättömyys – Aiheelliset toimenpiteet	Johdanto

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-243/08 – Pannon GSM Zrt. v. Erzsébet Sustikné Győrfi	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Kohtuuttoman sopimusehdon oikeusvaikutukset – Kansallisen tuomioistuimen toimivalta ja velvollisuus tutkia viran puolesta oikeuspaikkalausekkeen kohtuuttomuus – Arviointiperusteet	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.2 ”Ei sido kuluttajaa” -säännön oikeusvaikutus 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

2010

C-76/10 – Pohotovost’ s.r.o. v. Iveta Korčková.	Direktiivi 93/13/ETY – Kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 2008/48/EY – Direktiivi 87/102/ETY – Kulutusluottosopimukset – Todellinen vuosikorko – Välimiesmenettely – Välitystuomio – Kansallisen tuomioistuimen mahdollisuus arvioida viran puolesta tiettyjen sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta	Johdanto 3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta) 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.2 ”Ei sido kuluttajaa” -säännön oikeusvaikutus 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.3 <i>Vastaavuuden</i> periaatteesta johtuvat velvollisuudet 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus
---	--	--

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-137/08 – VB Pénzügyi Lízing Zrt. v. Ferenc Schneider	Arviointiperusteet – Oikeuspaikkalausekkeen kohtuuttomuuden tutkiminen viran puolesta kansallisessa tuomioistuimessa – Unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artikla	3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?
Yhdistetyt asiat C-317/08, C-318/08, C-319/08 ja C-320/08 – Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA, Filomena Califano v. Wind SpA, Lucia Anna Giorgia Iacono v. Telecom Italia SpA ja Multiservice Srl v. Telecom Italia SpA	Tehokkaan oikeussuojan periaate – Sähköiset viestintäverkot ja -palvelut – Direktiivi 2002/22/EY – Yleispalvelu – Kuluttajien ja operaattoreiden väliset riidat – Velvollisuus etsiä sovintoratkaisua muuten kuin tuomioistuinteitse	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt
C-484/08 – Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid v. Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc)	Kuluttajasopimukset – 4 artiklan 2 kohta – Sopimuksen pääkohteen määrittelyä koskevat sopimusehdot – Niiden kohtuuttomuuteen kohdistuva tuomioistuinvalvonta – Kansalliset tiukemmat säännökset kuluttajansuojan korkeamman tason varmistamiseksi	2.1 Vähimmäistason yhdenmukaisuus ja soveltamisalan laajentaminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 ja 8 a artikla) sekä jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten rooli 3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.3 Avoimuusvaatimukset
C-542/08 – Barth v. Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung	Henkilöiden vapaa liikkuvuus – Työntekijät – Yhdenvertainen kohtelu – Yliopiston professorien erityinen ikälisä, josta säädetään kansallisessa lainsäädännössä, joka on yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla todettu yhteisön oikeuden vastaiseksi – Vanhentumisaika – Vastavuusperiaate ja tehokkuusperiaate	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
2012		
C-453/10 – Pereničová ja Perenič v. SOS financ spol. s r. o.	Kulutusluottosopimus – Todellisen vuosikoron virheellinen ilmoittaminen – Sopimattomien kaupallisten menettelyjen ja kohtuuttomien ehtojen vaikutus sopimuksen pätevytyteen kokonaisuudessaan	1.2 Kuluttajasopimusten ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 2.1 Vähimmäistason yhdenmukaisuus ja soveltamisalan laajentaminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 ja 8 a artikla) sekä jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten rooli 2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys
C-472/10 – Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v. Invitel Távközlési Zrt	3 artiklan 1 ja 3 kohta – 6 ja 7 artikla – Kuluttajasopimukset – Kohtuuttomat sopimusehdot – Elinkeinonharjoittaja muuttaa yksipuolisesti sopimusta – Kansallisessa lainsäädännössä nimetyn järjestön kuluttajien nimissä yleisen edun vuoksi nostama kieltokanne – Sopimusehdon kohtuuttomuuden toteaminen – Oikeusvaikutukset	3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltokanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-472/11 – Banif Plus Bank Zrt v. Csaba Csipai ja Viktória Csipai	Ehdon kohtuuttomuuden tutkiminen viran puolesta kansallisessa tuomioistuimessa – Kansallisen tuomioistuimen, joka on todennut viran puolesta ehdon kohtuuttomaksi, velvollisuus kehottaa asianosaisia esittämään huomautuksensa ennen kuin se tekee kyseisestä toteamuksesta päätelmiä – Sopimusehdot, jotka on otettava huomioon kohtuuttomuutta tutkittaessa	3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?
C-618/10 – Banco Español de Crédito SA v. Joaquín Calderón Camino	Kuluttajasopimukset – Viivästyskorkoa koskeva kohtuuton ehto – Maksamismääräysmenettely – Kansallisen tuomioistuimen toimivalta	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Viran puolesta arviointi ja oikeussuojakeinojen tehokkuus 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

2013

C-32/12 – Duarte Hueros	Direktiivi 1999/44/EY – Kuluttajan oikeudet, kun tavara on virheellinen – Virheen vähäisyys – Sopimuksen purkaminen ei ole mahdollista – Kansallisen tuomioistuimen toimivalta	Johdanto 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys
-------------------------	--	---

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-59/12 – Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs	Direktiivi 2005/29/EY – Sopimattomat kaupalliset menettelyt – Soveltamisala – Lakisääteiseen sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvan sairauskassan antamat harhaanjohtavat tiedot – Julkisoikeudelliseksi laitokseksi perustettu kassa	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
C-92/11 – RWE Vertrieb AG v. Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV	Direktiivi 2003/55/EY – Maakaasun sisämarkkinat – Direktiivi 93/13/ETY – 1 artiklan 2 kohta ja 3–5 artikla – Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien väliset sopimukset – Yleiset ehdot – Kohtuuttomat ehdot – Elinkeinonharjoittajan toteuttama yksipuolinen palvelun hinnan muutos – Viittaus toista kuluttajaryhmää koskevaan pakottavaan lainsäädäntöön – Direktiivin 93/13/ETY sovellettavuus – Selkeän ja ymmärrettävän sanamuodon ja avoimuuden vaatimus	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 4.4 Kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella saatujen etujen palauttaminen
C-143/13 – Bogdan Matei ja Ioana Ofelia Matei v. SC Volksbank România SA	Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisten sopimusten kohtuuttomat ehdot – 4 artiklan 2 kohta – Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointi – Kyseinen arviointi ei koske sopimuksen pääkohdetta tai hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta koskevia sopimusehtoja, jos ne on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi – Ehdot, joihin sisältyy luotonantajan perimä ”riskipalkkio” ja joissa sallitaan tiettyin edellytyksin se, että luotonantaja muuttaa yksipuolisesti korkokantaa	2.1 Vähimmäistason yhdenmukaisuus ja soveltamisalan laajentaminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 ja 8 a artikla) sekä jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten rooli 3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta) 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla
C-397/11 – Erika Jörös v. Aegon Magyarország Hitel Zrt	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Kansallisen tuomioistuimen viran puolesta suorittama sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkinta – Päätelmät, jotka kansallisen tuomioistuimen on tehtävä lausekkeen kohtuuttomuuden toteamisesta	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.3 <i>Vastaavuuden</i> periaatteesta johtuvat velvollisuudet 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-413/12 – Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León v. Anuntis Segundamano España SL	Alueellisen kuluttajansuojayhdistyksen nostama kieltokanne – Alueellisesti toimivaltaiset tuomioistuimet – Mahdottomuus hakea muutosta ensimmäisessä oikeusasteessa annettuun päätökseen, jolla todetaan toimivallan puuttuminen – Jäsenvaltioiden menettelyllinen itsemääräämisoikeus – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaate	5.4 Viran puolesta arviointi ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i> 6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltokanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-415/11 – Mohamed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunya-caixa)	Kuluttajasopimukset – Lainasopimus, jonka vakuutena on kiinteistökiinnitys – Kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettely – Pääasiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen toimivalta – Kohtuuttomat ehdot – Arviointiperusteet	3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i>
C-488/11 – Asbeek Brusse ja de Man Garabito	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Asuinhuoneiston vuokrasopimus, joka on tehty vuokrausta elinkeinonaan harjoittavan henkilön ja asuinhuoneiston omaan käyttöönsä vuokraavan henkilön välillä – Kansallisen tuomioistuimen viran puolesta suorittama sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkinta – Sopimussakkoehdot – Ehdon pätemättömäksi toteaminen	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.3 <i>Vastaavuuden</i> periaatteesta johtuvat velvollisuudet 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
Yhdistetyt asiat C-537/12 ja C-116/13 – Banco Popular Español SA v. María Teodolinda Rivas Quichimbo ja Wilmar Edgar Cún Pérez ja Banco de Valencia SA v. Joaquín Valdepeñas Tortosa ja María Ángeles Miret Jaume	Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artikla – Kuluttajasopimukset – Kiinnelainsopimus – Kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettely – Täytäntöönpanoa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen toimivalta – Kohtuuttomat sopimusehdot – Arviointiperusteet	3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla

2014

C-26/13 – Kásler ja Káslerné Rábai	Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisten sopimusten kohtuuttomat ehdot – 4 artiklan 2 kohta ja 6 artiklan 1 kohta – Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointi – Ei koske sopimuksen pääkohdetta tai hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta koskevia sopimusehtoja, mikäli ne on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi – Ulkomaan valuutan määräiset kuluttajaluottosopimukset – Vaihtokursia koskevat sopimusehdot – Lainan antamiseen sovellettavan ostokurssin ja lainan takaisinmaksuun sovellettavan myyntikurssin välinen ero – Kohtuuttomaksi todettua ehtoa koskeva kansallisen tuomioistuimen toimivalta – Kohtuuttoman sopimusehdon korvaaminen kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä – Hyväksyttävyys	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta) 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin
C-34/13 – Kušionová v. SMART Capital	Kulutusluottosopimus – 1 artiklan 2 kohta – Pakollista lain säännöstä heijastava sopimusehto – Direktiivin soveltamisala – 3 artiklan 1 kohta, 4 artikla, 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta – Luoton turvaaminen kiinteistövakuudella – Mahdollisuus vakuuden realisointiin huutokaupalla – TuomioistuINVALVONTA	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-169/14 – Sánchez Morcillo ja Abril García	7 artikla – Euroopan unionin perusoikeuskirja – 47 artikla – Kuluttajasopimukset – Lainasopimus, jonka vakuutena on kiinteistökiinnitys – Kohtuuttomat ehdot – Kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettely – Muutoksenhakuoikeus	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuus- ja tehokkuusperiaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen <i>tehokkuus</i>
C-226/12 – Constructora Principado SA v. José Ignacio Menéndez Álvarez	Kuluttajasopimukset – Kiinteistön kauppaa koskeva sopimus – Kohtuuttomat ehdot – Arviointiperusteet	3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla
C-280/13 – Barclays Bank v. Sara Sánchez García ja Alejandro Chacón Barrera	Johdanto-osan 13 perustelukappale – 1 artiklan 2 kohta – Kuluttajasopimukset – Kiinnelainasopimus – Kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettely – Kansalliset lakien ja asetusten säännökset – Sopimustasapaino	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen <i>tehokkuus</i>
C-342/13 – Katalin Sebestyén v. Zsolt Csaba Kővári ym.	Pankin kanssa tehty kiinnitysluottosopimus – Lauseke, jonka mukaan yksinomainen toimivalta on välitystuomioistuimella – Pankin sopimusta tehtäessä antamat tiedot välimiesmenettelystä – Kohtuuttomat ehdot – Arviointiperusteet	3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla
Yhdistetyt asiat C-359/11 ja C-400/11 – Alexandra Schulz v. Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG ja Josef Egbringhoff v. Stadtwerke Ahaus GmbH	Direktiivit 2003/54/EY ja 2003/55/EY – Kuluttajansuoja – Sähkön ja maakaasun sisämarkkinat – Kansallinen lainsäädäntö, jossa määritetään yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa kuluttajien kanssa tehtävien sopimusten sisältö – Elinkeinonharjoittajan yksipuolisesti tekemä palveluhintojen muutos – Kuluttajille ilmoitetaan ajoissa ennen muutoksen voimaantuloa muutoksen perusteista, edellytyksistä ja laajuudesta	3.3 Avoimuusvaatimukset

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-470/12 – Pohotovost s. r. o. v. Miroslav Vašuta	Kulutusluottosopimus – Kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13/ETY – Vältystuomion pakkotäytäntöönpano – Täytäntöönpanomenettelyssä tehty väliintulohakemus – Kuluttajansuojajärjestö – Kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan tällainen väliintulo ei ole mahdollista – Jäsenvaltioiden menettelyllinen itsemääräämisoikeus	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen <i>tehokkuus</i> 6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltoanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)

2015

C-32/14 – ERSTE Bank Hungary v. Attila Sugár	Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisten sopimusten kohtuuttomat ehdot – Lainasopimus, jonka vakuutena on kiinteistökiinnitys – 7 artiklan 1 kohta – Kohtuuttomien ehtojen käytön lopettaminen – Riittävät ja tehokkaat keinot – Velan tunnus-taminen – Notaarin vahvistama asiakirja – Notaarin asiakirjoihin liittäminen täytäntöönpanolauseke – Täytäntöönpanoperuste – Notaarin velvollisuudet – Kohtuuttomien ehtojen tutkiminen viran puolesta – TuomioistuINVALVONTA – Vastaavuusperiaate ja tehokkuusperiaate	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen <i>tehokkuus</i> 5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt
C-74/15 – Tarcău	1 artiklan 1 kohta ja 2 artiklan b alakohta – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Sellaisten luonnollisten henkilöiden, jotka eivät sopimusta tehdessään harjoita ammatti- tai liiketoimintaa ja joilla ei ole toiminnallista yhteyttä siihen kaupalliseen yhtiöön, jonka hyväksi he antavat vakuudet, luottolaitoksen kanssa tekemät takaus- ja kiinteistökiinnityssopimukset	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
C-96/14 – Jean-Claude Van Hove v. CNP Assurances SA	Vakuutus sopimus – 4 artiklan 2 kohta – Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointi – Ei koske sopimuksen pääkohdetta koskevia sopimusehtoja – Sopimusehto, jolla pyritään turvaamaan asuntolainasopimuksen lyhennyksistä huolehtiminen – Lainanottajan täysi työkyvyttömyys – Kyseisen turvan ulkopuolelle jättäminen, jos lainanottajan katsotaan kykenevän harjoittamaan palkallista tai palkatonta toimintaa	3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta)

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-110/14 – Costea	2 artiklan b alakohta – Kuluttajan käsite – Asianajan ammattia harjoittavan luonnollisen henkilön tekemä luottosopimus – Sellaisen luoton takaisin maksaminen, jonka vakuutena on luotonottajan asianajotoimiston omistama kiinteistö – Luotonottaja, jolla on tarpeelliset tiedot sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioimiseksi ennen sopimuksen allekirjoittamista	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
C-348/14 – Maria Bucura v. SC Bancpost SA	Direktiivi 87/102/ETY – 1 artiklan 2 kohdan a alakohta – Kulutusluotto – Kuluttajan käsite – Direktiivi 93/13/ETY – 2 artiklan b alakohta, 3 – 5 artikla ja 6 artiklan 1 kohta – Kohtuuttomat ehdot – Kansallinen tuomioistuim tutkii asian viran puolesta – Selkeästi ja ymmärrettävästi laaditut ehdot – Tiedot, jotka velkojan on toimitettava	3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta) 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla
Yhdistetyt asiat C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13 – Unicaja Banco, SA v. José Hidalgo Rueda ym. ja Caixabank SA v. Manuel María Rueda Ledesma ym.	Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliset sopimukset – Sopimukset, joiden vakuutena on kiinteistökiinnitys – Viivästyskorkoehdot – Kohtuuttomat ehdot – Kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettely – Korkojen määrän kohtuullistaminen – Kansallisten tuomioistuinten toimivalta	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin
C-497/13 – Froukje Faber v. Autobedrijf Hazet Ochten BV	Direktiivi 1999/44/EY – Kulutustavaroiden kauppa ja niihin liittyvä takuu – Ostajan asema – Kuluttajan ominaisuus – Luovutetun tavaran virhe – Velvollisuus ilmoittaa myyjälle – Kuuden kuukauden kuluessa tavaran luovutuksesta ilmennyt virhe – Todistustaakka	Johdanto 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?
C-537/13 – Šiba	Soveltamisala – Kuluttajasopimukset – Asianajan ja kuluttajan välinen sopimus oikeudellisten palvelujen tarjoamisesta	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-567/13 – Baczó ja Vizsnyiczai v. Raiffeisen Bank Zrt	7 artikla – Asuntoluottosopimus – Välityslauseke – Kohtuuttomuus – Kuluttajan kanne – Kansallinen menettelysääntö – Tuomioistuimella, jossa vakiosopimuksen pätemättömyyttä koskeva kanne on nostettu, ei ole toimivaltaa käsitellä vaatimusta samaan sopimukseen otettujen sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamiseksi	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden ja tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen <i>tehokkuus</i>
C-602/13 – (BBVA) Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA v. Fernando Quintano Ujeta ja María Isabel Sánchez García	Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen sopimussuhde – Kiinnelaina – Viivästyskorko – Ennen aikaista erääntymistä koskeva sopimusehto – Kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettely – Korkojen määrän kohtuullistaminen – Kansallisen tuomioistuimen valtuudet	3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden ja tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen <i>tehokkuus</i>

2016

C-7/16 – Banco Popular Español ja PL Salvador S.A.R.L. v. Maria Rita Giraldez Villar ja Modesto Martínez Baz	Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artikla – Direktiivi 93/13/ETY – Kohtuuttomat ehdot – Saatavan siirtäminen – Velallisen oikeus velkansa lakkaamiseen – Tämän oikeuden käyttöä koskevat edellytykset	4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin
C-49/14 – Finanmadrid EFC SA v. Jesús Vicente Albán Zambrano ym.	Kohtuuttomat sopimusehdot – Maksamismääräysmenettely – Pakkotäytäntöönpanomenettely – Täytäntöönpanoasiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen toimivalta ottaa viran puolesta huomioon sopimusehdon pätemättömyys – Lainvoiman periaate – Tehokkuusperiaate – Euroopan unionin perusoikeuskirja – Oikeussuoja	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden ja tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen <i>tehokkuus</i> 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-119/15 – Biuro podróży Partner Sp. z o.o, Sp. komandytowa w Dąbrowie Górniczej v. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Direktiivi 93/13/ETY – Direktiivi 2009/22/EY – Kuluttajansuoja – Julkisessa rekisterissä olevien kohtuuttomien ehtojen erga omnes -vaikutus – Elinkeinonharjoittajalle, joka on käyttänyt mainittuun rekisteriin kirjattua ehtoa vastaavaksi katsottua ehtoa, määrätty rahamääräinen seuraamus – Elinkeinonharjoittaja, joka ei ole osallistunut menettelyyn, joka on johtanut sopimusehdon kohtuuttoman luonteen toteamiseen – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla – Käsite ”sellainen kansallinen tuomioistuin, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta”	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa? 6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltoanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-122/14 – Aktiv Kapital Portfolio AS, Oslo, succursale à Zug, aiemmin Aktiv Kapital Portfolio Investment v. Angel Luis Egea Torregrosa	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Maksamismääräysmenettely – Täytäntöönpanomenettely – Täytäntöönpanoasiasa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen toimivalta ottaa viran puolesta huomioon kohtuuttoman ehdon pätemättömyys – Tehokkuusperiaate – Oikeusvoiman periaate	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i>
Yhdistetyt asiat C-154/15, C-307/15 ja C-308/15 – Gutiérrez Naranjo ym.	Kuluttajasopimukset – Kiinnelainat – Kohtuuttomat ehdot – 4 artiklan 2 kohta – 6 artiklan 1 kohta – Pätemättömyyden toteaminen – Kansallinen tuomioistuin on rajannut kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden toteamisen vaikutukset ajallisesti	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 3.3 Avoimuusvaatimukset 4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta 4.2 ”Ei sido kuluttajaa” -säännön oikeusvaikutus 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 4.4 Kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella saatujen etujen palauttaminen 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-168/15 – Tomášová v. Slovenská republika	Luottosopimus, johon sisältyy kohtuuton ehto – Kyseisen ehdon perusteella annetun välitystuomion pakko täytäntöönpano – Jäsenvaltion vastuu kansallisen tuomioistuimen syyksi luettavasta unionin oikeuden rikkomisesta yksityisille aiheutuneista vahingoista – Vastuun syntymisen edellytykset – Unionin oikeuden riittävän ilmeisen rikkomisen olemassaolo	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden ja tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i>
C-191/15 – Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl	Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Asetus (EY) N:o 864/2007 ja asetus (EY) N:o 593/2008 – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY – Tietosuoja – Direktiivi 95/46/EY – Muissa jäsenvaltioissa asuvien kuluttajien kanssa tehdyt verkkomyyntisopimukset – Kohtuuttomat sopimusehdot – Yleiset sopimusehdot, joihin sisältyy lainvalintalauseke sellaisen jäsenvaltion lain eduksi, jossa kyseisen yrityksen kotipaikka sijaitsee – Sovellettavan lain määrittäminen tällaisten yleisten sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioimiseksi kieltokanteen yhteydessä – Kuluttajien henkilötietojen käsittelyyn sovellettavan lain määrittäminen	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 2.1 Vähimmäistason yhdenmukaisuus ja soveltamisalan laajentaminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 ja 8 a artikla) sekä jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten rooli 3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltokanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-377/14 Radlinger Radlingerová v. Finway a.s.	7 artikla – Maksukyvyttömyysmenettelyä koskevat kansalliset säännöt – Kulutusluottosopimukseen perustuvat velat – Tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimissa – Liitteessä olevan 1 kohdan e alakohta – Korvauksen määrän suhteettomuus – Direktiivi 2008/48/EY – 3 artiklan 1 alakohta – Luoton kokonaismäärä – Liitteessä I oleva I kohta – Luoton nostoerän määrä – Todellisen vuosikoron laskeminen – 10 artiklan 2 kohta – Tiedottamisvelvollisuus – Viran puolesta tutkiminen – Seuraamus	Johdanto 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastavuuden ja tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i> 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
Yhdistetyt asiat C-381/14 ja C-385/14 – Jorge Sales Sinués ja Youssef Drame Ba v. Caixabank SA ja Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)	Oikaisusta annettu määräys	6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltokanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-534/15 – Dumitras	1 artiklan 1 kohta – 2 artiklan b alakohta – Kuluttajan asema – Saatavan siirto luottosopimusten uudistamisella – Kiinteistövakuutta koskevat sopimus, jonka allekirjoittajat ovat yksityishenkilöitä, joilla ei ole ammatillisia yhteyksiä uutena velallisenä olevaan kaupalliseen yhtiöön	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
Yhdistetyt asiat C-568/14–C-570/14 – Ismael Fernández Oliva ym. v. Caixabank SA ym.	Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artikla – Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien väliset sopimukset – Kiinnelainasopimukset – Vähimmäiskorkoehto – Ryhmäkanne – Yksittäistäpausta koskeva menettely, jolla on sama kohde – Turvaamistoimet	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa? 6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kieltokanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-689/13 – PFE (Puligienica Facility Esco SpA) v. Airgest SpA	Direktiivi 89/665/ETY – 1 artiklan 1 ja 3 kohta – Muutoksenhakumenettelyt – Julkisen hankintasopimuksen sopimuspuolen valinnasta tehtyyn päätöseen kohdistettu kumoamiskanne, jonka on nostanut tarjoaja, jonka tarjousta ei ole valittu – Sopimuspuoleksi valitun tarjoajan esittämä liitännäiskanne – Unionin oikeuden ensisijaisuuden periaate	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset

2017

C-186/16 – Andriciuc ym.	3 artiklan 1 kohta ja 4 artiklan 2 kohta – Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioiminen – Ulkomaanvaluutan määräinen luottosopimus – Kokonaan kuluttajan vastuulla oleva valuuttariski – Osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välinen huomattava epätasapaino – Ajankohta, joka otetaan huomioon arvioitaessa epätasapainoa – Käsitteen ”laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi” ulottuvuus – Pankin toimittamien tietojen taso	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta) 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin
--------------------------	--	---

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-290/16 – Air Berlin	Liikenne – Lentoliikenteen harjoittamisen yhteiset säännöt unionissa – Asetus (EY) N:o 1008/2008 – Tariffisäännökset – 22 artiklan 1 kohta – 23 artiklan 1 kohta – Tiedot, jotka vaaditaan yleisölle tarjotuista hinnoista ilmoittamisen yhteydessä – Velvollisuus ilmoittaa verojen, maksujen, lisämaksujen tai palvelumaksujen todellinen määrä – Hinnoittelun vapaus – Käsittelymaksun periminen tilanteessa, jossa matkustaja on peruuttanut lentovarauksen tai hän ei ole saapunut lennolle – Kuluttajansuoja	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
C-421/14 – Banco Primus SA v. Jesús Gutiérrez García	Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien väliset sopimukset – Kohtuuttomat sopimusehdot – Lainasopimus, jonka vakuutena on kiinteistökiinnitys – Kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettely – Preklusiivinen määräaika – Kansallisten tuomioistuinten tehtävät – Oikeusvoima	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 3.1 Kohtuuttomuus ja avoimuus yleisesti 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan luonne ja merkitys kohtuuttomilta ehdoilta suojelun kannalta 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus
C-446/17 – Woonhaven Antwerpen BV CVBA v. Khalid Berkani ja Asmae Hajji	Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artikla – Kohtuuttomat ehdot – Sosiaalista asuntotarjontaa harjoittavan hyväksytyn yhtiön ja vuokralaisen välillä tehty vuokrasopimus – Kansallisen lainsäädännön alaan kuuluvalla säädöksellä sitovaksi tehty vakiosopimus – Direktiivi 93/13/ETY – 1 artiklan 2 kohta – Tätä direktiiviä ei sovelleta	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin sopimuksen nojalla
C-503/15 – Margarit Panicello	SEUT 267 artikla – Kirjaaja – Kansallisen tuomioistuimen käsite – Tuomiovallan pakottavuus – Tuomiovallan käyttöön liittyvien tehtävien hoitaminen – Riippumattomuus – Unionin tuomioistuimen toimivallan puuttuminen	5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-535/16 – Bachman	2 artiklan b alakohta – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Kuluttajan käsite – Luonnollinen henkilö, joka on tehnyt uudistamissopimuksen luottolaitoksen kanssa täyttääkseen alun perin yhtiölle myönnettyjen lainojen takaisinmaksua tälle luottolaitokselle koskevan velvoitteen	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala

2018

C-51/17 – OTP Bank ja OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt v. Teréz Ilyés ja Emil Kiss	Soveltamisala – 1 artiklan 2 kohta – Lakien ja asetusten pakottavat säännökset – 3 artiklan 1 kohta – Käsite ”sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu” – Ehto, joka on otettu sopimukseen sen tekemisen jälkeen kansallisen lainsäätäjän puututtua tilanteeseen – 4 artiklan 2 kohta – Ehdon selkeä ja ymmärrettävä muotoilu – 6 artiklan 1 kohta – Ehdon kohtuuttomuuden tutkiminen viran puolesta kansallisessa tuomioistuimessa – Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä ulkomaan valuutan määräisenä tehty lainasopimus	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 3.3 Avoimuusvaatimukset 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin
Yhdistetyt asiat C-96/16 ja C-94/17 – Banco Santander Escobedo Cortés	Kohtuuttomat ehdot – Soveltamisala – Saatavan luovuttaminen – Kuluttajan kanssa tehty lainasopimus – Viivästyskoron korkokannan vahvistamista koskevan sopimusehdon kohtuuttomuuden arviointiperusteet – Kohtuuttomuuden seuraukset.	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 2.1 Vähimmäistason yhdenmukaisuus ja soveltamisalan laajentaminen (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 ja 8 a artikla) sekä jäsenvaltioiden ylimpien tuomioistuinten rooli 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin
C-147/16 – Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen	Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisten sopimusten kohtuuttomat ehdot – Se, että kansallinen tuomioistuin tutkii viran puolesta, kuuluuko sopimus mainitun direktiivin soveltamisalaan – 2 artiklan c alakohta – Elinkeinonharjoittajan käsite – Korkea-asteen oppilaitos, jonka rahoitus taataan pääosin julkisista varoista – Sopimus luku- ja opintomatkamaksujen korottomasta takaisinmaksusuunnitelmasta	1.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin tavoitteet 1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-119/17 – Liviu Petru Lupean, Oana Andreea Lupean v. SC OTP BAAK Nyrt.	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – 3 artiklan 1 kohta, 4 artiklan 1 kohta sekä 5 artikla – Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioiminen – Ulkomaan valuutassa tehty luottosopimus – Kokonaan kuluttajan vastuulla oleva valuuttariski – Osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välinen huomattava epätasapaino – Luottosopimuksen pääkohde.	3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta) 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla
C-176/17 – Profi Credit Polska SA w Bielsku Białej v. Mariusz Wawrzosek	Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 2008/48/EY – Menettely maksamismääräyksen antamiseksi sellaisen oman vekselin perusteella, joka on kulutusluottosopimukseen perustuvien velvoitteiden vakuutena	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?
C-448/17 – EOS KSI Slovensko s.r.o. v. Ján Danko ja Margita Danková	Kohtuuttomat ehdot – 4 artiklan 2 kohta ja 5 artikla – Velvollisuus laatia ehdot selvästi ja ymmärrettävästi – 7 artikla – Henkilöiden tai järjestöjen, joilla on oikeutettu intressi suojella kuluttajia kohtuuttomien ehtojen käytöltä, oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi – Kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan kuluttajansuojajärjestön osallistuminen oikeudenkäyntiin väliintulijana riippuu kuluttajan suostumuksesta – Kulutusluotto – Direktiivi 87/102/ETY – 4 artiklan 2 kohta – Velvollisuus ilmoittaa todellinen vuosikorko kirjallisessa sopimuksessa – Sopimus, joka sisältää pelkästään todellisen vuosikoron matemaattisen laskentakaa- van, johon ei ole liitetty laskutoimituksen edellyttämiä tietoja	3.3 Avoimuusvaatimukset 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastaavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys 5.3 Vastaavuuden periaatteesta johtuvat velvollisuudet 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus 5.7 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvonta viran puolesta ja tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt 6. Kuluttajien yhteisen edun mukaiset kielto- kanteet (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 7 artiklan 2 ja 3 kohta)
C-483/16 – Sziber v. ERSTE Bank Hungary Zrt	7 artiklan 1 kohta – Valuuttamääräiset lainasopimukset – Kansallinen lainsäädäntö, jolla otetaan käyttöön menettelyllisiä erityisvaatimuksia, kun riitautetaan kuluttajasopimusten ehtojen kohtuullisuus – Vastaavuusperiaate – Euroopan unionin perusoikeuskirja – 47 artikla – Oikeus tehokkaan oikeussuojaan	4.4 Kohtuuttomien sopimusehtojen perusteella saatujen etujen palauttaminen 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
C-632/17 – Powszechna Kasa Oszczędności (PKO) Bank Polski SA w Warszawie v. Jacek Michalski	Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artikla – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 2008/48/EY – Maksamismääräysmenettely, joka perustuu pankin kirjanpito-otteeseen – Tuomioistuin ei ole mahdollisuutta arvioida sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, jos kuluttaja ei käytä oikeussuojakeinoja	2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä <i>vastaavuuden</i> ja <i>tehokkuuden</i> periaatteiden yleinen merkitys 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen tehokkuus 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?

2019

Yhdistetyt asiat C-70/17 ja C-179/17 – Abanca Corporación Bancaria SA v. Alberto García Salamanca Santos ja Bankia SA v. Alfonso Antonio Lau Mendoza ja Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez	6 ja 7 artikla – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Kiinnelainasopimuksen ennaaikaista erääntymistä koskeva ehto – Ehdon toteaminen osittain kohtuuttomaksi – Kansallisen tuomioistuimen toimivalta, kun kyse on kohtuuttomaksi todetusta ehdosta – Kohtuuttoman ehdon korvaaminen kansallisen oikeuden säännöksellä	3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.5 Mitä viran puolesta valvonta tarkoittaa?
C-118/17 – Dunai v. ERSTE Bank Hungary Zrt	1 artiklan 2 kohta – 6 artiklan 1 kohta – Valuuttamääräinen lainasopimus – Valuuttakurssierotus – Pätemättömäksi todetun kohtuuttoman ehdon korvaaminen lain säännöksellä – Valuuttakurssiriski – Sopimus pysyy voimassa kohtuuttoman ehdon poistamisen jälkeen – Kansallinen laintulkinnan yhdenmukaistamisjärjestelmä	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 2.2 Muut kansallisen oikeuden säännökset 3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta) 3.3 Avoimuusvaatimukset 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin 5.2 Kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa viran puolesta koskeva periaate 5.6 Viran puolesta tapahtuvan valvonnan sekä <i>tehokkuuden</i> ja <i>vastaavuuden</i> periaatteiden seuraukset kansallisille menettelysäännöille

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
Asia C-266/18 – Aqua Med sp.z.o.o.	1 artiklan 2 kohta – Direktiivin soveltamisala – Ehto, jolla alueellinen toimivalta annetaan yleisten sääntöjen nojalla määritellylle tuomioistuimelle – 6 artiklan 1 kohta – Kohtuuttomuuden tutkiminen viran puolesta – 7 artiklan 1 kohta – Kansallisen tuomioistuimen velvollisuudet ja oikeudet	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 3.4 Kohtuuttomuuden arviointi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan nojalla 5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuoja-keinojen tehokkuus
C-590/17 – Pouvin ja Dijoux	Soveltamisala – 2 artiklan b ja c alakohta – Käsitteet ”kuluttaja” ja ”elinkeinonharjoittaja” – Pääasiallisen asunnon hankinnan rahoittaminen – Työntekijälleen ja tämän yhteisvelallisen asemassa olevalle puolisolle myöntämä asuntolaina	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala

Vireillä olevat tapaukset 31. toukokuuta 2019

C-125/18 – Gómez del Moral Guasch	1 artiklan 2 kohta – 4 artiklan 2 kohta – 6 artiklan 1 kohta – 7 artiklan 1 kohta – 8 artikla	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 3.3 Avoimuusvaatimukset
C-260/18 – Dziubak	1 artiklan 2 kohta – 6 artiklan 1 kohta	4.3 Sopimusehtojen kohtuuttomuuden vaikutukset osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin
C-272/18 – Verein für Konsumenteninformation	Vastuunalaisen yhtiömiehen ja uskotun miehen väliset omaisuuden hallinnointisopimukset Saksan lain mukaisessa kommandiittiyhtiössä	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
C-452/18 – Ibercaja Banco	Liitteessä oleva q kohta – 3 artikla – 4 artiklan 2 kohta – 6 artikla	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala 4.2 ”Ei sido kuluttajaa” -säännön oikeusvaikutus
Yhdistetyt asiat C-453/18 ja C-494/18 – Bondora	6 artiklan 1 kohta – 7 artiklan 1 kohta	5.1 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä vastavuuden ja tehokkuuden periaatteiden yleinen merkitys

Asian numero ja nimi	Käsiteltävät asiat	Ohjeiden kohta
Yhdistetyt asiat C-698/18 – Raiffeisen Bank SA ja C-699/18 – BRD Groupe Societe Generale SA	2 artiklan b kohta – 6 artiklan 1 kohta – 7 artiklan 2 kohta – 8 artikla – johdanto-osan 12, 21 ja 23 kappale	5.4 Arviointi viran puolesta ja oikeussuojakeinojen <i>tehokkuus</i>
C-779/18 – Mikrokasa ja Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie	1 artiklan 2 kohta	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
C-829/18 – Crédit Logement	1 artiklan 2 kohta – 3 artiklan 1 kohta – 4 artikla – 5 artikla – 6 artiklan 1 kohta – 7 artiklan 1 kohta – liitteessä olevan 1 kohdan i alakohta	3.3 Avoimuusvaatimukset
C-81/19 – Banca Transilvania	1 artiklan 2 kohta – 3 artiklan 1 kohta – 4 artikla – 5 artikla – 6 artiklan 1 kohta – 7 artiklan 1 kohta – liitteessä olevan 1 kohdan i alakohta	1.2 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin soveltamisala
C-84/19 – Profi Credit Polska	1 artiklan 2 kohta – 3 artiklan 1 kohta – 4 artiklan 2 kohta – direktiivi 2008/48/EY	3.2 Sopimuksen pääkohteeseen tai hintaan ja korvaukseen liittyvät sopimusehdot (kuluttajasopimusten kohtuuttomista hinnoista annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohta)

LIITE II

Yhteenveto kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 8 a artiklan mukaisista ilmoituksista ⁽¹⁾

Tämä taulukko sisältää tiedot, jotka jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet komissiolle direktiivin 93/13/ETY (kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi) 8 a artiklan mukaisesti. Se ei ole kattava yhteenveto direktiivin 93/13/ETY saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä koskevista jäsenvaltioiden toimista. Siinä esitetään vain pintapuolinen kuvaus joistakin asiaan liittyvän kansallisen lainsäädännön erityispiirteistä. Esimerkiksi "harmaalla listalla" voi olla erilaisia oikeudellisia seuraamuksia sen mukaan, millainen on kyseisten kansallisten säännösten tarkka muotoilu.

Nämä tiedot ovat saatavilla seuraavalla verkkosivustolla, jota päivitetään säännöllisesti:

https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eeec_en

BELGIA	Kansallinen laki sisältää luettelon vakiosopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista).
BULGARIA	Kansallinen laki sisältää luettelon vakiosopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista).
TŠEKKI	Kansallinen laki kattaa myös erikseen neuvoteltujen sopimusehtojen kohtuuttomuuden ja sisältää luettelon sopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista).
TANSKA	Kansallinen laki ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia tiukempi.
SAKSA	Kansallinen laki sisältää kaksi mustaa listaa vakiosopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina.
VIRO	Kansallinen laki sisältää luettelon vakiosopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista).
IRLANTI	Kansallinen laki ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia tiukempi.
KREIKKA	Kansallinen laki sisältää luettelon vakiosopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista).
ESPANJA	Kansallinen laki kattaa kohtuuttomuuden arvioinnin myös sopimuksen pääkohdetta koskevien sekä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta koskevien sopimusehtojen osalta, vaikka kyseiset ehdot olisi esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi. Kansallinen laki sisältää luetteloja sopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. mustia listoja).

⁽¹⁾ Tilanne 31. toukokuuta 2019.

RANSKA	Kansallinen laki kattaa myös erikseen neuvoteltujen sopimusehtojen kohtuuttomuuden ja sisältää luettelon sopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista), ja luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina, ellei osoiteta, että ne ovat kohtuullisia (ts. eräänlainen harmaa lista).
KROATIA	Kansallinen laki ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia tiukempi.
ITALIA	Kansallinen laki sisältää luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista), erikseen neuvotellut ehdot mukaan luettuina, ja luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina, ellei toisin osoiteta (ts. eräänlainen harmaa lista). Tämä luettelo on laajempi kuin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä oleva luettelo.
KYPROS	Kansallinen laki ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia tiukempi.
LATVIA	Kansallinen laki ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia tiukempi.
LIETTUA	Kansallinen laki ei sisällä säännöksiä, jotka olisivat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia tiukempia.
LUXEMBURG	Kansallinen laki kattaa kohtuuttomuuden arvioinnin myös erikseen neuvoteltujen ehtojen ja sopimuksen pääkohteen osalta. Kansallinen laki sisältää luettelon sopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista). Lista on laajempi kuin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin mukainen luettelo.
UNKARI	Kansallinen laki sisältää luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista), ja luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina, ellei toisin osoiteta (ts. eräänlainen harmaa lista).
MALTA	Kansallinen laki kattaa kohtuuttomuuden arvioinnin myös erikseen neuvoteltujen sopimusehtojen sekä hinnan tai korvauksen asianmukaisuuden osalta, vaikka kyseiset ehdot olisi esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi. Kansallinen laki sisältää luettelon vakiosopimusehdoista, jotka voivat olla kohtuuttomia. Luettelossa on muutama ehto enemmän kuin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä.
ALANKOMAAT	Kansallinen laki sisältää luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa (ts. musta lista), ja luettelon sopimusehdoista, joiden voidaan katsoa olevan kohtuuttomia (ts. eräänlainen harmaa lista). Tämä luettelo on laajempi kuin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä oleva luettelo.

ITÄVALTA	Kansallinen laki sisältää mustan listan ja harmaan listan vakiosopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina. Lain nojalla kohtuuttomuuden arviointi ulotetaan osittain myös erikseen neuvoteltuihin sopimusehtoihin.
PUOLA	Kansallinen laki sisältää luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina epäselvissä tapauksissa (ts. eräänlainen harmaa lista). Luettelo on laajempi kuin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä oleva luettelo.
PORTUGALI	Kansallinen laki kattaa kohtuuttomuuden arvioinnin myös sopimuksen pääkohdetta koskevien sekä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta koskevien sopimusehtojen osalta, vaikka kyseiset ehdot olisi esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi. Kansallinen laki sisältää luettelon sopimusehdoista, jotka ovat ehdottomasti kiellettyjä (ts. musta lista), ja luettelon sopimusehdoista, jotka ovat kiellettyjä tietyissä olosuhteissa (ts. eräänlainen harmaa lista).
ROMANIA	Kansallinen laki sisältää ohjeellisen luettelon ehdoista, joita pidetään kohtuuttomina. Luettelo on laajempi kuin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä oleva luettelo.
SLOVENIA	Kansallinen laki kattaa kohtuuttomuuden arvioinnin myös sopimuksen pääkohdetta koskevien sekä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta koskevien sopimusehtojen osalta, vaikka kyseiset ehdot olisi esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi.
SLOVAKIA	Kansallinen laki sisältää mustan listan sopimusehdoista, joita pidetään kohtuuttomina kaikissa olosuhteissa.
SUOMI	Kansallinen laki kattaa myös erikseen neuvoteltujen sopimusehtojen kohtuuttomuuden sekä hinnan tai korvauksen asianmukaisuuden arvioinnin, vaikka nämä ehdot olisi esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi.
RUOTSI	Kansallinen laki kattaa kohtuuttomuuden arvioinnin myös sopimuksen pääkohdetta koskevien sekä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta koskevien sopimusehtojen osalta, vaikka kyseiset ehdot olisi esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi, sekä erikseen neuvoteltujen sopimusehtojen osalta.
YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA	Kansallinen laki ei ole kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia tiukempi. Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin liitteessä olevaa ohjeellista luetteloa on kuitenkin laajennettu.